

bisa
perspective.brussels
brussels instituut voor statistiek en analyse

SOCIAAL- ECONOMISCH OVERZICHT 2025

**Economische, sociale en milieucontext
van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest**

NOVEMBER 2025

REDACTIE

Auteurs

BISA: Bram DE LANGE, Thomas ERMANS, Anne FRANKLIN, Amandine HENRY, Roger KALENGA-MPALA, Pierre-François MICHIELS, Caroline PICARD, Joëlle SALLETs, Diane TENNSTEDT, Pierre-Philippe TREUTENS, Morgane VAN LAETHEM, Pierre-François WILMOTTE

Federaal Planbureau: Antoine DEWATRIPONT

Leefmilieu Brussel: Mélila AIT-MOKHTAR, Sandrine DAVESNE, Rossen DIMITROV, Véronique VERBEKE

Wetenschappelijk comité

Aina ASTUDILLO FERNANDEZ, Dries CUVERS, Xavier DEHAIBE, Dieter DEMEY, Amynah GANGJI, Mattéo GODIN, Jean-Pierre HERMIA, Symi NYNS, Vanie ROELANDT

Wetenschappelijke coördinatie van het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA)

Astrid ROMAIN

COVER

Kaligram

LAY-OUT

Arnaud TIGNOL

VERTALING

Vertaald door de interne vertaalafdeling van Perspective.brussels

Herlezing: Dries CUYVERS, Bram DE LANGE, Dieter DEMEY, Mattéo GODIN, Nils SCHNIZLER, Toon VERMEIR

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Astrid ROMAIN, Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA)

VOOR MEER INFORMATIE

Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse

bisa@perspective.brussels -www.bisa.brussels

SOCIAAL-ECONOMISCH OVERZICHT 2025

**Economische, sociale en milieucontext
van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest**

bisa

perspective.brussels

brussels instituut voor statistiek en analyse

INHOUDSTABEL

A. ECONOMISCHE DIMENSIE	7
I DE INTERNATIONALE EN NATIONALE ECONOMISCHE CONTEXT	8
I.1 Internationaal	8
I.2 België	11
II DE ECONOMISCHE ACTIVITEIT VAN BRUSSEL-HOOFDSTAD	14
II.1 Recente evolutie (2023-2025)	14
II.2 Projecties voor de periode 2026-2030	18
III DEMOGRAFIE VAN DE ONDERNEMINGEN	21
III.1 Kenmerken van de Brusselse ondernemingen	21
III.2 Oprichtingen, stopzettingen en migraties van ondernemingen	23
IV ONDERZOEK EN ONTWIKKELING	28
IV.1 Evolutie van de O&O-activiteiten	28
IV.2 Financiering van de O&O-activiteiten	30
IV.3 Budgettaire overheidskredieten voor O&O-activiteiten	31
V DE ARBEIDSMARKT	34
V.1 Ontwikkelingen op de arbeidsmarkt in 2024 en 2025	35
V.2 Situatie op de arbeidsmarkt in 2025	37
V.3 Ontwikkelingen op de arbeidsmarkt voor de periode 2026-2030	38
B. SOCIALE DIMENSIE	42
VI BEVOLKING	43
VI.1 Evolutie van de Brusselse bevolking in het jaar 2024	43
VI.2 Bevolking op 1 januari 2025	45
VI.3 Bevolkingsstabilisatie in de komende jaren	46
VII INKOMENS VAN DE BRUSSELAARS	47
VII.1 Regionale vooruitzichten (Beschikbaar inkomen van gezinnen)	47
VII.2 Verschillen in levensstandaard in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Equivalent inkomen na belastingen)	50
VIII BESTAANSONZEKERHEID EN SOCIALE BIJSTAND	55
VIII.1 Inkomens uitgekeerd door de OCMW's	55
VIII.2 Armoederisico en begunstigden van de verhoogde tegemoetkoming	59
IX SCHOOLBEVOLKING	62
IX.1 Recente evolutie van het aantal leerlingen in het Brussels Gewest	62
IX.2 Schooluitval neemt toe in het Brussels Gewest	64
X HUISVESTING	65
X.1 De koopmarkt	66
X.2 De particuliere huurmarkt	67
X.3 De sociale woningen	68
X.4 Slechte huisvesting en thuisloosheid	70
X.5 Renovatie van het woningbestand	71

XI MOBILITEIT EN VERVOER	73
XI.1 Bijna 40 % van de verplaatsingen gebeurt te voet of met de fiets, 29 % met de auto en 29 % met het openbaar vervoer	73
XI.2 Verplaatsingen te voet, cruciaal onderdeel van de Brusselse mobiliteit	74
XI.3 Fietsen wint terrein	75
XI.4 Openbaar vervoer: onvolledig herstel van het aantal reizigers en structurele uitdagingen	78
XI.5 Verplaatsingen met de auto: een praktijk die aan populariteit inboet en diverser wordt door de opkomst van autodelen	79
 C. MILIEUDIMENSIE	 84
XII ENERGIEVERBRUIK	85
XII.1 Gewestelijke energiebalans	85
XII.2 Energie-intensiteit	86
XIII UITSTOOT IN DE LUCHT	88
XIII.1 Broeikasgassen	89
XIII.2 Fijn stof	89
XIII.3 Voorlopers van troposferisch ozon	90
XIII.4 Verzurende stoffen	90
XIV WATERVERBRUIK	91
XV STEDELIJK AFVAL IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST	93
XV.1 Evolutie van het stedelijk afval	93
XV.2 Samenstelling van het stedelijk afval	95
XV.3 Verwerking van het stedelijk afval	96

De hoofdstukken betreffende de economische en sociale dimensies werden opgesteld door het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA), de hoofdstukken XII. tot en met XIV van de milieudimensie werden opgesteld door Brussel Leefmilieu en het BISA. De analyses zijn gebaseerd op de meest recente gegevens die beschikbaar zijn in september 2025.

A. ECONOMISCHE DIMENSIE

HOOFDSTUK I

DE INTERNATIONALE EN NATIONALE ECONOMISCHE CONTEXT¹

In het kort :

In 2024 groeide de wereldeconomie met 3,3 %. De mondiale economische groei is licht lager dan 2023 (+3,5 %). Geopolitieke onzekerheden deden de internationale handel in 2024 sterk opveren ten aanzien van een jaar eerder. De neergezette economische groei in 2024 was vooral te wijten aan de VS en China welke een economische groei neerzetten van respectievelijk 2,8 % en 5,0 %. De economie van de eurozone zag haar groei toenemen in 2024 en groeide met 0,9 % (+0,5 % in 2023). Dit resultaat is vooral het gevolg van een groei in consumptie van de huishoudens en overheden. Tezelfdertijd blijft de toegevoegde waarde in de nijverheid in de eurozone afnemen als gevolg van hardnekkige structurele handicaps. De inflatie blijft wereldwijd dalen, zij het in een verschillend tempo over verschillende regio's. In 2024 bedroeg deze gemiddeld 5,6 % wereldwijd, komende van 6,6 % in 2023.

Begin 2025 stonden activiteitsindicatoren nog op gunstige niveaus. Het handelsbeleid van de regering Trump heeft deze indicatoren en economische voorspellingen doen versomberen. De wereldeconomie zal naar verwachting groeien met 3,0 % in 2025 (aan het jaarbegin werd 3,3 % verwacht) en met 3,1 % in 2026. De VS zou haar economische groei sterk zien afnemen naar 1,9 % in 2025. Binnen deze context wordt de eurozone met 1,0 % zou groeien in 2025, en 1,2 % in 2026.

De groei van de Belgische economie vertraagde naar 1,0 % in 2024, komende van 1,3 % in 2023. De groei werd vooral gedreven door de consumptie van huishoudens en overheden, en bedrijfsinvesteringen, en de sector van diensten. De inflatie daalde verder in 2024 (+3,1 %) in vergelijking met 2023 (+4,1 %) Verwacht wordt dat de economische groei zal toenemen naar 1,2 % in 2025, en het jaar nadien licht zal dalen naar 1,1 %. De inflatie zou verder afnemen naar gemiddeld 2,4 % in 2025 en 1,4 % in 2026.

1.1 INTERNATIONAAL

De groei van de wereldeconomie daalde licht in 2024

De wereldeconomie groeide met 3,3 % in 2024 (IMF, 2025c ; OESO, 2025a) (zie tabel I.1.1). In vergelijking met 2023 (+3,5 %) is dit een lichte daling. De internationale handel kende wel een sterke groei. Jaar-op-jaar groeide de internationale handel met ongeveer 4 % in 2024. De internationale handel nam vooral in het tweede en derde kwartaal van 2024 toe. Deze sterke herleving kent twee voornamelijk oorzaken (ECB, 2024a ; ECB, 2024b ; ECB, 2024c ; ECB, 2025 ; NBB, 2025a) :

- › Ten eerste speelde er **onzekerheid** mee gelinkt aan geopolitieke spanningen in het ruime Midden-Oosten en aan toekomstig internationaal handelsbeleid. Deze toegenomen onzekerheid dreef ondernemingen richting een **aanleg van grotere voorraden** als buffer, met als gevolg dat de wereldwijde handel toenam. Vooral Amerikaanse ondernemers vulden hun voorraden sterk aan, en planden vooruit op de potentiële verkiezing van Donald Trump en diens pleidooi voor **invoerheffingen**. Ook een aangekondigde **staking van Amerikaanse havenarbeiders** droeg bij aan deze voorraadopbouw.
- › **Ten tweede** gaven de consumenten terug een grotere fractie van het inkomen uit aan goederen dan aan diensten. Dit zorgde eveneens voor een toename van de wereldwijde goederenhandel.

¹ Het cijfermateriaal in dit stukje van hoofdstuk I is deels gebaseerd op eerdere prognoses van de World Economic Outlook van het IMF gepubliceerd in juli 2025. In de tussentijd; na de afsluitdatum van het Panorama, zijn de nieuwe prognoses van oktober gepubliceerd door het IMF.

De China, India en de VS waren de voornaamste drijvers van dit mondiale groeiritme

Van de voornaamste **geavanceerde economieën** groeide de **Verenigde Staten** het sterkst. In 2024 zette de Amerikaanse economie een groei neer van 2,8 % op jaarbasis. Een sterke groei in bedrijfsinvesteringen (gestimuleerd door de *Inflation Reduction Act*), lonen en vermogen en hoge overheidsconsumptie droegen hiertoe bij (IMF, 2025a; IMF, 2025b; OESO, 2025a; NBB, 2025a). De voornaamste opkomende economieën, **China en India**, zagen hun economische activiteit in 2024 toenemen met respectievelijk 5,0 % en 6,5 % op jaarbasis (IMF, 2025a; IMF 2025b; IMF 2025c en NBB, 2025a) :

- › De groei van de **Chinese** economische activiteit was voornamelijk export-gedreven. De Chinese economie kampt met enkele **structurele problemen** (hoge schulden, jeugdwerkloosheid en problemen op de vastgoedmarkt), waardoor de binnenlandse vraag het laat afweten.
- › De **Indiase** economie profiteerde het afgelopen jaar van hoge investeringen door ondernemingen en overheden. Ook huishoudens zagen hun inkomen gunstig evolueren door gunstige oogsten en een soepele kredietverlening.

De inflatie bleef op wereldniveau verder dalen. Deze maatstaf daalde van een gemiddelde van 6,6 % in 2023 naar 5,6 % in 2024. De intensiteit van de daling verschilde evenwel over de verschillende grote economische blokken. In de **Verenigde Staten** daalde de inflatie sterker in het begin van 2024 dan aan het einde, waar de inflatie stabiliseerde.

De economische groei veerde op in de eurozone en de inflatie zette haar daling verder

De eurozone zette in 2024 een economische groei neer van 0,9 %. Dit is een verbetering met 0,4 procentpunten in vergelijking met 2023 (+0,5 %). **De economische groei werd voornamelijk gedreven door een sterke groei in consumptie van de huishoudens en overheden uit de eurozone.** Huishoudens zagen hun koopkracht toenemen door enerzijds een toename in het aantal werkenden en anderzijds een verder dalende inflatie. In tegenstelling tot wat het geval was wereldwijd, profiteerde de eurozone minder van de herleving van de internationale handel. **In 2024 werd er zowel minder geëxporteerd (-0,1 %) als geïmporteerd (-0,2 %) in vergelijking met 2023.** De **investeringen van bedrijven en huishoudens** (in woongebouwen) daalden jaar-op-jaar met -1,8 % : hoge onzekerheid, een matige industriële vraag en strikte kredietvoorwaarden, verklaren deze sterke daling. **Net als in 2023, zag de dienstensector haar activiteit weer toenemen in 2024.** De andere grote bedrijfstakken zoals de **nijverheid** en de bouwsector **stagneerden** in 2024. Structurele problemen (strikte kredietvoorwaarden, hoge energie- en loonkosten) blijven deze sectoren parten spelen.

In de eurozone daalde de inflatie in lijn met de verwachtingen van de ECB (de inflatie daalde van 5,4 % in 2023 naar 2,4 % in 2024). Om te vermijden dat de inflatie te sterk zou dalen, startte de ECB met het verlagen van haar beleidsrente in juni 2024 (Europese Commissie, 2025 ; IMF, 2025b). De **werkgelegenheid** in de eurozone groeide met 1,0 % in 2024 (1,4 % in 2023), en deze groei manifesteerde zich voornamelijk in de zakelijke diensten (IT, groot- en detailhandel en transport). De **werkloosheidsgraad** in de eurozone daalde op haar beurt van 6,6 % in 2023 naar 6,4 % in 2024 (Europese Commissie, 2025).

Het wispelturige handelsbeleid van de regering Trump doet de verwachtingen voor 2025 verslechteren

Aan het jaareinde van 2024 stonden meerdere activiteitsindicatoren op gunstige niveaus. Begin 2025 was de verwachting dat de wereldeconomie verder zou groeien aan het constante ritme van de twee voorgaande jaren (+3,3 %). **Echter, economische beleidsmaatregelen genomen door de regering Trump veranderden de vooruitzichten grondig.** Begin april vaardigde de regering Trump een reeks maatregelen uit die de Amerikaanse import onderwerpen aan verhoogde tarieven, wat een verregaande rem zet op de wereldwijde economische dynamiek². Deze reeks van maatregelen en grote onzekerheid inzake de reikwijdte van deze handelsbelemmerende maatregelen, leidden tot neerwaartse herzieningen in (wereldwijde) economische groei. **In vergelijking met het uitgangspunt in april 2025 is er nu meer duidelijkheid over de handelstarieven.** De oplegde maatregelen zijn minder streng dan het geval was in april. **De vooruitzichten voor de wereldeconomie zijn hierdoor iets verbeterd. De laatste voorspellingen gaan uit van een wereldwijde economische groei van 3,0 % in 2025.** Als protagonist zouden de Verenigde Staten hun economische groei drastisch zien terugvallen naar 1,9 % in 2025 (+2,8 % in 2024). China zou groeien met 4,8 % in 2025. Voor 2026 wordt een wereldwijde economische groei van 3,1 % verwacht. De VS en China zouden respectievelijk met 2,0 % en 4,2 % groeien (IMF, 2025c ; OESO, 2025b).

Binnen deze nieuwe realiteit zou de economie van de eurozone aan een iets hoger tempo groeien. Voor 2025 wordt een economische groei verwacht van 1,0 %. De economische groei zou versnellen naar 1,2 % in 2026 (IMF 2025c). De consumptiecomponenten zouden de voornaamste aandrijver blijven van de economische groei, gevolgd door bedrijfsinvesteringen. In het **eerste kwartaal van 2025** is de economische activiteit in de eurozone met 0,3 % toegenomen in vergelijking met het voorgaande kwartaal. De consumptie van huishoudens en overheden leverde de grootste bijdrage hiertoe (ECB 2025 ; Europese Commissie, 2025 ; NBB, 2025b).

In 2025 en 2026 zou de **inflatie op wereldniveau** gemiddeld respectievelijk 4,2 % en 3,6 % bedragen. De voorspelde inflatie in de VS werd door het ingevoerde tarievenbeleid verhoogd (IMF, 2025c ; OESO, 2025b). In de **eurozone** daalt de inflatie volgens de verwachtingen van de ECB. **Voor 2025 wordt een gemiddelde inflatie van 2,0 % verwacht, om te dalen naar 1,6 % in 2026, respectievelijk gelijk aan en onder de doeltelling van de ECB** (ECB, 2025 ; Europese Commissie, 2025).

Volgens de meest recente Europese enquêtes naar aanwervingsintenties van bedrijven, willen deze hun aanwervingen verminderen. Dit zou wijst mogelijk op een **vertraging van de arbeidsmarkt in de komende jaren.** Voor 2025 en 2026 wordt een werkgelegenheidsgroei van 0,5 % verwacht. In 2025 zou de werkgelegenheidsgraad stijgen naar 64,9 % (tegenover 64,8 % in 2024). In 2026 zou de werkgelegenheidsgraad verder toenemen tot 65,1 %. Over deze twee jaren zou de werkloosheidsgraad elk jaar met 0,2 procentpunt dalen, om in 2026 uit te komen op 6,1 % (Europese Commissie 2025).

Het overheidstekort van de eurozone zou toenemen, naar respectievelijk -3,2 % van het bbp in 2025, en -3,3 % van het bbp in 2026 (komende van -3,1 % in 2024). Deze toename is voornamelijk het gevolg van hogere uitgaven aan defensie en interesten op uitstaande schuld. Voormelde factoren zouden de **schuldgraad** van de eurozone licht doen toenemen van 80,9 % in 2024 naar 89,9 % van het bbp in 2025 (Europese Commissie, 2025).

Tabel I.1.1: Jaarlijkse evolutie van het bbp tegen constante prijzen (groei in %)

	2023	2024	2025 ^(p)	2026 ^(p)
Wereld	3,5	3,3	3,0	3,1
Ontwikkelde landen	1,8	1,8	1,5	1,6
Verenigde Staten	2,9	2,8	1,9	2,0
Eurozone	0,5	0,9	1,0	1,2
Duitsland	-0,3	-0,2	0,1	0,9
Frankrijk	1,6	1,1	0,6	1,0
Opkomende landen en ontwikkelingslanden	4,7	4,3	4,1	4,0
Aziatische opkomende landen	6,1	5,3	5,1	4,7
Waaronder China	5,4	5,0	4,8	4,2

Bron : IMF (2024) en IMF (2025c)
(p) Projectie

2 Een helder overzicht van de genomen maatregelen wordt gegeven in IMF (2025b) en OESO (2025).

1.2 BELGIË

De economische groei bedroeg 1,0 % in 2024 (zie tabel I.2.1), een daling in vergelijking met de 1,3 % economische groei een jaar eerder. **De Belgische groei werd vooral ondersteund door de consumptie van de huishoudens en van de diverse overheden.** De groei van de bedrijfsinvesteringen bleef ook in 2024 hoog (+1,8 %). Toch moet dit positieve nieuws genuanceerd worden, aangezien de groei vooral te danken is aan een uitzonderlijke eenmalige investering. Ook de Belgische **export** daalde verder in 2024, mogelijk gedreven door een verlies aan competitiviteit en het verder dalen van de vraag naar farmaceutische producten (FPB, 2025a ; FPB, 2025b ; NBB, 2025b).

Over de grote **bedrijfstakken** heen zag de nijverheid haar activiteit verder dalen. De structurele problemen die spelen in de eurozone laten ook hun impact na op de Belgische nijverheid. Op jaarbasis zag deze bedrijfstak haar toegevoegde waarde dalen met -1,1 % in 2024. Deze daling is sterker dan het geval was in 2023 (-0,4 %). De **dienstensector** zag haar toegevoegde waarde groeien aan een vrijwel gelijkwaardig ritme als in 2023 (+1,3 % in 2024 versus +1,4 % in 2023). Wat het type dienst betreft, leverden de **marktdiensten** de grootste bijdrage aan deze groei. De **bouwsector** knoopte in 2024 aan met een groei in toegevoegde waarde van 1,0 %, en laat het krimpjaar 2023 (-0,4 %) zo achter zich. **Infrastructuurwerken** die samenvielen met verkiezingen op verschillende beleidsniveaus verklaren deze groei (INR, 2025).

De werkgelegenheidscreatie is aanzienlijk gedaald in 2024. Netto groeide de binnenlandse werkgelegenheid aan met +16 500 personen, ten aanzien van +39 600 een jaar eerder. Deze beperkte toename is voornamelijk toe te schrijven aan de **niet-marktdiensten** (zoals overheidsdiensten en gezondheidszorg) en in mindere mate aan de marktdiensten. In de **industrie** daalde de binnenlandse werkgelegenheid aanzienlijk, met -35.300 werknemers (FPB, 2025a ; FPB, 2025b ; NBB, 2025a).

De inflatie daalde verder in 2024. Gemiddeld bedroeg de inflatie 3,1 % over 2024, komende van 4,1 % in 2023. De inflatie lag iets hoger in de eerste jaarhelft dan het geval was in de tweede jaarhelft. Wanneer de onderliggende componenten van naderbij worden bekeken, wordt de grootste bijdrage geleverd door de diensteninflatie en een hernieuwde toename in energieprijzen in 2024. Het wegvallen van diverse steunmaatregelen geïmplementeerd tijdens COVID-19 om deze energieprijzen te drukken, zorgde voor een sterke toename in de energiecomponent in vergelijking met het voorgaande jaar (FPB, 2025b ; NBB, 2025a).

De projecties zien de economische groei toenemen en de inflatie dalen

De meeste recente prognoses van het Federaal Planbureau suggereren een economische groei van 1,2 % in 2025, en 1,1 % in 2026. Over de periode 2027-2030 zou de economische groei 1,2 % bedragen. Wanneer de componenten onder de loep worden genomen, blijven de **consumptie en investeringen** de voornaamste aandrijver van deze groei over 2025-2026. De consumptie wordt ondersteund door een stijgend reëel inkomen van huishoudens en een groei in werkgelegenheid. De groei in bedrijfsinvesteringen worden op hun beurt ondersteund door een sterke groei in de **overheidsinvesteringen** (in infrastructuur en defensie) en verbeterde afzetperspectieven (FPB, 2025b).

De **vooruitzichten voor de arbeidsmarkt** zouden na een zwak 2024 terug **verbeteren**. In 2025 zou de **werkgelegenheid** met een 26 000 personen toenemen (+0,5 %). Deze toename zou versnellen in 2026, met 38 300 personen (0,7 %). Wanneer fijner wordt ingezoomd op bedrijfstakken ("conjunctuurgevoelig" versus "overheid en niet-marktdiensten") wordt verwacht dat een 3 000 jobs verloren zouden gaan in conjunctuurgevoelige sectoren in 2025. In 2026 zouden er terug arbeidsplaatsen geschapen worden in deze sector (+17 000 jobs). De **werkgelegenheidsgraad** zou verder stijgen van 72,3 % in 2024, naar 72,4 % in 2025 en 72,6 % in 2026. De **werkloosheidsgraad** zou stijgen naar 9,5 % in 2025 om vervolgens te dalen naar 9,1 % in 2026 (in 2024 9,2 %). De stijging van 2024-2025 wordt voornamelijk verklaard door een uitbreiding van het doelgroepenbeleid inzake activering. De daling naar 2026 toe, vervolgens, wordt verklaard door de uitvoering van de beleidsmaatregel die de werkloosheidsuitkering in de tijd beperkt. In **hoofdstuk V** wordt hierover verder uitgeweid (FPB, 2025b ; NBB, 2025b).

Voor 2025 wordt verwacht dat de inflatie verder zal dalen naar gemiddeld 2,4 %. De verwachtingen voor het jaar nadien gaan uit van een gemiddelde inflatie van 1,4 %. Deze laatste observatie wordt voornamelijk veroorzaakt door een sterke daling van de energieprijzen in vergelijking met het jaar 2025. De diensten dragen het meeste bij aan de respectievelijke niveaus van inflatie voor deze jaren. Blijvende effecten van de automatische loonindexering en bepaalde beleidsmaatregelen (bv hogere taken voor vliegverkeer en hogere prijzen voor publiek transport) werken door in de prijzen van diensten, en doen deze verhogen in vergelijking met een jaar eerder (FPB, 2025a ; FPB, 2025b ; NBB, 2025b).

In 2024 bedroeg het overheidstekort van de gezamenlijke overheid -4,5 % van het bbp. Voor 2025 wordt een toename verwacht van dit tekort naar -5,4 % van het bbp, om dan in 2026 stabiel te blijven. De toename in 2025 wordt voornamelijk verklaard door de uitgavenzijde, met name de in werking treden van maatregelen van het Paasakkoord. In dit akkoord wordt voorzien in de inspanning om de NAVO-norm van 2 % van het bbp te bereiken in 2025 en dit nadien aan te houden. In 2026 wordt het tekort voornamelijk veroorzaakt door geplande belastingverlagingen die inwerken op de overheidsontvangsten en deze verlagen. Ook de stijgende rente-uitgaven in deze jaren dragen bij aan de toename van het tekort. Al deze voorgaande elementen doen de **schuldgraad** verder toenemen van 104,7 % van het bbp in 2024, naar 107,1 % in 2025 en 109,8 % in 2026 (FPB, 2025a ; NBB, 2025b).

Onzekerheden en uitdagingen

Aan de in dit hoofdstuk gepresenteerde **prognoses liggen meerdere onzekerheden ten grondslag**, bovendien blijven er grote uitdagingen bestaan die de wereldwijde (Belgische) economische dynamiek kunnen beïnvloeden (Europese Commissie, 2025 ; IMF, 2025b ; OESO, 2025b) :

› Geopolitieke conflicten :

- De Russisch-Oekraïense oorlog blijft voortduren en het einde lijkt nog niet in zicht. Een verdere escalatie kan uiteraard grote gevolgen hebben voor de economische activiteit in wereldwijd en Europa.
- Meerdere **latente conflicten in het Midden-Oosten** dragen het risico mee om zich uit te breiden. In een regio die verantwoordelijk is voor een groot deel van de wereldwijde olieproductie en -transport, dreigen dergelijke conflicten de **oliemarkten** te verstoren en de inflatie te doen opveren. Hoewel de aanvallen van Jemenitische Houthis-rebellen op transportschepen in de Rode Zee wat zijn geluwd, blijft de wereldhandel verstoord en mijden schepen de Rode Zee. De recente wederzijdse aanvallen tussen Israël en Iran dragen het risico in verder te escaleren en de regio verder te ontwrichten.

- › **Extreme weerfenomenen** riskeren druk te zetten op de wereldwijde voedselproductie en zo de prijzen voor voeding en de inflatie te verhogen.
- › Het **volatiele handelsbeleid** van de Verenigde Staten vergroot de onzekerheid voor ondernemers en kan leiden tot een grotere economische krimp dan voorzien. Het verhogen van handelstarieven riskeert bovendien tegenreacties van geviseerde staten. Het risico op een handelsoorlog, met gevolgen die niet te modelleren zijn, is daarom reëel.

- › **De financiële markten zijn erg volatiel.** Als reactie op de aangekondigde verandering in handelsbeleid stegen de rentevoeten op Amerikaan staatspapier richting symbolische grenzen. Een **financiële schok** die de Verenigde Staten treft (bv. een verlies aan vertrouwen in de kredietwaardigheid van de Amerikaanse overheid) kan wereldwijd tot vertrouwensverlies leiden en de groei in wereldwijde economische activiteit doen dalen.
- › De **overheidsschulden** blijven wereldwijd erg hoog, en het lijkt erop dat de periode van lage rentevoeten voorbij is, wat herfinanciering van schulden duurder maakt. De vrije beleidsruimte wordt bijgevolg beperkter en het risico op een (lokale) schuldencrisis stijgt, eens te meer de financiële markten gevoeliger zijn voor overheidstekorten en -schulden, wat rentevoeten op overheidsschuld sterk kan toenemen.

Anderzijds kunnen een aantal factoren een gunstige invloed uitoefenen op de economische activiteit en de inflatie :

- › **De inflatie koelt sneller af dan verwacht.** Dit kan ertoe leiden dat centrale banken sneller overgaan tot het verlagen van hun rentevoeten. Dit heeft op zijn beurt dan weer een gunstig effect op de economische activiteit.
- › **Duitsland heeft een omvangrijk stimuluspakket aangekondigd in infrastructuur en defensie.** Ook de EU heeft een defensiepakket aangekondigd. Een dergelijk pakket kan als extra stimulans fungeren en de economische activiteit in het eurogebied stimuleren.

TABEL I.2.1: Kerncijfers voor de Belgische economie (Wijzigingspercentage in volume, tenzij anders aangegeven)

	2023	2024	2025 ^(p)	2026 ^(p)
Consumptieve bestedingen van de particulieren	0,6	2,0	2,4	1,3
Consumptieve bestedingen van de overheid	3,2	2,6	2,2	0,4
Bruto vaste kapitaalvorming	3,5	1,4	1,4	2,7
Totaal van de nationale bestedingen	1,4	1,0	1,7	1,4
Uitvoer van goederen en diensten	-7,1	-3,4	-1,6	1,8
Invoer van goederen en diensten	-6,8	-3,5	-0,9	2,1
Netto-uitvoer (bijdrage tot de groei van het bbp)	-0,2	0,1	-0,5	-0,3
Bruto binnenlands product in volume	1,3	1,0	1,2	1,1
Nationaal indexcijfer der consumptieprijsen	4,1	3,1	2,4	1,4
Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren	2,3	0,7	1,2	1,0
Spaarquote van particulieren (in % van het beschikbaar inkomen)	14,1	13,0	12,0	11,7
Werkgelegenheidsgraad (concept EU2020 (20-64 jaar ; definitie EAK)) (%)	72,1	72,3	72,4	72,6
Binnenlandse werkgelegenheid (jaargemiddelde verandering, in duizendtallen)	39,6	16,6	26,0	38,3
Werkloosheidsgraad	8,7	9,2	9,5	9,1
Vorderingensaldo van de overheid (in % van het bbp)	-4,2	-4,5	-5,4	-5,4
Overheidsschuld (in % van het bbp)	103,1	104,7	107,1	109,8

Bron : FPB (2025b)

(p) Projectie

BIBLIOGRAFIE:

Europese Commissie (2025), "European Economic Forecast, Spring 2025 », European Economy Institutional Paper 318, Europese Commissie

Europese Centrale Bank (2024a), "Economic Bulletin, Issue 3/2024", Europese Centrale Bank

Europese Centrale Bank (2024b), "Economic Bulletin, Issue 5/2024", Europese Centrale Bank

Europese Centrale Bank (2024b), "Economic Bulletin, Issue 7/2024", Europese Centrale Bank

Europese Centrale Bank (2025), "Macroeconomic projections", Europese Centrale Bank

Federaal Planbureau (2025a), "Economische vooruitzichten 2025-2030 van juni 2025", FPB

Federaal Planbureau (2025b), "Economische begroting – Economische vooruitzichten 2025-2026 van september 2025", FPB

Instituut voor de Nationale Rekeningen (2025) "De economische groei in België bedroeg 0,2 % in het vierde kwartaal van 2024. Over het hele jaar wordt de economische groei van 1,0 % bevestigd", INR

Internationaal Monetair Fonds (2024), "World Economic Outlook, October 2024 : Policy Pivot, Rising Threats", IMF

Internationaal Monetair Fonds (2025a), "World Economic Outlook, January 2025 : Global Growth Divergent and Uncertain", IMF

Internationaal Monetair Fonds (2025b), "World Economic Outlook, April 2025 : A critical juncture amid Policy shifts", IMF

Internationaal Monetair Fonds (2025c), "World Economic Outlook, July 2025 : Global Economy : Tenuous Resilience amid Persistent Uncertainty", IMF

Nationale Bank van België (2025a), "Verslag 2024 – Economische en Financiële Ontwikkelingen", NBB Jaarverslag

Nationale Bank van België (2025b), "Economic projections for Belgium", NBB Economic Review 2025 No 4, NBB

OESO (2025a), "OECD Economic Outlook, Interim Report – Steering through Uncertainty", OECD

OESO (2025b), "OECD Economic Outlook : Tackling Uncertainty, Reviving Growth", OECD

HOOFDSTUK II

ECONOMISCHE ACTIVITEIT IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

In het kort :

In 2024 zou de groei van het Brusselse bbp 1,1 % moeten bedragen, om vervolgens te vertragen tot slechts 0,7 % in 2025 (tegen respectievelijk 1,0 % en 1,2 % op nationaal niveau). Deze vertraging is voornamelijk te verklaren door de afnemende dynamiek in de financiële sector en door de sluiting van de productielocatie van een grote industriële onderneming. Gedurende deze twee jaar zou de evolutie van de binnenlandse werkgelegenheid in het Brussels Gewest vrijwel stilvallen, met een stijging van gemiddeld amper 0,1 % per jaar (0,5 % voor België). Deze zwakke groei is met name het gevolg van het verwachte banenverlies in de belangrijke bedrijfstak "overige marktdiensten" in 2024 en in de industrie in 2025 (als gevolg van de sluiting van deze grote onderneming).

Van 2026 tot 2027 zou de groei van de economische activiteit in Brussel beperkt blijven tot gemiddeld 0,7 % per jaar (1,0 % op nationaal niveau). De binnenlandse werkgelegenheid in Brussel zou weer iets aantrekken en in deze periode met 0,3 % per jaar toenemen. Hoewel de bedrijfstak "overheidsdiensten en onderwijs" doorgaans bijdraagt tot de werkgelegenheid in het Brussels Gewest, zou deze daarentegen een daling van arbeidskrachten beginnen te vertonen.

Vanaf 2028 zou de verbeterde economische context een iets sterkere groei van het Brusselse bbp mogelijk moeten maken, die tot 2030 gemiddeld 0,9 % per jaar zou bedragen. Dit tempo blijft onder het nationale gemiddelde (1,3 % per jaar). De twee belangrijkste aanjagers van de groei in het Brussels Gewest zijn de financiële sector en vooral de bedrijfstak 'overige marktdiensten'. De economische groei zou arbeidsintensiever worden. Dat is vooral het gevolg van de verschillende maatregelen op de arbeidsmarkt die de federale regering heeft genomen om de werkgelegenheid te stimuleren. In de periode 2028-2030 zou de binnenlandse werkgelegenheid in Brussel dus met gemiddeld 0,5% per jaar toenemen, wat neerkomt op iets meer dan 3 900 extra werknemers per jaar. Het grootste deel van deze nieuwe banen zou gecreëerd worden, in de bedrijfstakken "overige marktdiensten" en "gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening".

Dit hoofdstuk behandelt **de verwachte evolutie van de economische activiteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tot 2030**³. Het focust op vier indicatoren : bruto binnenlands product, toegevoegde waarde, binnenlandse werkgelegenheid en investeringen (zie definities aan het einde van het hoofdstuk).

In deel II.1 wordt de recente evolutie van deze vier indicatoren geanalyseerd (periode 2023-2025), terwijl deel II.2 gewijd is aan de vooruitzichten voor de komende jaren (van 2026 tot 2030). De analyse heeft betrekking op de resultaten op macro-economisch niveau voor het hele Brusselse Gewest (zie tabel II.1.1) en op de resultaten op sectoraal niveau voor de verschillende bedrijfstakken van de Brusselse economie (zie tabellen II.1.2 en II.1.3).

II.1 RECENTE EVOLUTIE (2023-2025)

Economische activiteit : gematigde groei van het Brusselse bbp na de opleving na de coronaperiode

Volgens de laatste gegevens van de regionale rekeningen is de groei van de economische activiteit in het Brussels Gewest in 2023 vertraagd en heeft deze na twee jaar van herstel na de coronacrisis weer een trendmatiger tempo. Deze vertraging doet zich in alle drie de Belgische gewesten voor. **De groei van het Brusselse bbp daalde daarmee tot 0,7 % in 2023** (tegenover 1,4 % in Vlaanderen en Wallonië).

³ De cijfers en analyses in dit deel zijn gebaseerd op de Regionale economische vooruitzichten 2025-2030 (zie methodologische opmerkingen en definities aan het einde van het hoofdstuk).

Voor 2024 wordt een verdere vertraging van de groei in Vlaanderen en Wallonië verwacht (een stijging van 1,0 % in beide gewesten), terwijl **de groei van het Brusselse bbp daarentegen zou moeten versnellen tot 1,1 %**. Op nationaal niveau werd de teruglopende groei van de economische activiteit gedragen door de binnenlandse vraag, met de marktdiensten als belangrijkste stuwende kracht (zie hoofdstuk I). Op Brussels niveau is het deze verwachte heropleving van de groei binnen alle marktdiensten die de relatieve verbetering voor 2024 verklaart. Deze verbetering is vooral het gevolg van een sterkere groei van de toegevoegde waarde binnen de sector van de "overige marktdiensten"⁴ (+1,0 %) en van het sterke herstel van de activiteit in de financiële sector (+2,8 %), twee sectoren die in Brussel een relatief groot gewicht hebben. Bovendien is het volume van de internationale export van België in 2024 verder gedaald, wat vooral gevolgen had voor de verwerkende industrie (zie sectie I.2). Op gewestelijk niveau zal dit effect vooral Vlaanderen treffen, maar in mindere mate ook Brussel, waar de industriële toegevoegde waarde naar verwachting zal krimpen (-0,6 %).

De economische groei in België zou in 2025 enigszins moeten aantrekken, tot 1,2 %. Terwijl Wallonië en vooral Vlaanderen een versnelling van hun bbp-groei zouden kennen (respectievelijk 1,2 % en 1,5 %), zou de evolutie in Brussel opnieuw omgekeerd zijn, aangezien **de bbp-groei in Brussel zou vertragen tot 0,7 % in 2025**. Deze vertraging is voornamelijk te wijten aan de afnemende dynamiek binnen de bedrijfstak "krediet en verzekeringen". De toegevoegde waarde binnen deze sector, die bijna 20 % van de Brusselse economische activiteit vertegenwoordigt, zou immers slechts met 0,8 % stijgen (tegenover 2,8 % het jaar ervoor), wat zwaar zou wegen op de algemene prestaties. Het Brussels Gewest zou ook te kampen hebben met een nog negatievere bijdrage dan gewoonlijk van de industrie. De structurele achteruitgang van de industriële activiteiten in Brussel wordt nog versterkt door de sluiting van een grote onderneming in de automobielsector in 2025. Voor het overige zouden de bijdragen van de andere Brusselse sectoren stabiel blijven ten opzichte van het voorgaande jaar. In vergelijking met Vlaanderen is het ongunstige verschil in bbp-groei voor het Brussels Gewest grotendeels het gevolg van twee factoren : enerzijds een duidelijk negatieve bijdrage van de industrie (als gevolg van de sluiting van bovengenoemde onderneming) en anderzijds een weliswaar positieve, maar veel geringere bijdrage van de "overige marktdiensten".

Werkgelegenheid : zeer weinig nieuwe banen in 2024 en 2025

In 2023 bleef de groei van de binnenlandse werkgelegenheid in Brussel relatief sterk (+0,8 %), ondanks de terugval van de economische activiteit. Dat jaar werden bijna 5 900 extra werknemers geregistreerd, een cijfer dat echter lager ligt dan de 10 900 nieuwe banen die in 2022 werden gecreëerd.

Voor 2024 en 2025 wordt een uitgesproken stagnatie van de groei van de binnenlandse werkgelegenheid in het Brussels Gewest verwacht, terwijl de evolutie in de twee andere gewesten dynamischer zou blijven. Zo **zou de binnenlandse werkgelegenheid in Brussel in de periode 2024-2025 gemiddeld met amper 0,1 % toenemen** (tegenover 0,5 % in Vlaanderen en 0,6 % in Wallonië). In totaal zouden er in die twee jaar minder dan 1 000 extra banen worden gecreëerd in Brussel. Twee factoren verklaren deze bijzonder lage cijfers :

- » Ten eerste zou **in 2024** de inkrimping van het aantal arbeidskrachten in de bedrijfstak "overige marktdiensten", die even ongebruikelijk als uitgesproken is (-1,5 %, of ongeveer 3 400 werknemers minder), de werkgelegenheid in Brussel sterk benadelen. Deze slechte prestatie speelt des te meer aangezien deze bedrijfstak (31 % van de totale gewestelijke werkgelegenheid) gewoonlijk een stuwende kracht is voor de werkgelegenheid in Brussel. De impact zou moeten worden getemperd door de positieve bijdrage van verschillende andere, minder belangrijke bedrijfstakken (bouw, vervoer en communicatie, gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening) en vooral door de verwachte creatie van talrijke banen binnen de bedrijfstak "overheidsdiensten en onderwijs" (ongeveer 2 400 extra werknemers), die 27 % van de totale gewestelijke werkgelegenheid vertegenwoordigt.
- » In 2025 heeft dan de sluiting van een grote onderneming, die hierboven al werd vermeld, een negatieve invloed op de werkgelegenheid in Brussel, met een verlies van 2 500 banen binnen de verwerkende industrie als gevolg. Dit jaar zou ook het einde moeten betekenen van een periode waarin de bedrijfstak "overheidsdiensten en onderwijs" een zeer positieve bijdrage heeft geleverd aan de evolutie van de werkgelegenheid in Brussel : terwijl tussen 2017 en 2024 gemiddeld ongeveer 2 400 banen per jaar binnen deze bedrijfstak zijn gecreëerd, zou dit aantal in 2025 dalen tot iets meer dan 300. Verderop zullen we zien dat de werkgelegenheid binnen deze sector de komende jaren zelfs zou moeten dalen. Deze twee voor de Brusselse werkgelegenheid ongunstige sectorale ontwikkelingen zouden gedeeltelijk moeten worden afgezwakt door de verwachte terugkeer in 2025 van een positieve bijdrage binnen de bedrijfstak "overige marktdiensten" (ongeveer 2 000 nieuwe banen), na de eenmalige tegenvallende prestaties in 2024.

⁴ Deze bedrijfstak bestaat uit verschillende zakelijke diensten (juridisch, boekhouding, hoofdkantoren, IT en administratieve diensten ...), maar ook uit vastgoedactiviteiten en bepaalde persoonlijke diensten.

Investerings : sterke groei aangedreven door het herstelbeleid en defensiegerelateerde investeringen

Gemiddeld zou het totale investeringsvolume⁵ in het Brussels Gewest in de periode 2023-2025 met 4,2 % per jaar toenemen, wat iets hoger is dan de prognoses voor Vlaanderen en Wallonië (respectievelijk 3,9 % en 4,0 %). Binnen de marktbedrijfstakken zouden de Brusselse bedrijven hun investeringen in dezelfde periode met gemiddeld 3,0 % per jaar verhogen. We merken op dat de investeringen in de marktsector goed zijn voor ongeveer 90 % van de totale niet-residentiële investeringen in het Brussels Gewest. In de bedrijfstak "overheidsdiensten en onderwijs" zou de groei van de investeringen bijzonder hoog moeten uitvallen, met een stijging van gemiddeld 10,6 % per jaar.

Verschillende factoren verklaren de dynamische ontwikkeling van de investeringen die tussen 2023 en 2025 in het Brussels Gewest wordt verwacht :

- › In de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen van oktober 2024 zijn de investeringen van de lokale overheden in 2023 en 2024 aanzienlijk gestegen ;
- › Een groot deel van de investeringen die in het kader van de verschillende herstelplannen waren gepland, zijn uitgevoerd, in het bijzonder in 2025 (meer bepaald het federale herstelplan dat wordt gefinancierd door de Recovery and Resilience Facility (RRF)).
- › De investeringen van Defensie op federaal niveau nemen vanaf 2024 sterk toe, met de uitvoering van de strategische visies en het paasakkoord dat erop gericht is om in 2025 een defensie-inspanning van 2 % van het bbp te realiseren en die daarna te handhaven (zie hoofdstuk I).

TABEL II.1.1: Evolutie van de belangrijkste macro-economische aggregaten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (in groeipercentages)

	2023	2024	2025	2026	2027	Gemiddelde 2028- 2030
Bruto binnenlands product	0,7	1,1	0,7	0,7	0,6	0,9
Bruto-investeringen *	6,0	0,4	6,3	3,4	-0,4	1,3
Binnenlandse werkgelegenheid	0,8	0,0	0,1	0,3	0,4	0,5

Bron : FPB, BISA, IWEPS, Statistiek Vlaanderen (2025)

Noot : projecties vanaf 2024 (2023 voor bruto-investeringen in vaste activa).

* Exclusief investeringen in huisvesting van huishoudens

⁵ Exclusief investeringen in woongebouwen van huishoudens.

TABEL II.1.2: Resultaten op sectoraal niveau voor de bruto toegevoegde waarde

	Aandeel (%)	Groei* (%)				Gemiddelden 2028-2030	
	2023	2024	2025	2026	2027	Groei* (%)	Bijdrage* (pp)
1. Landbouw	0,0	5,9	0,7	1,1	1,1	1,2	0,00
2. Industrie	5,0	-0,6	-6,9	-1,2	-1,1	-0,4	-0,01
3. Bouw	2,2	1,7	1,7	0,5	0,0	0,5	0,01
4. Marktdiensten	72,7	1,3	1,0	1,0	1,0	1,3	0,94
a. Vervoer en communicatie	8,8	0,1	1,7	1,2	1,6	1,6	0,14
b. Handel en horeca	9,2	-0,2	-0,3	0,0	-0,3	-0,1	-0,01
c. Krediet en verzekeringen	18,7	2,8	0,8	0,9	0,9	1,2	0,23
d. Gezondheidszorg en maatschap- pelijke dienstverlening	5,2	1,8	2,0	1,0	1,1	1,1	0,06
e. Overige marktdiensten	30,9	1,0	1,0	1,3	1,2	1,6	0,51
5. Niet-verhandelbare diensten	20,0	0,7	0,5	-0,1	0,1	0,2	0,03
Totaal	100,0	1,1	0,5	0,7	0,7	1,0	0,97

Bron: FPB, BISA, IWEPS, Statistiek Vlaanderen (2025)

Noot: projecties vanaf 2024

* In volume

TABEL II.1.3: Sectorale resultaten op het gebied van binnenlandse werkgelegenheid

	Aandeel (%)	Groei (%)				Gemiddelden 2028-2030	
	2023	2024	2025	2026	2027	Groei (%)	Netto creaties
1. Landbouw	0,0	3,7	0,0	1,1	1,4	1,1	0,00
2. Industrie	3,8	-0,6	-9,8	-1,4	-0,7	-0,7	-0,02
3. Bouw	2,7	1,1	0,7	0,2	-0,1	0,3	0,01
4. Marktdiensten	66,7	-0,5	0,6	0,7	0,8	0,9	0,64
a. Vervoer en communicatie	6,9	0,7	1,2	0,5	0,0	0,4	0,03
b. Handel en horeca	11,4	-0,2	-0,2	-0,1	-0,3	0,1	0,01
c. Krediet en verzekeringen	6,7	0,5	-0,3	-0,7	-0,9	-0,9	-0,06
d. Gezondheidszorg en maatschap- pelijke dienstverlening	10,2	0,7	0,9	1,4	1,4	1,6	0,17
e. Overige marktdiensten	31,6	-1,5	0,9	1,2	1,5	1,5	0,50
5. Niet-verhandelbare diensten	26,8	1,3	0,2	-0,5	-0,5	-0,3	-0,09
Totaal	100,0	0,0	0,1	0,3	0,4	0,5	0,53

Bron: FPB, BISA, IWEPS, Statistiek Vlaanderen (2025)

Noot: projecties vanaf 2024

II.2 PROJECTIES VOOR DE PERIODE 2026-2030

Economische activiteit : de groei van het Brusselse bbp trekt pas vanaf 2028 aan en blijft zwakker dan in de twee andere gewesten

In 2026 en 2027 zou de groei van het Belgische bbp iets aan kracht inboeten en gemiddeld beperkt blijven tot 1,0 % per jaar (zie hoofdstuk 1). De vertraging zou meer uitgesproken zijn in Vlaanderen en Wallonië, maar het Brussels Gewest zou toch achterblijven bij de twee andere gewesten. **Het Brusselse bbp zou in de periode 2026-2027 gemiddeld met 0,7 % per jaar groeien** (tegenover 1,2 % in Vlaanderen en 1,0 % in Wallonië). Gedurende deze twee jaar zal de zwakkere groei in Brussel, ten opzichte van de twee andere gewesten, zich over het algemeen in de meeste sectoren voordoen, met als opvallende uitzondering de bedrijfstak "vervoer en communicatie", die in Brussel dynamischer zou zijn.

Vanaf 2028 zou de economische context moeten verbeteren waardoor de economische activiteit in België tot 2030 gemiddeld met 1,3 % per jaar zou kunnen groeien. De groei in Brussel zou op middellange termijn ook iets moeten aantrekken, maar zou lager blijven dan de groei die in het noorden en het zuiden van het land wordt verwacht. **In de periode 2028-2030 zou het Brusselse bbp gemiddeld met 0,9 % per jaar stijgen**, tegenover een stijging van respectievelijk 1,2 % en 1,4 % voor het bbp van Wallonië en Vlaanderen. Dit groeitempo ligt lager dan het tempo dat in Brussel werd waargenomen in het decennium dat voorafging aan de gezondheidscrisis (+1,1 % per jaar gemiddeld tussen 2010 en 2019).

Volgens de prognoses **zijn de twee belangrijkste aanjagers van de groei van de economische activiteit in het Brussels Gewest, op middellange termijn, de financiële sector en vooral de bedrijfstak "overige marktdiensten"**. Gemiddeld zouden deze twee bedrijfstakken in de periode 2028-2030 respectievelijk 0,2 pp en 0,5 pp per jaar bijdragen aan de totale gewestelijke groei. De bijdrage van deze twee belangrijke bedrijfstakken zou weliswaar lager zijn dan de bijdrage die werd waargenomen in het decennium vóór de coronacrisis. Dat geldt ook voor een andere belangrijke bedrijfstak in Brussel, namelijk "overheidsdiensten en onderwijs". Hoewel deze bedrijfstak tussen 2010 en 2019 0,2 procentpunt per jaar bijdroeg, zou zijn bijdrage op middellange termijn vrijwel nihil zijn. Er wordt dan weer een lichte verbetering verwacht in de industrie en in de bedrijfstak "handel en horeca": hun bijdrage aan de groei van de Brusselse economische activiteit zou weliswaar negatief blijven, maar toch minder dan in het verleden. Met andere woorden, de toegevoegde waarde van deze bedrijfstakken zou blijven dalen, maar minder sterk dan voorheen. In vergelijking met Vlaanderen en Wallonië zou de overgrote meerderheid van de bedrijfstakken in Brussel in de periode 2028-2030 gemiddeld een lagere groei van hun activiteit optekenen. Alleen de bedrijfstak "vervoer en communicatie" zou zich in Brussel sneller ontwikkelen dan in de rest van het land.

Werkgelegenheid : Het aantal banen zou geleidelijk toenemen over de periode 2026-2030

Tussen 2026 en 2027 zou de binnenlandse werkgelegenheid in Brussel gemiddeld met 0,3 % per jaar toenemen, wat neerkomt op ongeveer 2 400 extra werknemers per jaar. Deze nieuwe banen komen voornamelijk voort in de sectoren "overige marktdiensten" en "gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening". De bedrijfstak "overheidsdiensten en onderwijs", die de afgelopen twee decennia een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan de Brusselse werkgelegenheid, zou dan weer te maken krijgen met een inkrimping van het aantal arbeidskrachten vanaf 2026. In de Brusselse industrie zou het banenverlies na de schok van de sluiting van een fabriek in 2025 weer een normaler niveau bereiken.

In de periode 2028-2030 zal de werkgelegenheidsgroei in België naar verwachting verder aantrekken, tegelijk met de groei van het bbp. Naast deze gunstigere conjunctuur zal **de groei van de economische activiteit ook arbeidsintensiever worden**, wat het creëren van banen nog meer zal stimuleren. Dit weerspiegelt de verwachte impact van de verschillende maatregelen die de regering heeft genomen : enerzijds ondersteunen de maatregelen om het arbeidsaanbod te vergroten (bijvoorbeeld op het gebied van pensioenen of de activering van uitkeringsgerechtigden en langdurig zieken) de banengroei door de loonstijging te matigen ; anderzijds zou de maatregel om de werkloosheidsuitkeringen in de tijd te beperken (ook al vermindert deze in eerste instantie het arbeidsaanbod) de inspanningen om werk te vinden moeten stimuleren en dus op termijn het aantal mensen dat een baan vindt, moeten doen toenemen (zie hoofdstuk V). Volgens de hypothesen die in de prognoses worden gehanteerd, zullen deze positieve effecten geleidelijk tot uiting komen en zouden ze in Brussel en Wallonië meer uitgesproken moeten zijn dan in Vlaanderen (zie hoofdstuk 5).

Desondanks **zou de groei van de binnenlandse werkgelegenheid op middellange termijn in Brussel zwakker blijven dan in de twee andere gewesten. In de periode 2028-2030 zou de binnenlandse werkgelegenheid in Brussel gemiddeld met 0,5 % per jaar toenemen**, tegenover 1,0 % in Wallonië en 1,1 % in Vlaanderen. Dit tempo komt dicht in de buurt van het gemiddelde tempo dat in Brussel werd waargenomen in de periode 2010-2019, voorafgaand aan de gezondheidscrisis. Uitgedrukt in het aantal gecreëerde banen op Brussels grondgebied komt dit neer op gemiddeld iets meer dan 3 900 extra banen per jaar tussen 2028 en 2030.

Zoals gewoonlijk wordt **een groot deel van deze nieuwe banen gecreëerd binnen de bedrijfstakken "overige marktdiensten" en "gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening"** (respectievelijk ongeveer 3 700 en 1 200 extra banen per jaar in de periode 2028-2030). Ver achterop volgen de bedrijfstakken "vervoer en communicatie", "bouw" en "handel en horeca", die weliswaar ook zullen bijdragen tot de werkgelegenheid, maar in veel beperktere mate. Bij deze laatste bedrijfstak is er wel sprake van een duidelijke verbetering, aangezien de werkgelegenheid daar in het verleden structureel is gedaald in Brussel. Tussen 2010 en 2019 bijvoorbeeld verloor de sector "handel en horeca" gemiddeld immers iets meer dan 1 100 banen per jaar, terwijl voor de periode 2028-2030 een (weliswaar bescheiden) toename van 45 banen per jaar wordt verwacht. Structurele banenverliezen zouden dan weer aan de orde blijven in de industrie en de financiële dienstverlening (respectievelijk bijna 140 en 670 werknemers minder per jaar tussen 2028 en 2030), ook al zou het aantal verloren banen in deze twee bedrijfstakken veel lager liggen dan tijdens het decennium vóór de coronacrisis. Ten slotte zal de ommekeer in de bedrijfstak "overheidsdiensten en onderwijs", die in 2026 is ingezet, zich op middellange termijn naar verwachting voortzetten. Terwijl deze bedrijfstak in het verleden jarenlang in belangrijke mate heeft bijgedragen tot de toename van de werkgelegenheid in Brussel, zal deze naar verwachting bijna 670 banen per jaar verliezen tussen 2028 en 2030.

Investerings : de groei versnelt vanaf 2028 dankzij investeringen in de marktsector

Op Belgisch niveau zou het groeiritme van het totale volume aan niet-residentiële investeringen vertragen in 2026 en 2027 (respectievelijk 2,4 % en 0,3 %). Deze vertraging doet zich voor in een context die wordt gekenmerkt door een afnemende economische groei en door het feit dat de meeste herstelplannen in 2027 aflopen. **In het Brussels Gewest zou het totale bedrag aan niet-residentiële investeringen in 2026 nog met 3,4 % stijgen, maar in 2027 met 0,4 % dalen.** In dat laatste jaar zouden de investeringen in de marktbedrijfstakken nog maar met 0,9 % stijgen, terwijl die in de bedrijfstak "overheidsdiensten en onderwijs" met 5,5 % zouden dalen (na de sterke impulsen die met name in de defensiesector in de twee voorgaande jaren werden opgetekend).

Voor de periode 2028-2030 zou de groei van de investeringen in de marktbedrijfstakken in België moeten versnellen. Deze versnelling wordt ondersteund door het herstel van de economische activiteit, de gunstige afzetmogelijkheden voor ondernemingen en de stabiliteit van de langetermijnrente. In de bedrijfstak "overheidsdiensten en onderwijs" zou de ontwikkeling op middellange termijn worden bepaald door de stabilisering van de investeringen in defensie (op een historisch hoog niveau), door het uitblijven van impulsen als gevolg van het aflopen van de herstelplannen en door de gebruikelijke invloed van de verkiezingskalender (investeringen van lokale overheden stabiel in 2028 en sterk stijgend in 2029 en 2030, in de aanloop naar de volgende gemeenteraadsverkiezingen). Onder deze omstandigheden **zou het groeitempo van het totale volume aan niet-residentiële investeringen in het Brussels Gewest tussen 2028 en 2030 gemiddeld stijgen tot 1,3 % per jaar.** Deze stijging is minder snel dan de verwachte groei op nationaal niveau (+1,9 % per jaar). Bovendien ligt deze groei onder het gemiddelde dat Brussel in het decennium vóór de coronacrisis noteerde (+2,1 % per jaar tussen 2010 en 2019). Volgens de prognoses verhuut deze evolutie op middellange termijn in Brussel belangrijke verschillen tussen de diverse bedrijfstakken : terwijl de investeringen in de marktsector relatief sterk zouden stijgen (+1,9 % per jaar tussen 2028 en 2030), zouden ze daarentegen dalen in de bedrijfstak "overheidsdiensten en onderwijs" (-0,6 % per jaar).

Definities en methodologische opmerkingen:

Bronnen van gegevens

De analyse in dit hoofdstuk is gebaseerd op de *Regionale economische vooruitzichten 2025-2030*, gepubliceerd in juli 2025. Deze macro-economische middellangetermijnprognoses voor de drie Belgische gewesten zijn opgesteld met behulp van het HERMREG-model. Dit model werd gezamenlijk ontwikkeld door het Federaal Planbureau (FPB), het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA), het Institut wallon de l'Évaluation, de la Prospective et de la Statistique (IWEPS) en Statistiek Vlaanderen.

Tot 2023 zijn de geanalyseerde gegevens (met betrekking tot bbp, bruto toegevoegde waarde en binnenlandse werkgelegenheid) **waarnemingen** uit de regionale rekeningen die in januari 2024 door het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) werden gepubliceerd. De gegevens over de investeringen zijn slechts beschikbaar tot 2022.

Voor de periode 2024-2030 (2023-2030 voor investeringen) bestaan de geanalyseerde gegevens uit **projecties**. Dit zijn schattingen die door het model worden gemaakt en gebaseerd zijn op bepaalde hypothesen.

Definities

In dit hoofdstuk wordt de ontwikkeling van de economische activiteit beoordeeld aan de hand van verschillende indicatoren.

Dit zijn de definities ervan:

- › *Bruto toegevoegde waarde* wordt gedefinieerd als de waarde van alle goederen en diensten die in een land of gebied worden geproduceerd, verminderd met de waarde van het intermediair verbruik, d.w.z. de goederen en diensten van derden die in het productieproces worden gebruikt.
- › Het *bruto binnenlands product* (bbp) is de som van de bruto toegevoegde waarde van alle productieactiviteiten in een land of gebied gedurende een bepaalde periode, plus belastingen op producten en zonder eventuele subsidies op producten.
- › De *binnenlandse werkgelegenheid* van een gebied is gelijk aan het aantal werknemers dat in dit gebied werkt, of deze werknemers nu werknemers of zelfstandigen zijn, en of ze al dan niet in het gebied wonen. In het geval van zelfstandigen wordt de regio waar ze werken geacht de regio te zijn waar ze wonen.
- › *Investerings* worden gemeten als bruto-investeringen in vaste activa. Bruto-investeringen in vaste activa komen overeen met de totale waarde van de activa die door bedrijven zijn verworven om ten minste een jaar lang in productieprocessen te worden gebruikt, minus de totale waarde van de activa van dit type die door dezelfde bedrijven zijn afgestoten.

De in dit deel gepresenteerde groeicijfers zijn reële groeicijfers, d.w.z. gecorrigeerd om het effect van de inflatie te neutraliseren (zie methodologisch kader in hoofdstuk VII).

BIBLIOGRAFIE:

Federaal Planbureau, BISA, IWEPS en Statistiek Vlaanderen (2025), "Regionale economische vooruitzichten 2025-2030", FPB
 Instituut voor de nationale rekeningen (januari 2025), "Regionale rekeningen 2023", INR

HOOFDSTUK III

DEMOGRAFIE VAN DE ONDERNEMINGEN

In het kort :

in 2023⁶ telde het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 119 084 btw-plichtige ondernemingen. Vier op de vijf ondernemingen hebben geen werknemers in loondienst. Hetzelfde aandeel van ondernemingen is actief in de dienstensector.

In vergelijking met 2022 telt het Brussels Gewest meer bedrijven : hun aantal is met 798 gestegen, wat neerkomt op een groei van 0,7 %. Deze groei is de zwakste sinds 2009⁷.

De toename van het aantal bedrijven in 2023 is voornamelijk te danken aan een groter aantal oprichtingen (11 454) dan stopzettingen (9 645). In 2023 gingen 1 679 bedrijven failliet. Dat is een daling van 5 % ten opzichte van het voorgaande jaar en nog steeds lager dan het aantal faillissementen van voor de start van covid.

De toename van het aantal bedrijven is in de voorbije jaren lager in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest dan in de twee andere gewesten. Deze zwakkere groei hangt samen met een negatief migratiesaldo, een daling van het aantal opgerichte ondernemingen en een lichte toename van het aantal stopzettingen.

Eén Belgische onderneming op tien heeft zijn maatschappelijke zetel in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG). In 2023 ging dit om 119 084 btw-plichtige ondernemingen. Dit hoofdstuk begint met een cijfermatig portret van de belangrijkste kenmerken van deze ondernemingen. Het gaat verder met een analyse van de dynamiek van Brusselse ondernemingen : de evolutie van het aantal btw-plichtige ondernemingen hangt enerzijds af van de beslissing om een onderneming te starten of te stoppen en anderzijds van de verplaatsing van de maatschappelijke zetel. Deze fenomenen zijn het onderwerp van twee afzonderlijke analyses.

III.1 KENMERKEN VAN DE BRUSSELSE ONDERNEMINGEN

Steeds meer Brusselse ondernemingen zijn actief in de dienstensector

Het voorgaande hoofdstuk toonde aan de tertiaire sector bijzonder belangrijk is in het Brussels Gewest. In 2023 was 86 % van de 119 084 Brusselse ondernemingen actief in deze sector, tegenover 77 % op nationaal niveau (zie tabel III.1.1). Het aandeel van de dienstverlenende ondernemingen in Brussel neemt toe. Hun aantal steeg tussen 2022 en 2023 (+1 144), terwijl het aantal ondernemingen in de primaire sector tegelijkertijd stagneerde (+2) en daalde in de secundaire sector (-351).

Bijna zes op de tien ondernemingen in het BHG zijn betrokken bij technische of wetenschappelijke activiteiten, handel, informatie en communicatie of horeca en accommodatie. Er is in het BHG een grotere vertegenwoordiging van ondernemingen die zich bezighouden met technische en wetenschappelijke activiteiten (27 % in het BHG vergeleken met 20 % nationaal) of actief zijn op het gebied van informatie en communicatie (8,5 % in het BHG tegenover 5,5 % nationaal).

⁶ De gegevens van 2023 zijn de meest recente die beschikbaar zijn.

⁷ 2008 is het beginjaar van de gegevensreeks die Statbel voor deze analyse heeft verstrekt.

TABEL III.1.1: Aantal actieve ondernemingen per bedrijfstak op 31 december 2023

Economische sector	Brussels Hoofdstedelijk Gewest		België		Aandeel in % van de ondernemingen van het BHG in het Belgische totaal
	Aantal ondernemingen	Aandeel in %	Aantal ondernemingen	Aandeel in %	
Primaire sector	279	0,2	49.621	4,3	0,6
Secundaire sector	17.177	14,4	217.412	18,9	7,9
Tertiaire sector	100.598	85,6	859.866	76,8	11,5
waarvan :					
Wetenschappelijke en technische activiteiten	32.603	27,0	231.085	20,1	14,1
Handel en reparatie van voertuigen	16.965	14,7	177.302	15,4	9,6
Informatie en communicatie	10.186	8,5	63.159	5,5	16,1
Verschaffen van accommodatie en maaltijden	7.089	6,1	63.793	5,5	11,1
Onbekende economische activiteit	30	0,0	295	0,0	10,2
Totaal	119.084	100,0	1.122.775	100,0	10,4

Bron : Statbel, berekeningen BISA

Noot : De definities van de sectoren bevinden zich op het einde van dit hoofdstuk

De uitsplitsing van de tertiaire sector omvat de vier grootste activiteitensectoren in het BHG

Vier op de vijf Brusselse ondernemingen hebben geen werknemers in loondienst

In 2023 had 81 % van alle ondernemingen in Brussel geen werknemers. Een groot aantal ondernemingen zonder werknemers zijn natuurlijke personen (zelfstandigen die hun activiteit uitoefenen via hun eenmanszaak) en besloten vennootschappen (bv). De groei van het aantal ondernemingen wordt in België de laatste jaren meer gedragen door de toename van het aantal ondernemingen zonder werknemers dan door ondernemingen met werknemers (FOD Economie, 2024).

De grootste ondernemingen, met minstens 50 werknemers, zijn naar verhouding talrijk in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest: 16,1 % van de Belgische ondernemingen met minstens 50 werknemers is gevestigd in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De historische oververtegenwoordiging van de grootste ondernemingen in Brussel heeft te maken met de centrale ligging van het BHG binnen de Belgische en Europese markt en met de concentratie van het dienstenaanbod voor ondernemingen.

III.2 OPRICHTINGEN, STOPZETTINGEN EN MIGRATIES VAN ONDERNEMINGEN

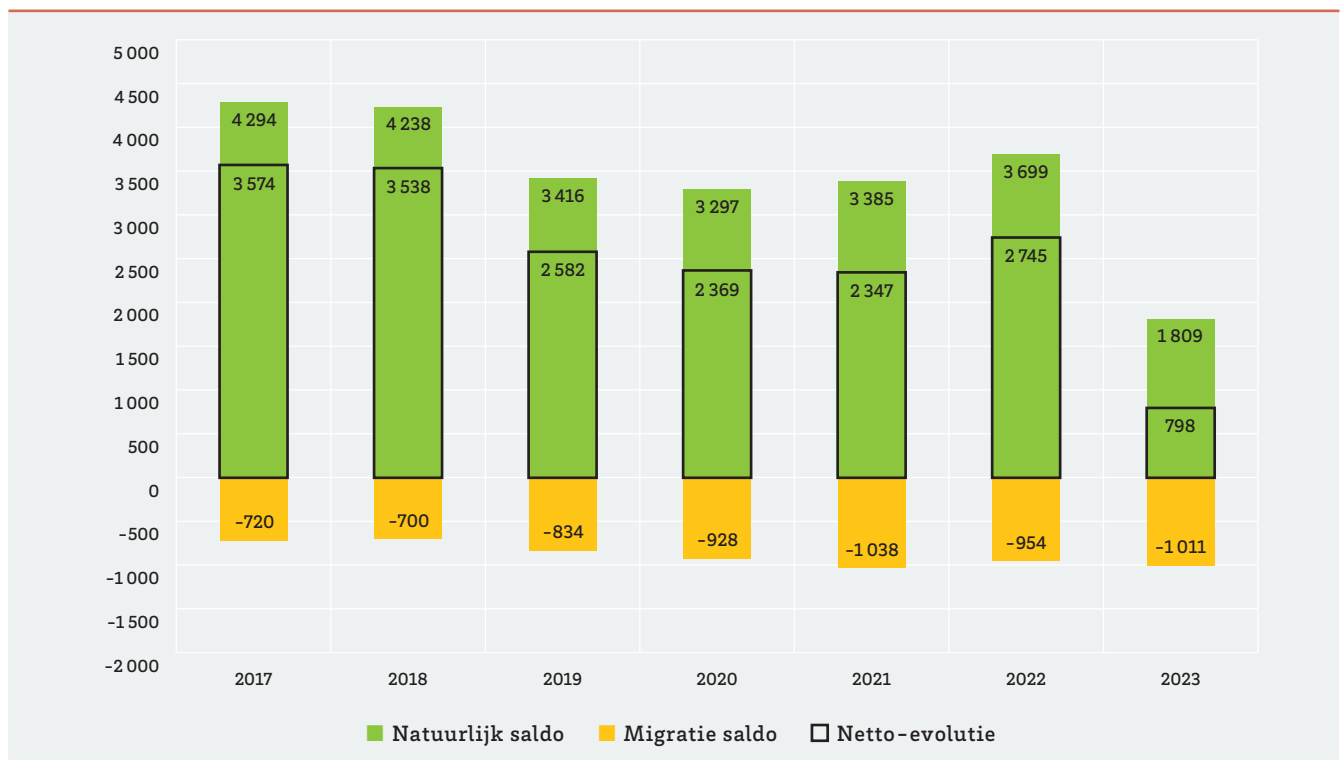
Het aantal ondernemingen in het Brussels Gewest groeit jaar na jaar

In 2023 waren er 798 ondernemingen meer dan in 2022 (zie grafiek III.2.1), hetzij een stijging van 0,7 %. Deze toename is de zwakste sinds 2008, het jaar waarin Statbel met deze gegevensreeks startte. Bovendien is de groei in het BHG sinds 2016 zwak in vergelijking met België als geheel. De toename van het aantal ondernemingen komt vooral vanwege het aantal oprichtingen, wat zowel het aantal stopzettingen als de grotere emigratie van ondernemingen uit het Brussels Gewest meer dan compenseert.

1 809 meer oprichtingen dan stopzettingen

Zoals elk jaar zijn er in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest **meer bedrijven opgericht dan stopgezet**. In 2023 werden 1 809 meer bedrijven opgericht dan stopgezet, wat neerkomt op een netto-oprichtingsgraad van 1,5 %. Voor het vijfde jaar op rij ligt dit percentage lager dan op Belgisch niveau (2,5 %). De netto oprichtingsgraad is tussen 2022 en 2023 gedaald in de drie Belgische gewesten. Het aantal oprichtingen neemt in de drie gewesten af, terwijl het aantal stopzettingen stijgt.

GRAFIEK III.2.1: Evolutie van de demografische bewegingen van de ondernemingen

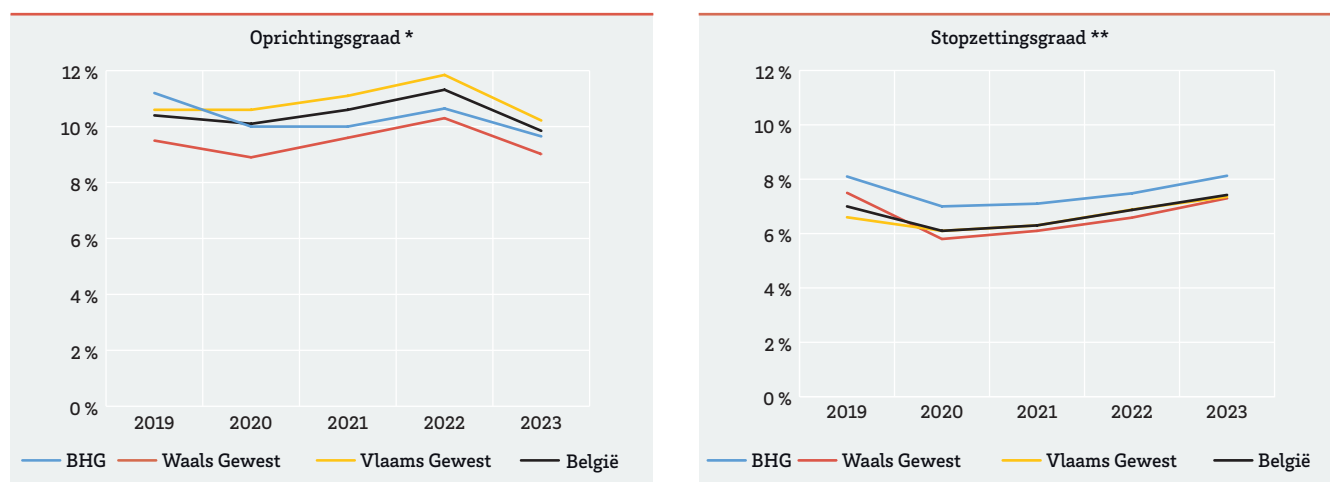
Bron : Statbel, berekeningen BISA

Het natuurlijk saldo komt overeen met het verschil tussen het aantal oprichtingen en stopzettingen van ondernemingen in het Brussels Gewest. Het migratiesaldo komt overeen met het verschil tussen het aantal ondernemingen dat zich in het BHG vestigt en het aantal ondernemingen dat emigreert uit het BHG, terwijl ze daar het voorgaande jaar nog gevestigd waren. Het migratiesaldo houdt rekening met statistische aanpassingen, wat betekent dat migraties van of naar andere landen, of waarvan de herkomst of bestemming onbekend is, wordt meegenomen in de berekening.

TABEL III.2.2: Evolutie van het aantal oprichtingen en stopzettingen van ondernemingen

	Aantal oprichtingen van ondernemingen					Aantal stopzettingen van ondernemingen				
	2019	2020	2021	2022	2023	2019	2020	2021	2022	2023
BHG	12.241	11.186	11.471	12.445	11.454	8.825	7.889	8.086	8.746	9.645
Vlaams Gewest	64.140	67.026	73.624	82.494	74.050	39.990	38.475	41.459	47.948	53.295
Waals Gewest	24.428	23.532	26.284	29.344	26.433	19.250	15.320	16.612	18.768	21.396
België	100.809	101.744	111.379	124.283	111.937	68.065	61.684	66.157	75.462	84.336

Bron : Statbel, berekeningen BISA

GRAFIEK III.2.3: Evolutie van de oprichtingsgraad en de stopzettingsgraad van ondernemingen (in %)

Bron : Statbel, berekeningen BISA

* De oprichtingsgraad van ondernemingen stemt overeen met de verhouding tussen enerzijds het aantal vastgestelde nieuwe btw-plichtigen op 31 december van een gegeven jaar en anderzijds het gemiddelde aantal actieve btw-plichtige ondernemingen voor dat jaar.

** De stopzettingsgraad van ondernemingen stemt overeen met de verhouding tussen het aantal stopzettingen van ondernemingen en het gemiddeld aantal btw-plichtige ondernemingen voor de beschouwde periode.

In 2023 werden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 11 454 bedrijven opgericht (zie tabel III.2.2). Het aantal oprichtingen is in het BHG gedaald ten opzichte van 2022. Dit fenomeen doet zich ook voor in Vlaanderen en Wallonië. Over een langere periode bekeken, stagneert het aantal oprichtingen in het BHG sinds 2015, met schommelingen tussen 11 000 en 13 000 per jaar. In die periode stijgt het aantal oprichtingen in de twee andere gewesten.

Wat het aantal nieuwe ondernemingen betreft, zien we dat het BHG sinds 2019 ter plaatse trappelt (zie grafiek III.2.3). Dit aantal blijft structureel lager dan wat in het BHG werd waargenomen tijdens het decennium 2010. Er moet echter worden opgemerkt dat de terugval van het aantal oprichtingen in België in 2023 relatief minder sterk is in het BHG dan in de rest van België (zie grafiek III.2.3.).

De daling van de oprichtingsgraad in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kan worden verklaard door een daling in bepaalde economische sectoren waar vaak nieuwe bedrijven werden opgericht. Dat geldt met name voor de groot- en detailhandel, de bouwsector en de restaurantsector. In die sectoren loopt het aantal nieuwe bedrijven zowel in absolute (aantallen) als relatieve cijfers (oprichtingsgraad) terug. Die achteruitgang wordt niet gecompenseerd door de toename in andere sectoren, zoals gespecialiseerde, wetenschappelijke en technische diensten⁸, gezondheidszorg en IT-consultancy.

⁸ De toename van het aantal startende bedrijven in de sectoren gespecialiseerde, wetenschappelijke en technische diensten en menselijke gezondheid houdt gedeeltelijk verband met de verplichting voor beroepsbeoefenaren om zich voor de btw in te schrijven, met name advocaten in 2014 en artsen die bepaalde cosmetische chirurgische ingrepen uitvoeren in 2016.

Nog in 2023 hebben 9 645 Brusselse ondernemingen hun activiteiten stopgezet, hetzij een stijging van 899 stopzettingen ten opzichte van 2022 (zie tabel III.2.2). **Brusselse ondernemingen zetten hun activiteiten vaker stop dan de ondernemingen in de andere twee gewesten.** In 2023 heeft 8,1 % van de Brusselse ondernemingen hun activiteiten stopgezet, wat meer is dan in Vlaanderen (7,4 %) en Wallonië (7,3 %). De toename van het aantal stopzettingen hangt wellicht samen met de verlaging van de steunmaatregelen voor de recente crisissen (corona en energie). Het aantal stopzettingen tussen 2022 en 2023 is echter sterker gestegen in Vlaanderen (+11,2 %) en Wallonië (+14 %) dan in het Brussels Gewest (+10,3 %).

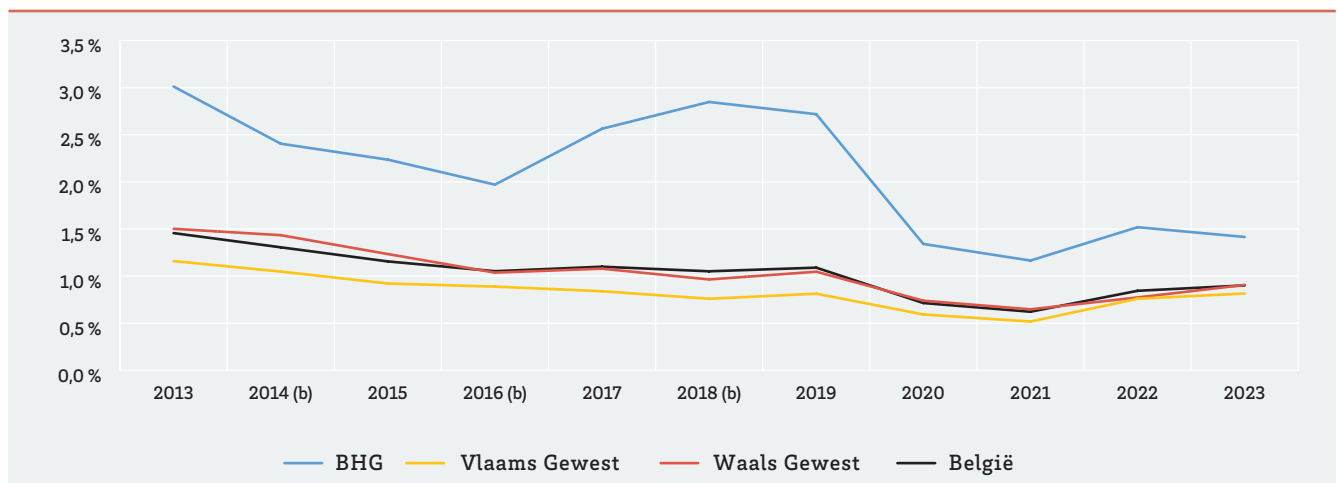
Van de 9 645 stopzettingen in 2023 waren er 1 679 het gevolg van een faillissement. Het aantal faillissementen blijft lager dan vóór de covidcrisis (> 2 000 faillissementen/jaar). In de andere twee gewesten is het aantal faillissementen gelijk (Wallonië) of hoger (Vlaanderen) dan vóór 2020.

In 2023 ging 1,4 % van de Brusselse bedrijven failliet. Dat aandeel ligt hoger dan wat wordt vastgesteld in Vlaanderen (0,8 %) en Wallonië (0,9 %). Historisch gezien is er in de grootste steden ook een sterkere ondernemingsdynamiek, wat dan weer gepaard gaat met een groter risico op faillissement. Dat verklaart waarom de faillissementsgraad in Brussel hoger ligt dan in de rest van België. De laatste jaren neemt het faillissementsrisico voor bedrijven in Brussel echter af en ligt het dichterbij het risico dat elders in België wordt waargenomen.

1 011 minder ondernemingen in het Brussels Gewest

Bovendien verliest het Brussels Hoofdstedelijk Gewest elk jaar ondernemingen doordat het aantal uit Brussel vertrekkende ondernemingen (emigratie) groter is dan het aantal ondernemingen dat zich komt vestigen in het BHG (immigratie), vanuit en naar de rest van België. Het saldo is negatief met 1 011 ondernemingen in 2023. In het algemeen geldt dat **voor elke drie ondernemingen die het Brussels Gewest verlaten, er twee naar het Brussels Gewest verhuizen vanuit de andere twee Belgische gewesten.**

GRAFIEK III.2.4 : Evolutie van de faillissementsgraad van ondernemingen * (%)

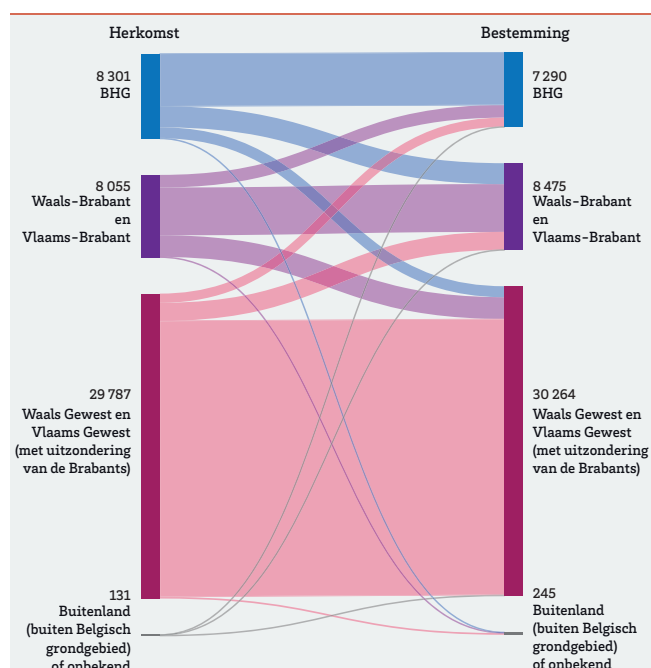

Bron : Statbel, berekeningen BISA

* De faillissementsgraad van ondernemingen stemt overeen met de verhouding tussen het aantal faillissementen en het gemiddelde aantal actieve, aan de btw onderworpen ondernemingen in die periode.

b: breuk in tijdreeks : In 2014 en in 2016 hadden wetswijzigingen tot gevolg dat reeds actieve ondernemingen zich dienden te onderwerpen aan de btw. Voor 2014 gaat het om advocaten, voor 2016 om artsen die bepaalde activiteiten van esthetische chirurgie beoefenen en om bepaalde bestuurders van vennootschappen. Sinds 2018 omvatten de statistieken ook de vrije beroepen, de landbouwondernemingen en de verenigingen zonder winstoogmerk. De toename van het aantal ondernemingen als gevolg daarvan heeft een daling van de faillissementsgraad als wiskundig gevolg.

GRAFIEK III.2.5: Aantal migraties van ondernemingen naar herkomst en bestemming in 2023

Bron : Statbel, berekeningen BISA

Opmerking : de dikte van de lijnen komt overeen met de waargenomen stromen.

Migraties van en naar het BHG vinden voornamelijk plaats van en naar de provincies Waals-Brabant en Vlaams-Brabant. Twee derde van de emigraties van Brusselse ondernemingen naar andere gewesten gaat naar Vlaams-Brabant en Waals-Brabant (2 044 verhuizingen). Een derde gaat naar de rest van het land (1 071 verhuizingen). Tegelijkertijd komt 58 % van de immigraties naar het Brussels Gewest uit Vlaams-Brabant en Waals-Brabant (1 230 van de 2 129 verhuisde maatschappelijke zetels naar het BHG).

Definities en methodologische opmerkingen:

Btw-plichtige ondernemingen

Het begrip "onderneming" wordt vrij ruim geïnterpreteerd: het omvat zowel multinationals met duizenden werknemers, zelfstandigen die "natuurlijke personen" zijn als verenigingen zonder winstoogmerk (vzw's).

Btw-plichtige ondernemingen zijn ondernemingen die belastingplichtig⁹ zijn en die zich, wegens de aard van hun activiteit(en), bij de bevoegde instanties moeten identificeren om een btw-nummer te krijgen. Het gaat dus niet om alle ondernemingen. Zo zijn een groot aantal activiteiten op het gebied van verzekeringen en financiën bijvoorbeeld niet in deze statistieken opgenomen.

De statistieken zijn immers gebaseerd op administratieve gegevens die afkomstig zijn van het register van btw-plichtige ondernemingen. Deze administratieve informatie geeft niet steeds een getrouw beeld van het aantal reële oprichtingen en stopzettingen van ondernemingen.

Ondernemingen met uitbatingszetels in meerdere gewesten worden slechts eenmaal geteld: bij het gewest waar hun maatschappelijke zetel gevestigd is voor de rechtspersonen en hun woonplaats voor de btw-plichtige natuurlijke personen.

De grootte van btw-plichtige ondernemingen in termen van aantal werknemers betekent niet dat de werknemers werken in het gewest waar de maatschappelijke zetel is gevestigd. Een werknemer van een onderneming waarvan de maatschappelijke zetel in het Brussels Gewest gevestigd is, kan tewerkgesteld worden in een andere vestiging van die onderneming, die zich in een ander gewest bevindt.

Een bv, of **besloten vennootschap**, is een juridische vennootschapsvorm (vroeger bvba - besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid). Die vennootschapsvorm wordt gekenmerkt door de beperkte aansprakelijkheid van de aandeelhouders, die louter aansprakelijk zijn voor de schulden van de onderneming ten belope van hun kapitaalbijdrage.

Economische-activiteitensectoren

Elk bedrijf is actief in een bepaalde sector. De primaire sector omvat bedrijven die actief zijn in de landbouw, de visserij en de mijnbouw. De secundaire sector omvat bedrijven met verwerking als hoofdactiviteit, inclusief de industrie, en ook de productie van elektriciteit, gas en water, en de bouw. De tertiaire sector tot slot omvat bedrijven die markt- en niet-marktdiensten leveren.

Oprichtingen, stopzettingen en faillissementen van ondernemingen

Het **aantal opgerichte ondernemingen** in een bepaald jaar komt overeen met het aantal ondernemingen dat op 31 december van dat jaar in het btw-register stond en dat op 31 december van het voorgaande jaar nog niet in het register stond.

Het **aantal stopgezette ondernemingen** in een bepaald jaar komt overeen met het aantal ondernemingen dat op 31 december van dat jaar niet meer in het btw-register stond, terwijl dat op 31 december van het voorgaande jaar wel het geval was.

Een **onderneming is in staat van faillissement** wanneer het niet langer over voldoende middelen beschikt om haar schulden die vervallen te betalen. Volgens de wet van 11 augustus 2017 betreffende "de insolventie van ondernemingen" in het Wetboek van economisch recht, bevindt een onderneming zich in staat van faillissement wanneer zij op duurzame wijze ophoudt te betalen en het vertrouwen van haar schuldeisers kwijt is (bijvoorbeeld: weigering van een bankkrediet en van uitstel van betaling).

De statistieken over faillissementen worden opgesteld op basis van gegevens afkomstig van de ondernemingsrechtbanken. Die rechtbanken spreken een faillissement uit, ofwel na aangifte van faillissement, ofwel na een verzoek om een faillissementsprocedure ingediend door het openbaar ministerie of door een schuldeiser(s).

Bedrijfsfaillissementen vertegenwoordigen een deel van de stopzettingen van ondernemingen. Ondernemingen kunnen vrijwillig (bv. door pensionering, fusie, overgang naar een vennootschap) of onvrijwillig (bv. door faillissement) zijn stopgezet.

BIBLIOGRAFIE:

BISA (2025), "Statistische kalender 2025"

FOD Economie (2024), "KMO's per grootteklasse".

⁹ Volgens het Wetboek van de belasting over de toegevoegde waarde (btw) is eenieder die in de uitoefening van een economische activiteit, met of zonder winstoogmerk, leveringen van goederen of diensten verricht in België, belastingplichtig.

HOOFDSTUK IV

ONDERZOEK EN ONTWIKKELING

In het kort:

In 2023¹⁰ bedroegen de uitgaven voor O&O-activiteiten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest iets meer dan 2,5 miljard euro, ofwel 2,47 % van het bruto binnenlands product (bbp). De O&O-uitgaven liggen hiermee in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in relatieve termen hoger dan die van het gemiddelde van de 27 landen van de Europese Unie (2,24 %). Maar ze blijven lager dan die van België in zijn geheel (3,27 %).

Wat de uitsplitsing van de O&O-uitgaven naar uitvoeringssector betreft (d.w.z. sectoren die O&O-activiteiten uitvoeren), realiseerden private ondernemingen in 2023 59 %, het hoger onderwijs 26 % en de overheden 13 % van deze uitgaven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Wat de uitsplitsing van deze uitgaven naar financieringsbron betreft (d.w.z. de sectoren die de oorsprong zijn van de middelen die worden gebruikt om O&O-activiteiten te financieren), droegen private ondernemingen in 2023 bij voor 57 %, de overheden - waaronder de Brusselse regering - voor 29 % en de middelen uit het buitenland voor 9 %. In 2023 heeft de Brusselse regering een bedrag van bijna 48 miljoen euro vrijgemaakt voor O&O- en innovatieactiviteiten in de private en publieke sectoren.

Onderzoek en experimentele ontwikkeling (O&O) zijn essentieel voor de transformatie van de economie en de samenleving (Europese Commissie, 2020) :

- O&O kunnen de economie en de samenleving beter bestand maken tegen schokken en crises.
- O&O verbeteren de arbeidsproductiviteit en bieden ook nieuwe oplossingen op het gebied van gezondheid, sociale innovatie, veiligheid en defensie ...
- O&O en innovatie spelen een belangrijke rol bij het terugdringen van de kooldioxide-uitstoot die nodig is om de doelstelling "netto-nulemissie" tegen 2050 te halen.

Dit hoofdstuk begint met een deel over de evolutie van de uitgaven voor O&O-activiteiten. Vervolgens worden die uitgaven opgesplitst volgens twee benaderingen die zijn gebaseerd op de uitvoering en financiering van O&O evenals de belangrijkste overdrachten van fondsen tussen de verschillende actoren die deze activiteiten financieren en uitvoeren. Een laatste deel onderzoekt de evolutie van de budgettaire inspanningen van de Brusselse regering op het gebied van O&O en innovatie. Aan het eind van dit hoofdstuk worden de definities, basisbegrippen en gegevensbronnen vermeld.

IV.1 EVOLUTIE VAN DE O&O-ACTIVITEITEN

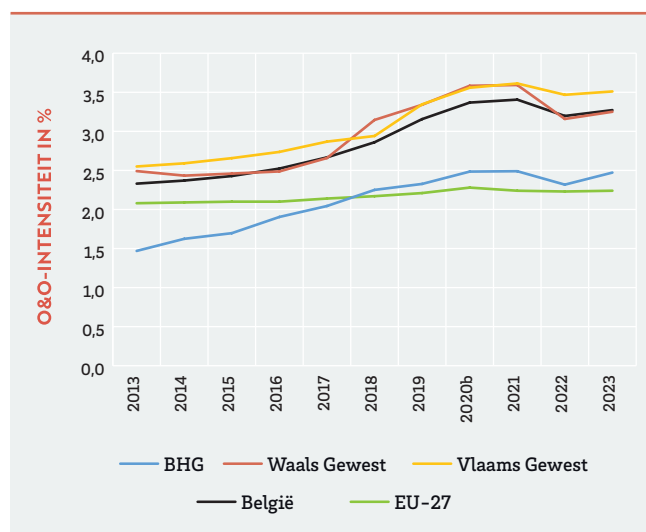
Er wordt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest meer dan 2,5 miljard euro besteed aan O&O-activiteiten

De bruto binnenlandse uitgaven voor O&O (BUOO) zijn de belangrijkste statistische indicator die wordt gebruikt om de O&O-activiteiten op een nationaal of regionaal grondgebied te meten. **Volgens de laatste cijfers voor 2023 bedroegen de BUOO in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest iets meer dan 2,5 miljard euro** (Belspo, 2025). Dit is goed voor bijna 13 % van het Belgische totaal.

De O&O-intensiteit, d.w.z. de BUOO als % van het bbp, is de belangrijkste indicator voor O&O-activiteiten, gecorrigeerd voor de omvang van de economie van een land of regio. In 2023 bedraagt de O&O-intensiteit 2,47 % in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (zie grafiek IV.1.1). De O&O-intensiteit in Brussel ligt hoger dan die van de Europese Unie van 27 landen (2,24 %), maar blijft ruim onder die van België (3,27 %) en die van het Vlaams Gewest (3,51 %) en Waals Gewest (3,25 %). **De O&O-intensiteit is in 2023 overall in België gestegen, na een daling in de drie Belgische gewesten in 2022.** In de Europese Unie van 27 landen is deze intensiteit al enkele jaren stabiel.

¹⁰ De gegevens van 2023 zijn de meest recente die beschikbaar zijn.

GRAFIEK IV.1.1: Bruto binnenlandse uitgaven voor O&O in % van het bbp

Bron : Belspo, Eurostat, INR, berekeningen BISA

b : Tijdsreeksbreuk in verband met de methodologische herziening vanaf 2020

De cijfers voor 2023 zijn voorlopig voor de EU-27.

Private ondernemingen verrichten bijna 60 % van de O&O-activiteiten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

De organisaties die O&O-activiteiten uitvoeren worden ingedeeld in vier grote institutionele sectoren, i.e. de private ondernemingen, de overheden, het hoger onderwijs en de private non-profitsector. **De private ondernemingen voeren met 59 % van de BUOO in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest het merendeel van de O&O-activiteiten uit in 2023** (zie grafiek IV.1.2). De private ondernemingen realiseren 72 % van de BUOO in België en 67 % in de EU-27.

Private ondernemingen verrichten verhoudingsgewijs minder O&O-activiteiten uit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest dan in België, doordat er relatief minder verwerkende industrieën zijn in het Gewest, en in het bijzonder hoogtechnologische industrieën (Kalenga-Mpala R., Wautelet A., 2016). In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn het de ondernemingen die actief zijn op het gebied van telecommunicatie, financiële dienstverlening en digitale diensten die in grote mate de O&O-activiteiten leiden. In de rest van België zijn de ondernemingen die het grootste deel van de O&O-activiteiten uitvoeren daarentegen actief in de chemische, farmaceutische en biotechnologische sector, in engineering en techniek, en in informatie- en communicatiediensten (Belspo, 2025 et ECOOM, 2025).

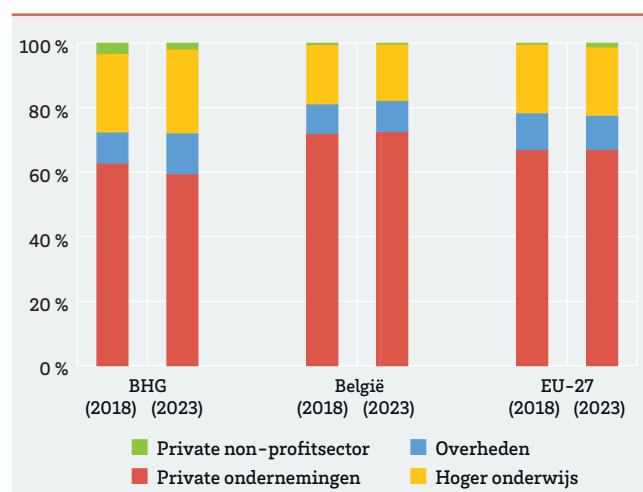
Tussen 2018 en 2023 hebben private ondernemingen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest hun O&O-activiteiten in relatieve termen teruggeschroefd. Het aandeel van de door private ondernemingen uitgevoerde BUOO is in die periode met 3 procentpunten gedaald. In heel België en in de EU-27 is het daarentegen stabiel gebleven. Brusselse private ondernemingen blijven niettemin een zeer belangrijke rol spelen binnen het innovatiesysteem van het Gewest.

Publieke sectoren voeren ongeveer 40 % van de O&O-activiteiten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest uit

De publieke sectoren, zoals het hoger onderwijs en de overheden, voeren een groot deel van de O&O-activiteiten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest uit. In 2023 zijn deze sectoren goed voor respectievelijk 26 % en 13 % van de BUOO in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (zie grafiek IV.1.2). In België zijn de publieke sectoren goed voor respectievelijk 18 % en 10 % van de BUOO, terwijl dat in de EU-27 21 % en 11 % is.

Tussen 2018 en 2023 zijn de O&O-activiteiten van overheidssectoren sneller gegroeid dan die van private ondernemingen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het aandeel van de O&O-activiteiten van het hoger onderwijs is met 2 procentpunten gestegen en dat van de overheid met 3 procentpunten. De automatische indexering van de salarissen van onderzoekers binnen de publieke sectoren in de periode 2022-2023 verklaart deels deze evolutie. In België en in de EU-27 bleven de respectieve aandelen van deze publieke sectoren tussen 2018 en 2023 stabiel.

GRAFIEK IV.1.2: Bruto binnenlandse uitgaven voor O&O per uitvoeringssector (in % van het totaal*)

Bron : Belspo, Eurostat, berekeningen BISA

De cijfers voor 2023 zijn voorlopig voor de EU-27.

* Sommige totalen stemmen door afronding niet exact overeen met de som van hun delen.

IV.2 FINANCIERING VAN DE O&O-ACTIVITEITEN

Overheden financieren bijna 30 % van de O&O-activiteiten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

De organisaties die O&O-activiteiten financieren, zijn ingedeeld in vijf voornaamste bronnen van O&O-financiering (d.w.z. de sectoren die de herkomst van de middelen zijn) : private ondernemingen, overheden, hoger onderwijs, de private non-profitsector en de rest van de wereld.

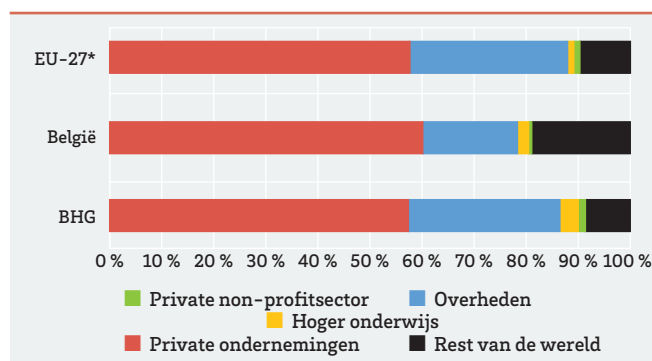
In 2023 financieren private ondernemingen het grootste deel van de O&O-activiteiten, namelijk 57 % van de BUOO in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (zie grafiek IV.2.1). De financiële bijdrage van private ondernemingen aan O&O-activiteiten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is vergelijkbaar met die van heel België (60 %) en met het gemiddelde van de EU-27 (58 %).

Ook overheden ondersteunen een groot deel van de O&O-activiteiten. In 2023 financieren ze 29 % van de BUOO in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 18 % in België en 30 % in de EU-27. De overheidsfinanciering van O&O in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is essentieel en is afkomstig van verschillende overheidsinstanties : de Brusselse regering, de federale regering en de gemeenschappen.

- **De Brusselse regering** financiert O&O- en innovatieprojecten van kmo's en grote ondernemingen, onderzoekscentra, de niet-commerciële sector en de overheidssector om creatieve oplossingen te ontwikkelen voor het Gewest en voor het welzijn en de welvaart van de Brusselaars.
- **De federale regering** ondersteunt het wetenschappelijk ruimteonderzoek en O&O binnen de federale wetenschappelijke instellingen waarvan de meeste in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest liggen. De federale steun door fiscale stimuleringsmaatregelen wordt niet meegeteld in de BUOO.
- **De regeringen van de Franse en Vlaamse Gemeenschappen** zijn verantwoordelijk voor het grootste deel van de overheidsfinanciering voor O&O in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (ongeveer 60 %). Ze financieren uitsluitend de onderzoeksactiviteiten aan de universiteiten en de hogescholen.

Ook de fondsen uit de rest van de wereld (inclusief Europese fondsen in het kader Horizon Europe) financieren O&O-activiteiten. De buitenlandse fondsen financieren 9 % van de BUOO in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en 10 % in de EU-27. In België zijn deze fondsen proportioneel groter (19 %) dankzij de financiële overdrachten van multinationals.

GRAFIEK IV.2.1: Bruto binnenlandse uitgaven voor O&O per financieringsbron in 2023 (in % van het totaal**)

Bron : Belspo, Eurostat, berekeningen BISA

* De gegevens voor EU-27 hebben betrekking op 2021.

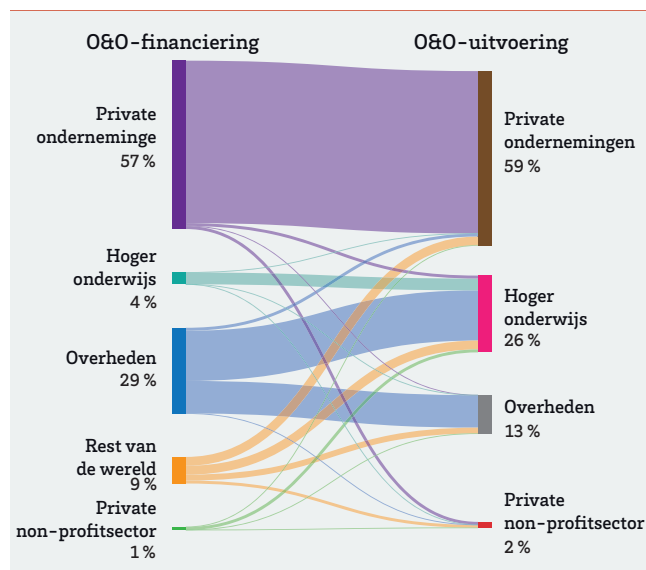
** Sommige totalen stemmen door afronding niet exact overeen met de som van hun delen.

Private ondernemingen financieren zelf het grootste deel van hun O&O-activiteiten

O&O-activiteiten gaan gepaard met grote en complexe overdrachten van middelen tussen de verschillende actoren die O&O-activiteiten financieren en degenen die de activiteiten uitvoeren (zie grafiek IV.2.2). De uitsplitsing van de BUOO maakt het mogelijk om de belangrijkste overdrachten van fondsen vanaf de bron, d.w.z. de financieringsbronnen, tot de bestemming, d.w.z. de sectoren waar O&O wordt uitgevoerd, in kaart te brengen.

- In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gaat het grootste deel van de financiering van private ondernemingen naar O&O dat door private ondernemingen zelf wordt uitgevoerd, namelijk 55 % van de BUOO in 2023 (zie grafiek IV.2.2). Het resterende deel van de fondsen van private ondernemingen (2 % van de BUOO) draagt bij tot financiering van O&O in de drie andere sectoren.
- Overheidsfinanciering, d.w.z. 29 % van de BUOO, dient vooral ter ondersteuning van O&O-activiteiten in de publieke sectoren : hoger onderwijs en overheidsinstanties. Overheidsfinanciering voor O&O door Brusselse private ondernemingen is relatief bescheiden (1 % van de BUOO).
- Private en publieke middelen uit de rest van de wereld (9 % van de BUOO) komen ten goede aan alle vier de O&O-uitvoeringssectoren in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Een groot deel van deze fondsen is evenwel bestemd voor O&O van private ondernemingen en Brusselse universiteiten en hogescholen.
- Het hoger onderwijs financiert O&O-activiteiten ten belope van 4 % van de BUOO. Deze fondsen zijn voornamelijk bedoeld om O&O aan universiteiten en hogescholen te ondersteunen.

GRAFIEK IV.2.2: Overdrachten van fondsen tussen de financieringsbronnen en de uitvoeringssectoren voor O&O in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2023 (in % van de BUOO)

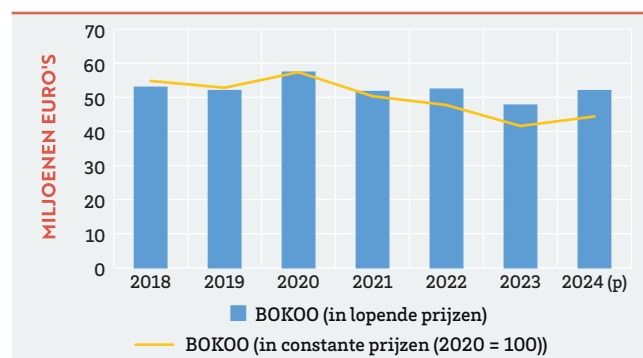
Bron : Belspo, berekeningen BISA

IV.3 BUDGETTAIRE OVERHEIDSKREDIETEN VOOR O&O-ACTIVITEITEN

Het Brusselse overheidsbudget voor O&O daalt tussen 2020 en 2023

Naast de O&O-uitgaven die worden gefinancierd door de overheden, worden de overheidsinspanningen ter ondersteuning van O&O-activiteiten van de private en publieke sectoren ook gemeten door het bedrag van de budgettaire overheidskredieten voor O&O (BOKOO). In 2023 heeft de Brusselse regering bijna 48 miljoen euro toegekend aan O&O- en innovatieactiviteiten die op haar grondgebied worden uitgevoerd (zie grafiek IV.3.1). **De begrotingsmiddelen van de Brusselse regering voor de ondersteuning van O&O zijn de afgelopen jaren gedaald** (gemiddeld -5,4 % per jaar in constante prijzen tussen 2018 en 2023). Deze evolutie van de Brusselse BOKOO houdt verband met de moeilijke begrotingssituatie van het Gewest, dat al enkele jaren een aanzienlijk tekort vertoont. En de overheidsschuld blijft maar toenemen. In 2024 zou het bedrag van de BOKOO van de Brusselse regering volgens voorlopige cijfers 52 miljoen euro kunnen bedragen.

GRAFIEK IV.3.1: Budgettaire overheidskredieten voor O&O van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (in miljoenen euro's)

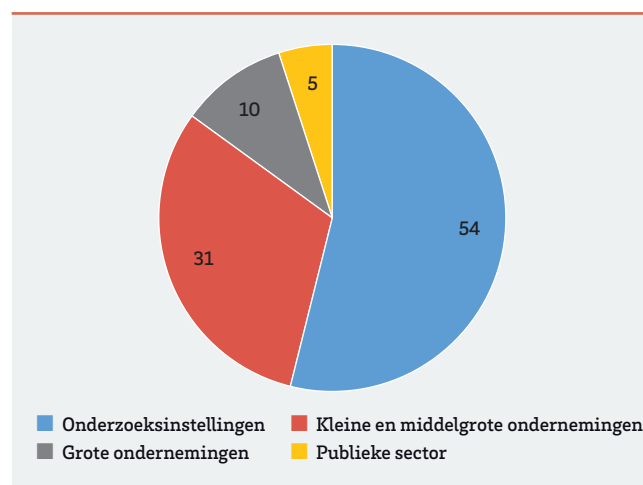
Bron : Belspo

p: Op basis van voorlopige begrotingsgegevens.

De begrotingskredieten van de Brusselse regering worden gebruikt om subsidies toe te kennen aan de verschillende actoren in Brussel in het kader van de O&O- en innovatieprogramma's en -projecten die worden beheerd door Innoviris, de gewestelijke overheidsinstantie die hiervoor verantwoordelijk is.

In 2024 heeft Innoviris 325 nieuwe projecten ondersteund voor een totaalbedrag van 44 miljoen euro. De financiering van Innoviris ging naar 215 particuliere en openbare organisaties in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (innoviris.brussels, 2024). Wat de directe begunstigden van de financiering van Innoviris in de periode 2020-2024 betreft, ontvangen onderzoeksinstituten, hoofdzakelijk universiteiten en Brusselse collectieve onderzoekscentra, het grootste deel van deze financiering (54 %) (zie grafiek IV.3.2). Subsidies aan kleine en middelgrote ondernemingen en aan grote ondernemingen zijn in deze periode respectievelijk goed voor 31 % en 10 % van de financiering van Innoviris.

GRAFIEK IV.3.2: Financiering van Innoviris per type van begunstigden voor de periode 2020-2024 (in %)

Bron : Innoviris

Innoviris heeft, in het kader van het Gewestelijk Innovatieplan 2021-2027, oproepen gelanceerd voor thematische projecten, zoals duurzame digitalisering, circulaire innovatie, sociale innovatie en innovatie in de gezondheidszorg voor kwetsbare patiënten. Dit plan legt de prioriteiten vast voor de gewestelijke overheidsfinanciering van O&O en innovatie in Brussel. De algemene doelstelling is dat O&O en innovatie bijdragen aan de veerkracht en welvaart van de Brusselse economie en aan de sociale en ecologische transitie. Dit plan definieert ook concreet zes strategische innovatiedomeinen : klimaat- en energie, gebouwen en infrastructuur, optimaal gebruik van hulpbronnen, efficiënte en duurzame stedelijke stromen, gepersonaliseerde en geïntegreerde gezondheid en zorg, sociale en publieke innovatie, en geavanceerde digitale technologieën en diensten (innoviris.brussels, 2021).

Definities en methodologische opmerkingen:

Bruto binnenlandse uitgaven voor O&O

Volgens het Frascati-handboek 2015 (OESO) *omvat **onderzoek en experimentele ontwikkeling (O&O)** "het creatieve en systematische werk dat plaatsvindt teneinde de totaalkennis te vergroten, ook die in verband met de mens, de cultuur en de samenleving, en het gebruik van al deze kennis ten behoeve van nieuwe toepassingen"*.

De **bruto binnenlandse uitgaven voor O&O (BUOO)** zijn de voornaamste statistische indicator om O&O-activiteiten van een land of regio te meten. Ze omvatten het geheel van de lopende uitgaven en van de kapitaaluitgaven bestemd voor O&O dat wordt uitgevoerd op een betrokken grondgebied, ongeacht de financieringsbron. Om vergelijkingen mogelijk te maken, worden de BUOO vaak voorgesteld als percentage van het bruto binnenlands product en ook wel O&O-intensiteit in een economie genoemd.

BUOO worden gewoonlijk opgesplitst volgens twee benaderingen op basis van **de uitvoering** (d.w.z. de sectoren die O&O-activiteiten uitvoeren) en **de financiering voor O&O** (d.w.z. de sectoren die de herkomst van de middelen zijn).

- › Vier sectoren voeren O&O uit: de private ondernemingen, de overheden, het hoger onderwijs en de private non-profitsector.
- › O&O-activiteiten worden gefinancierd door vijf financieringsbronnen: de private ondernemingen, de overheden, het hoger onderwijs, de private non-profitsector en de rest van de wereld.

De gegevens over de O&O-uitgaven zijn afkomstig van de enquêtes die de POD Wetenschapsbeleid (Belspo) in samenwerking met zijn gewestelijke en gemeenschapspartners afneemt. Deze gegevens worden verzameld bij organisaties die O&O uitvoeren en/of financieren in België. Daarnaast produceert Belspo jaarlijks, op basis van een statistisch model, voorlopige cijfers over de O&O-uitgaven in België en in de drie gewesten.

Budgettaire overheidskredieten voor O&O

De **budgettaire overheidskredieten voor O&O (BOKOO)** bestrijken de door de overheden gefinancierde O&O-activiteiten uitgevoerd in openbare instellingen, private ondernemingen, hoger onderwijs en de private non-profitsector alsook in de rest van de wereld (met inbegrip van internationale organisaties). Heel wat aspecten van het gewestelijk innovatiebeleid zijn echter niet opgenomen in de BOKOO: de financiering van incubatoren, specifieke begeleidingsdiensten voor ondernemingen enz. Bovendien is het bedrag van de verschillende vormen van belastingvermindering ten gunste van O&O die door de federale overheid worden toegekend, evenmin opgenomen in de BOKOO-statistieken.

De gegevens betreffende de BOKOO zijn gebaseerd op de gegevens afkomstig uit de begrotingen. Deze methode bestaat erin de inventaris te maken van alle begrotingsposten die in aanmerking komen om O&O-activiteiten te financieren of het aandeel te meten of te schatten dat O&O erin inneemt.

BIBLIOGRAFIE:

- Belspo (2025), "Final business R&D statistics for Eurostat and OECD", Belspo, Juni 2025
- ECCOM (2025), "Totale O&O-intensiteit in Vlaanderen 2013-2023 - "3 % nota"", Juli 2025
- «Gezamenlijke algemene beleidsverklaring van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering en het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie – Zittingsperiode 2019-2024»
- Innoviris.brussels (2021), "Gewestelijk Innovatieplan 2021-2027 : Slimme specialisatiestrategie", Innoviris
- Innoviris.brussels (2025), "Activiteitenverslag 2024", Innoviris
- Kalenga-Mpala, R., Wautet A. (2016), "Onderzoek en ontwikkeling in Brussel : wie financiert deze activiteiten en waar vinden ze plaats?", Focus nr. 12 van het BISA, BISA

- OECD (2016), "Frascati Manual 2015 : Guidelines for Collecting and Reporting Data on Research and Experimental Development, The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities", OECD
- OECD (2021), "OECD Science, Technology and Innovation Outlook 2021 – Times of Crisis and Opportunity", OECD

HOOFDSTUK V

DE ARBEIDSMARKT

In het kort :

In 2025 zouden meer dan 520 000 Brusselaars een baan hebben, een niveau dat tot nu toe nog nooit is bereikt. Desondanks zou de aanzienlijke toename van de Brusselse beroepsbevolking de afgelopen jaren niet volledig kunnen worden opgevangen en zou ook het aantal werkzoekenden in Brussel zijn gestegen. De werkloosheidsgraad in Brussel zou in 2025 15 % bedragen, een percentage dat dicht bij dat van Wallonië (14,3 %) ligt en dat ruimschoots hoger zou blijven dan dat van Vlaanderen (6 %).

Van de maatregelen die in 2025 op Belgisch federaal niveau worden genomen, zou de beperking van de werkloosheid-suitkeringen in de tijd de grootste impact hebben op de arbeidsmarkt tegen 2030. Door de gewestelijke verschillen wat betreft werkloosheidsduur zou het percentage werkzoekenden dat daadwerkelijk het risico loopt zijn uitkering te verliezen, aanzienlijk hoger liggen in Brussel (59,1 %) en Wallonië (52,2 %) in vergelijking met Vlaanderen (35,9 %).

Naast deze maatregelen houden de prognoses voor 2030 rekening met economische en demografische trends. Volgens deze prognoses zou de activiteitsgraad in Brussel dat jaar een piek bereiken van 72,3 %, het hoogste niveau sinds 2011. Dat zal echter nog steeds lager zijn dan de activiteitsgraad in Vlaanderen (80,5 %) en Wallonië (77,5 %). De werkgelegenheidsgraad zou 64 % bedragen, eveneens een historisch hoog niveau, maar lager dan in Vlaanderen (76,7 %) en Wallonië (67,9 %). Ten slotte zou de werkloosheidsgraad dalen tot 11,5 %, een historisch laag niveau, lager dan dat van Wallonië (12,6 %), maar nog steeds ver verwijderd van dat van Vlaanderen (4,8 %).

Tabel V.1 geeft een overzicht van de belangrijkste cijfers die in delen V.1 en V.3 aan bod komen.

TABEL V.1 : Brusselse bevolking en arbeidsmarkt
(in duizenden personen)

	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Brusselse bevolking op arbeidsleeftijd	860,9	864,5	866,9	868,2	868,5	867,7	866,5
Brusselse beroepsbevolking	608,6	615,3	614,4	618,1	621,2	624,1	626,3
Brusselse werkende beroepsbevolking	516,9	523,3	528,2	534,1	540,1	546,6	554,2
Brusselse werkloze bevolking	91,7	92,0	86,2	84,0	81,2	77,5	72,1

Bron : Federaal Planbureau, BISA, IWEPS & Statistiek Vlaanderen (2025)

De groeipercentages voor een jaar worden berekend ten opzichte van het voorgaande jaar. De definitie van de verschillende indicatoren en de gebruikte gegevensbronnen zijn te vinden aan het einde van dit hoofdstuk.

In dit hoofdstuk worden de trends op de **Brusselse arbeidsmarkt** tegen 2030 geanalyseerd.

In tegenstelling tot hoofdstuk II, dat betrekking heeft op de binnenlandse werkgelegenheid in het Brussels Gewest, gaat dit hoofdstuk in op de **situatie van de Brusselaars op de arbeidsmarkt**.

In dit hoofdstuk wordt eerst gekeken naar de **dynamiek** van de arbeidsmarkt **in 2024 en 2025** (paragraaf V.1), voordat de **gedetailleerde situatie** van de arbeidsmarkt **in 2025** wordt onderzocht (V.2). In het laatste deel (V.3) wordt gekeken naar **de verwachte ontwikkelingen** op de arbeidsmarkt in de periode **2026 tot 2030**.

V.1 ONTWIKKELINGEN OP DE ARBEIDSMARKT IN 2024 EN 2025¹¹

Door de dalende instroom van Oekraïense vluchtelingen is de groei van de beroepsbevolking vertraagd

De bevolking op arbeidsleeftijd komt voor een bepaald gebied overeen met het aantal inwoners tussen 15 en 64 jaar. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) bedroeg deze bevolking in 2024 iets meer dan 860 000 personen.

In 2024 is deze bevolking minder sterk gegroeid dan in de voorgaande jaren in het Brussels Gewest (+0,9 % tegenover +1,7 % in 2023). Deze vertraging is deels te verklaren door de afgenomen instroom van Oekraïense vluchtelingen. In 2025 zou deze trend zich voortzetten met een nog zwakkere groei (+0,4 %). Toch zou dit groeipercentage in 2025 hoger blijven dan dat van Wallonië (+0,0 %) en Vlaanderen (+0,3 %).

Ook de stijging van het aantal Brusselaars dat deelneemt aan de arbeidsmarkt wordt afgeremd

De beroepsbevolking omvat alle personen die een baan hebben of er een zoeken (d.w.z. die als werkzoekende zijn ingeschreven). In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest telt deze beroepsbevolking in 2024 iets minder dan 610 000 personen.

In 2024 en 2025 is deze beroepsbevolking gestegen met respectievelijk 1,2 % en 1,1 %. Er zijn verschillende factoren die deze stijging verklaren :

- › De instroom van Oekraïense vluchtelingen, ook al is deze minder groot dan voorheen.
- › Mensen tussen 25 en 49 jaar nemen meer deel aan de arbeidsmarkt dan voorheen, vooral in Brussel. Deze trend was al zichtbaar vóór de COVID-19-crisis.

› Wanneer een OCMW-begunstigde zich inschrijft als werkzoekende bij Actiris, heeft die inschrijving een duidelijk bepaalde duur. Aan het einde van deze periode moet de begunstigde de inschrijving als werkzoekende vernieuwen, zo niet wordt de begunstigde door Actiris niet langer als werkzoekende beschouwd. Als de begunstigde nog steeds werkloos is, gaat de begunstigde van actieve naar inactieve status. In 2023 heeft Actiris de geldigheidsduur van inschrijving als werkzoekende voor OCMW-begunstigden gewijzigd om ze langer te kunnen begeleiden. Dit heeft er ook toe geleid dat de gemiddelde duur van inschrijving als werkzoekende voor deze categorie werkzoekenden is toegenomen en dat er minder mensen automatisch uitgeschreven worden. Als gevolg daarvan is het aantal werkzoekenden gestegen (vooral in 2024), net als het aantal actieven.

› Steeds meer studenten hebben een studentenjob, waardoor ze actief zijn op de arbeidsmarkt. Dit fenomeen wordt aangemoedigd door de beslissing van de federale regering in 2023 om het maximale aantal uren dat een student mag werken te verhogen, van 475 naar 600 uur per jaar.

De groei van de beroepsbevolking is echter vertraagd ten opzichte van 2023 (+2,2 %), wat opnieuw te verklaren is door de afnemende instroom van Oekraïense vluchtelingen door de jaren heen. Aangezien de bevolking op arbeidsleeftijd rechtstreeks wordt beïnvloed door deze demografische ontwikkeling, wordt ook de groei van de beroepsbevolking afgeremd.

De activiteitsgraad is het aandeel actieven in de bevolking op arbeidsleeftijd. Het geeft de deelname van de bevolking aan de arbeidsmarkt weer door het aantal actieve personen (met een job of op zoek naar werk) te vergelijken met het totale aantal personen tussen 15 en 64 jaar.

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bereikte de activiteitsgraad 70,7 % in 2024 en 71,2 % in 2025 (zie grafiek V.1.1). Het is van 2014 geleden dat zo'n groot aandeel van de volwassen Brusselse bevolking op de arbeidsmarkt actief was. De activiteitsgraad ligt echter nog steeds ongeveer 4 procentpunten hoger in Wallonië en 7 procent punten hoger in Vlaanderen. Een vergelijking van de activiteitsgraad tussen gewesten moet met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. Empirisch gezien blijkt dat grote steden een lagere activiteitsgraad en werkgelegenheidsgraad hebben dan andere geografische gebieden, en een hogere werkloosheidsgraad¹². In tegenstelling tot Vlaanderen en Wallonië ligt het hele BHG echter in een grote agglomeratie. Bijgevolg liggen de activiteits- en werkgelegenheidsniveaus structureel lager in het Brussels Gewest en is de werkloosheid er structureel hoger.

¹¹ Tenzij anders vermeld, zijn de cijfers en analyses in dit deel gebaseerd op de Regionale economische vooruitzichten 2025-2030 (zie methodologische opmerkingen en definities aan het einde van het hoofdstuk).

¹² Statbel (2024).

Meer Brusselaars zouden een baan hebben, maar niet noodzakelijk in Brussel

De werkende bevolking is gelijk aan het aantal werkende inwoners van een gegeven grondgebied, ongeacht of ze werken op dat grondgebied of elders. In het Brussels Gewest is de werkende beroepsbevolking in 2024 met 0,8 % gestegen, tot bijna 517 000 personen. **Dit is een niveau dat nog nooit eerder werd bereikt.** In 2025 is het aantal werkende Brusselaars nog eens met 1,2 % gestegen.

Terwijl de groei van de binnenlandse werkgelegenheid in het Brussels Gewest in 2024 en 2025 zeer laag zou zijn (zie hoofdstuk II), hangt de toename van de Brusselse werkende bevolking tijdens deze twee jaar samen met de volgende factoren :

- › Het aantal **Brusselaars dat in het BHG werkt, neemt toe.**
- › **Steeds meer Brusselaars pendelen**, d.w.z. dat ze buiten het Brussels Gewest werken.

De **werkgelegenheidsgraad** is het aandeel personen op arbeidsleeftijd dat een baan heeft. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest **kende de werkgelegenheidsgraad een stijging tot 60 % in 2024 en 60,5 % in 2025**, wat in meer dan veertig jaar niet meer is voorgekomen. De werkgelegenheidsgraad bleef echter hoger in het Waals Gewest (ongeveer 65 %), en nog veel hoger in het Vlaams Gewest (ongeveer 75 %). In deze gewesten stijgt de werkgelegenheidsgraad trouwens ook.

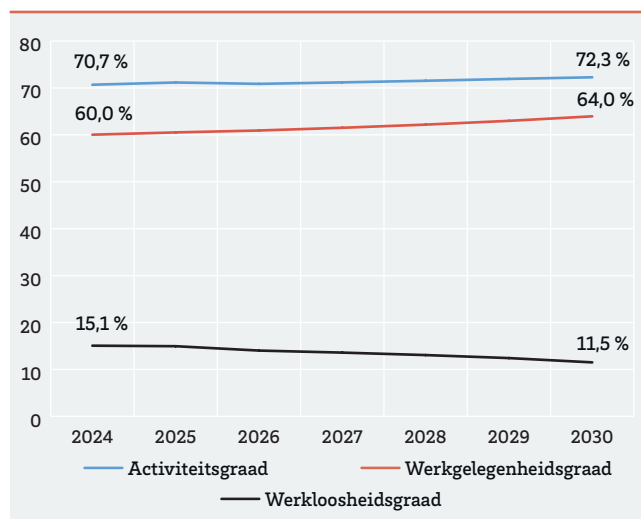
De werkloosheid steeg in 2024 en stabiliseerde zich vervolgens vrijwel in 2025

In het Brussels Gewest **is de werkloosheid aanzienlijk gestegen in 2024 (3 %) en veel minder in 2025 (0,3 %)**. Deze stijgingen zijn minder groot dan die in de twee andere gewesten. Het aantal Brusselse werklozen bedraagt in 2025 ongeveer 92 000.

Deze stijgingen komen in een context gekenmerkt door een relatief lage jobcreatie in heel België, maar in het bijzonder in Brussel (zie hoofdstuk II). De stijging van de werkloosheid in Brussel in 2024 en, in mindere mate, in 2025 wordt echter voornamelijk verklaard door **initiatieven van Actiris om de ondersteuning bij het zoeken naar werk uit te breiden naar nieuwe doelgroepen**, zoals gerechtigden van een leefloon en vluchtelingen.

De werkloosheidsgraad komt overeen met het aandeel van actieven dat werkzoekend is. **De werkloosheidsgraad in Brussel zou in 2024 15,1 % bedragen en in 2025 15 %** (in 2023 bedroeg deze 14,8 %).

GRAFIEK V.1.1 : Activiteits-, werkgelegenheids- en werkloosheidsgraad in het BHG (percentage)

Bron : Federaal Planbureau, BISA, IWEPS & Statistiek Vlaanderen (2025)
Nota : Deze cijfers zijn prognoses. De werkloosheidsgraad wordt berekend volgens de definitie van het FPB.

V.2 SITUATIE OP DE ARBEIDSMARKT IN 2025

42 op de 100 Brusselaars hebben een job

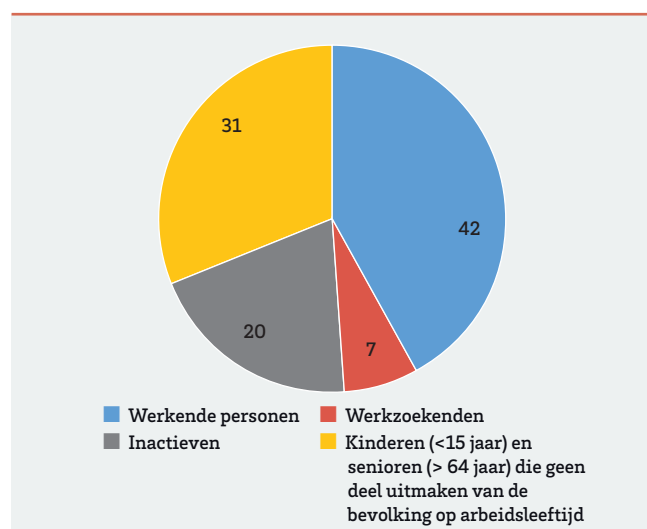
In 2025 zullen **69 op 100 Brusselaars** tussen 15 en 64 jaar oud zijn en dus de **bevolking op arbeidsleeftijd** vormen. **31** worden daarom als **te jong of te oud** beschouwd **om te werken** (zie grafiek V.2.1).

Van deze 69 Brusselaars op arbeidsleeftijd nemen **er 20 niet deel aan de arbeidsmarkt**. Zij vormen de categorie van de inactieven. Zij kunnen of willen niet werken. Het kan onder meer gaan om studenten, huisvrouwen of huismannen, personen met een handicap, gevangenen, mantelzorgers of om personen op vervroegd pensioen.

Er blijven dus **49 Brusselaars over die deelnemen aan de arbeidsmarkt**. Zij vormen de beroepsbevolking.

Van deze 49 actieven hebben **er 42 een baan**. Zij vormen de werkende bevolking. **De overige 7 mensen zijn op zoek naar werk**. Het gaat om werkzoekenden.

GRAFIEK V.2.1: Samenstelling van de Brusselse bevolking in 2025 (in %)

Bron : Federaal Planbureau, BISA, IWEPS & Statistiek Vlaanderen (2025)
 Noot : Deze cijfers zijn projecties. De categorie Werkende personen heeft alleen betrekking op personen tussen 15 en 64 jaar. Personen van 65 jaar of ouder die werken, worden geregistreerd als niet behorend tot de bevolking op arbeidsleeftijd.

Brussel is het gewest met de grootste werkloosheid

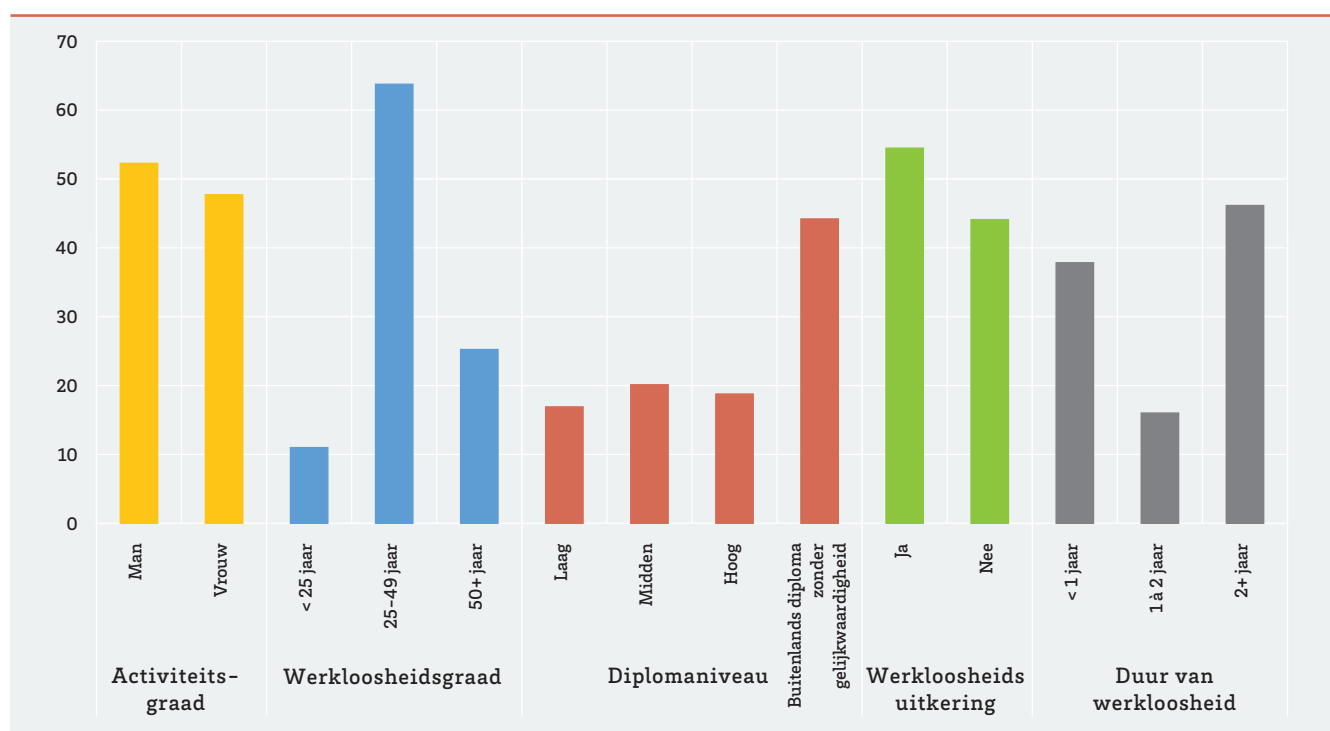
Zoals eerder vermeld, bedroeg de werkloosheidsgraad in het Brussels Gewest in 2025 15,0 %. **Het Brussels Gewest is het gewest met de hoogste werkloosheidsgraad**. In 2025 bedroeg deze indicator 14,3 % in Wallonië en 6 % in Vlaanderen ¹³.

Bijna de helft van de werkzoekenden ontvangt geen werkloosheidsuitkering

De door Actiris verstrekte administratieve gegevens maken het mogelijk om het profiel van de Brusselse werkzoekenden nader te analyseren (zie grafiek V.2.2).

Opgemerkt kan worden dat **het aandeel werkzoekenden met een buitenlands diploma zonder gelijkwaardigheid bijzonder hoog is**. Dat bedraagt 44 %. Bovendien **is het aandeel werkzoekenden dat geen werkloosheidsuitkering ontvangt aanzienlijk** : eveneens 44 %. Tot slot **blijft het aandeel langdurig werkzoekenden**, d.w.z. personen die al minstens twee jaar werkzoekend zijn, **hoog** (46 %).

13 Federaal Planbureau, BISA, IWEPS & Statistiek Vlaanderen (2025).

GRAFIEK V.2.2: Profiel van de Brusselse werkzoekenden in de eerste helft van 2025 (aandeel, percentage)

Bron : view.brussels (2025)

Nota : Elke indicator is een gemiddelde van maandelijkse gegevens van januari tot juni 2025. De maandelijkse gegevens komen overeen met de situatie van werkzoekenden die werkloos zijn op de laatste dag van de maand.

V.3 ONTWIKKELINGEN OP DE ARBEIDSMARKT VOOR DE PERIODE 2026-2030

Federale maatregelen waarmee rekening moet worden gehouden in de prognoses

De federale regering heeft een reeks maatregelen genomen die een aanzienlijke impact zullen hebben op de arbeidsmarkt. Met deze maatregelen wordt dan ook rekening gehouden bij de prognoses aan de hand van de beschikbare informatie en bepaalde hypothesen. Kader 1 geeft een toelichting bij de maatregel die de grootste impact zal hebben op de beroepsbevolking, namelijk de **bepijking van de werkloosheidsuitkeringen in de tijd**. Andere geplande maatregelen zijn onder meer een grotere verantwoordelijkheid voor ziekenfondsen ten aanzien van langdurig zieken, grotere rol voor de OCMW's ten aanzien van begunstigten van een leefloon, en diverse bepalingen met betrekking tot pensioenen.

Contrasterende effecten op de beroepsbevolking

Sommige van deze maatregelen, van het type activering, zouden een **positief effect moeten hebben op het arbeidsaanbod** in Brussel. Daaronder vallen onder meer toename van studentenarbeid als gevolg van de uitbreiding van het aantal uren, toegenomen verantwoordelijkheid van OCMW's om begunstigten van het leefloon te begeleiden, grotere verantwoordingsplicht van ziekenfondsen op het gebied van langdurig zieken, recht op werkloosheidsuitkering bij ontslag door de werknemer zelf, en het nagenoeg verdwijnen van het stelsel van werkloosheid met bedrijfstoelag (voorheen bruggpensioen).

Wat de **pensioenhervormingen** betreft, is de situatie minder eenduidig. De afschaffing van de huidige pensioenbonus en de mogelijkheid om vanaf 60 jaar met vervroegd pensioen te gaan, zouden het arbeidsaanbod doen dalen. Andere maatregelen zouden daarentegen meer mensen aanmoedigen om actief te blijven, met name de harmonisering van de loopbaanvoorwaarden voor vervroegd pensioen. In het algemeen zouden de pensioenmaatregelen volgens de in de prognoses gehanteerde hypothesen een negatief effect hebben op het arbeidsaanbod in 2026, maar **zou hun impact daarna geleidelijk positief worden**.

Kader 1 : de beperking van de werkloosheidsuitkeringen in de tijd

Het regeerakkoord 2025-2029 bepaalt dat **de werkloosheidsuitkeringen voortaan beperkt zullen zijn tot een maximale duur van twee jaar**. Deze wijziging zal 1 januari 2026 in werking treden.

Mogelijke uitzonderingen

Er zijn enkele uitzonderingen vastgelegd: **personen die vóór 31 december 2025 een opleiding volgen om een knelpuntberoep te kunnen uitvoeren**, blijven hun uitkering ontvangen tot het einde van die opleiding, op voorwaarde dat ze aan bepaalde criteria voldoen. Na deze datum zullen enkel opleidingen die klaarstomen voor knelpuntberoepen in de zorg, zoals verpleegkundige of zorgkundige, nog in aanmerking komen voor deze uitzondering.

Een andere uitzondering betreft **werklozen ouder dan 55 jaar die hun baan hebben verloren**. Om hiervoor in aanmerking te komen, moet je aantonen dat je **minimaal 30 jaar halftijds hebt gewerkt**. In de praktijk **voldoet slechts een minderheid van deze groep aan deze voorwaarde**. Bepaalde perioden, zoals ziekte, invaliditeit of een arbeidsongeval, worden bij deze berekening in aanmerking genomen. Vanaf 2030 wordt deze eis verhoogd tot 35 jaar loopbaan.

Bovendien vallen werknemers in de kunstsector, havenarbeiders en erkende zeevissers niet onder de beperking van de werkloosheidsuitkering in de tijd.

Bedrag van de uitkeringen : versterkte degressiviteit

Naast de beperking in de tijd **zal het bedrag van de uitkeringen na de eerste zes maanden sneller dalen**.

Net als in het huidige systeem ontvangt de werkloze gedurende de eerste drie maanden 65 % van zijn vroegere gemiddelde dagloon, tot een bepaald maximumbedrag. Van vier tot zes maanden zal dit percentage verder dalen tot 60 %, nog steeds met een maximumbedrag. **De maximumbedragen voor de eerste zes maanden worden verhoogd**, waardoor uitkeringsgerechtigden die een voldoende hoog salaris hebben ontvangen, een iets hogere uitkering zullen krijgen dan vóór de hervorming.

Tussen de zevende en de twaalfde maand blijft het percentage 60 %, maar met **een lager maximumbedrag dan vóór de hervorming**. Vanaf het tweede jaar zal het bedrag forfaitair zijn **en vaak minder gunstig dan vóór de hervorming**. Het zal met name variëren naargelang de gezinssituatie.

Een grote groep wordt getroffen

Deze hervorming zal **een grote impact** hebben, omdat ze niet alleen van toepassing is op volledig uitkeringsgerechtigde werklozen **actief op zoek zijn naar werk**, maar ook op personen die **momenteel vrijgesteld zijn van die verplichting**, zoals personen die een opleiding volgen, studeren of voor een zorgbehoevend familielid zorgen.

Door de langere gemiddelde werkloosheidsduur in het Brussels Gewest en Wallonië zal de maatregel om de uitkeringen te beperken een groter deel van de werkzoekenden in deze twee gewesten treffen in vergelijking met Vlaanderen. Volgens de cijfers,¹⁴ die minister van Werk David Clarinval in het kader van de Commissie voor de Sociale Zaken van de Kamer heeft meegedeeld, zou dit neerkomen op meer dan 40 000 Brusselaars, meer dan 85 000 Walen en meer dan 57 000 Vlamingen.

De maatregel met de **grootste impact zou de beperking van de werkloosheidsuitkeringen in de tijd zijn**. Sommige betrokkenen zullen weer een baan vinden en anderen zullen recht hebben op een leefloon. De prognoses gaan ervan uit dat deze personen als werkzoekenden geregistreerd blijven en dus deel zullen uitmaken van de beroepsbevolking. Diegenen die geen werk vinden en geen recht hebben op een leefloon, bijvoorbeeld omdat hun partner een inkomen heeft waardoor ze niet in aanmerking komen, zullen evenwel niet langer tot de beroepsbevolking worden gerekend. Dit zou leiden tot een **daling van de beroepsbevolking in Brussel**.

Pas in 2030 zouden alle federale maatregelen een **over het algemeen positief effect** hebben op de Brusselse beroepsbevolking.

¹⁴ RTBF, 2025.

Demografische vertraging gaat gepaard met een stijging van de activiteitsgraad

Tussen 2026 en 2030 zou de groei van de **Brusselse bevolking op arbeidsleeftijd verder vertragen**, zoals dat sinds 2011 het geval is. Vanaf 2029 zou die groei zelfs **lichtjes negatief** worden, voor het eerst sinds 1993.

De **activiteitsgraad** zal **blijven stijgen**. Hoewel het aantal actieven slechts in geringe mate zou toenemen, zou het aantal mensen op arbeidsleeftijd nog minder toenemen. **In 2030 zal de activiteitsgraad in Brussel een piek bereiken van 72,3 %**, het hoogste niveau sinds 2011. Dat zal echter nog steeds lager zijn dan de activiteitsgraad in Vlaanderen (80,5 %) en Wallonië (77,5 %).

De tewerkstelling van de Brusselaars zal toenemen dankzij de binnenlandse werkgelegenheid en het pendelen naar Vlaanderen

Van 2026 tot 2030 zou de groei van de werkende beroepsbevolking met de jaren toenemen. Dit hangt met name samen met een gunstiger economisch klimaat, met een hogere economische groei en een toename van de binnenlandse werkgelegenheid (zie hoofdstuk II). Ook zouden de effecten van de maatregelen van de Arizona-regering geleidelijk voelbaar worden. De groei van het aantal Brusselaars met een baan zou daarmee stijgen van 0,9 % in 2026 naar 1,4 % in 2030. De toename van de werkende beroepsbevolking zou in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest dynamischer blijven dan in de twee andere gewesten, zoals al vele jaren het geval is.

In 2030 zal de werkgelegenheidsgraad 64 % bedragen, een historisch hoog niveau. Deze indicator zou weliswaar hoger blijven in Vlaanderen (76,7 %) en Wallonië (67,9 %).

De werkloosheid zou vanaf 2026 moeten afnemen

De hervorming van de werkloosheidsuitkeringen zou vanaf 2026 moeten leiden tot een daling van de werkloosheid in het Brussels Gewest, aangezien sommige langdurig werklozen een baan zullen vinden en anderen zich uit de arbeidsmarkt zullen terugtrekken nadat ze hun uitkering hebben verloren (zie hierboven). Deze maatregel zou vooral in 2026 resultaat opleveren en in mindere mate in 2027, om daarna op kruissnelheid te komen. Als we ook rekening houden met de andere factoren in de prognoses, zou de werkloosheidsgraad in 2026 met 1 procentpunt dalen en in 2027 met 0,4 procentpunt. Vermits de impact van de maatregel sterk zou variëren naargelang het gewest, **zou de werkloosheidsgraad sterker dalen in Brussel** dan in Wallonië (-0,5 pp in 2026 en -0,1 pp in 2027) en nog meer dan in Vlaanderen (-0,3 pp in 2026 en -0,1 pp in 2027).

In de daaropvolgende jaren neemt het tempo van de daling opnieuw toe, vooral als gevolg van de stijging van de binnenlandse werkgelegenheid in België en de daling van de Brusselse bevolking tussen 15 en 64 jaar (-0,5 pp in 2028, -0,7 pp in 2029 en -0,9 pp in 2030).

In 2030 zou de werkloosheidsgraad van Brussel dalen tot 11,5 %, een historisch laag niveau. Het zou lager zijn dan de werkloosheidsgraad van Wallonië (12,6 %) en hoger blijven dan deze van Vlaanderen (4,8 %). Toch kunnen we ons vragen stellen bij het administratieve concept van werkloosheid, dat geen rekening houdt met hoe intensief geregistreerde of niet-geregistreerde 'werkzoekenden' naar werk zoeken. De hervorming die de duur van de werkloosheidsuitkeringen beperkt, **zal de manier waarop werkloosheid wordt geregistreerd sterk veranderen**. Veel mensen zullen immers niet langer in de administratieve statistieken voorkomen, zonder dat ze een nieuwe baan hebben gevonden. Dit maakt het administratieve werkloosheidscijfer minder betrouwbaar om de realiteit op de arbeidsmarkt te meten.

Définities en methodologische opmerkingen:

Werkloosheid (FPB-concept) : werkloosheid volgens het FPB-concept komt overeen met een ruime definitie van administratieve werkloosheid. Naast de personen die als werkzoekende zijn ingeschreven bij de gewestelijke tewerkstellingsdiensten, omvat het ook de "oudere werklozen" die zijn vrijgesteld van inschrijving als werkzoekende.

Werkzoekende : een persoon zonder betaald werk die is ingeschreven als werkzoekende bij een openbare dienst voor arbeidsvoorziening.

Beroepsbevolking : de actieve bevolking van een gewest omvat alle inwoners van een gewest die deelnemen aan de arbeidsmarkt, hetzij door te werken (werkende bevolking) of door werk te zoeken (werkzoekenden). Inwoners van een gewest die buiten dit gewest werken, vallen dus ook onder deze definitie. In de ruime betekenis (FPB-concept) omvat de beroepsbevolking ook de "oudere werklozen" die zijn vrijgesteld van inschrijving als werkzoekende.

Werkende beroepsbevolking : de werkende beroepsbevolking van een gewest bestaat uit alle werkenden die in dit gewest wonen, ongeacht hun plaats van tewerkstelling.

Werkgelegenheidsgraad (FPB-concept) : verhouding tussen de werkende beroepsbevolking en de bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar).

Activiteitsgraad (FPB-concept) : verhouding tussen de beroepsbevolking en de bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar).

Werkloosheidsgraad (FPB-concept) : verhouding tussen het aantal werklozen en de beroepsbevolking.

BIBLIOGRAFIE:

Federaal Planbureau, BISA, IWEPS & Statistiek Vlaanderen (2025), Regionale economische vooruitzichten 2025-2030. Federaal Planbureau.
RTBF (2025, juni), Réforme du chômage : la limitation des allocations adoptée en première lecture en commission, persbericht
Statbel (2024, april). Census. Bevolking tussen 15 en 64 jaar en tussen 20 en 64 jaar naar verblijfplaats, geslacht en arbeidsmarktsituatie.
view.brussels (2025, juli). ViewStat. Werkloosheid. Actiris.

B. SOCIALE DIMENSIE

HOOFDSTUK VI

BEVOLKING

In het kort:

In de loop van 2024 is de bevolking van het Brussels Gewest toegenomen met 6 200 inwoners (+0,50 %). Deze verdere toename van de bevolking is het resultaat van een positief natuurlijk saldo en een positief internationaal migratiesaldo. Het interne migratiesaldo is daarentegen erg negatief, wat de bevolkingsgroei aftopt.

Het aantal geboorten en het aantal overlijdens blijven stabiel ten opzichte van het voorgaande jaar. Het natuurlijk saldo blijft positief en stabiel ten opzichte van 2023.

Omdat het aantal vanuit het buitenland naar het Gewest instromende mensen daalt en het aantal mensen dat vertrekt naar het buitenland stabiel blijft, ligt het internationale migratiesaldo lager dan in 2023. Toch bezorgt dat saldo nog 19 400 extra inwoners in het Gewest.

In 2024 verlieten 43 100 Brusselaars het Gewest om naar Vlaanderen of Wallonië te verhuizen, wat de lichte daling van het aantal vertrekken bevestigt die in 2022 begon. Tegelijkertijd hebben 25 100 mensen die elders in België woonden zich in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gevestigd. De interne immigratie is stabiel gebleven in vergelijking met 2023 en ligt op hetzelfde niveau als vóór COVID-19. Ze blijft echter aanzienlijk minder talrijk dan de interne emigratie. Het interne migratiesaldo is nog steeds negatief, maar zet de lichte stijging die in 2022 is ingezet voort. In 2024 heeft het Gewest 18 000 mensen verloren door interne migratie.

Allereerst (deel VI.1) geeft dit hoofdstuk een overzicht van de evolutie van de bevolking in de loop van het jaar 2024, met een gedetailleerde beschrijving van de verschillende demografische bewegingen. In een tweede gedeelte (deel VI.2) wordt de samenstelling van de Brusselse bevolking op 1 januari 2025 beschreven. Het hoofdstuk wordt afgesloten (deel VI.3) met een overzicht van de demografische vooruitzichten op gewestelijk niveau voor de komende jaren.

VI.1 EVOLUTIE VAN DE BRUSSELSE BEVOLKING IN HET JAAR 2024

De Brusselse bevolking blijft groeien

Op 1 januari 2025 telt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 1 255 795 inwoners. Zo heeft het BHG de in 1996 begonnen episode van bevolkingsgroei voortgezet.

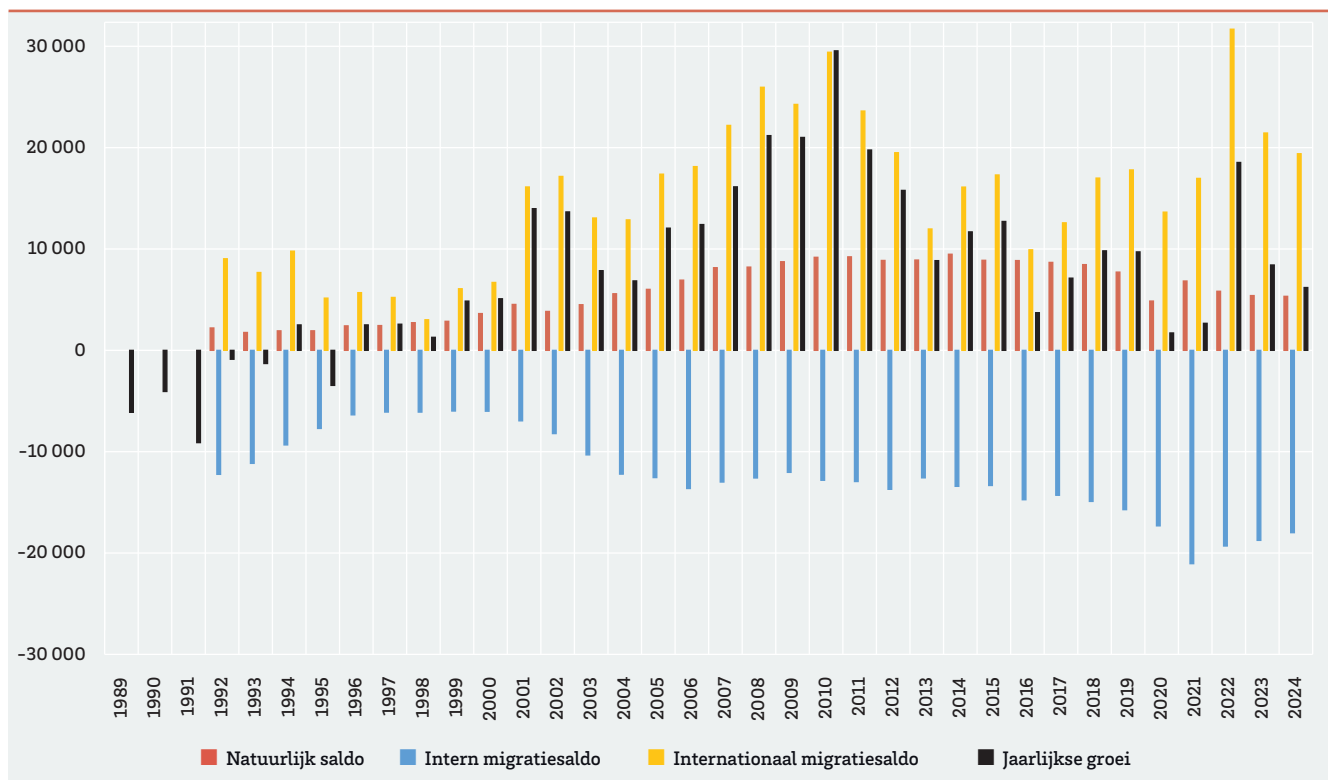
In de loop van 2024 kreeg het Brussels Hoofdstedelijk Gewest er 6 198 inwoners bij, wat overeenkomt met een relatieve groei van +0,50 %. De relatieve bevolkingsgroei in het BHG situeert zich tussen die van het Waals Gewest (+0,34 %) en die van Vlaanderen (+0,63 %).

De toename van de Brusselse bevolking in de loop van 2024 is 25 % minder groot dan de toename in de loop van 2023.

Hoewel het positief natuurlijk saldo (+5 330) sinds 2014 bijna voortdurend daalt (zie grafiek VI.1.1), wint het Brussels Gewest inwoners in 2024. Het internationale migratiesaldo (+19 398) blijft eveneens positief. Samen compenseren ze ruimschoots het interne migratiesaldo, dat erg negatief blijft (-17 993), zij het met een licht herstel sinds 2022.

Het aantal geboorten blijft stabiel

In de loop van het jaar 2024 zijn er in het Brussels Gewest 13 830 kinderen geboren. Dat cijfer is voor het tiende jaar op rij gedaald maar blijft relatief stabiel ten opzichte van 2023, toen 13 987 kinderen werden geboren. Het bruto geboortecijfer is dan weer gedaald sinds 2010 van 16,9 ‰ tot 11,0 ‰ in 2024.

GRAFIEK VI.1.1: Componenten van de evolutie van de bevolking in het BHG van 1989 tot 2024 (aantal personen)

Bron : Statbel (RR)

Aantal overlijdens daalt

In de loop van het jaar 2024 zijn er 8 500 Brusselaars overleden, wat het laagste cijfer is sinds 1992. Er waren 82 minder sterfgevallen dan in 2023. Het bruto sterftecijfer voor 2024 bedraagt 6,8 ‰, het laagste cijfer sinds 1992, het eerste jaar waarvoor gegevens beschikbaar zijn.

Nieuwe trends in interne migratie tekenen zich af na de coronaperiode

In de loop van het jaar 2024 zijn 25 109 personen uit de rest van België zich komen vestigen in het Brussels Gewest. Dit cijfer, dat vergelijkbaar is met dat voor de jaren 2019, 2022 en 2023, is hoger dan dat van het aantal instromers in 2020 en 2021 (respectievelijk +23 585 en +23 854). De stabilisering van de interne immigratie (ongeveer 25 000 eenheden) bevestigt de aantrekkingskracht die het Brussels Gewest had vóór de COVID-19-pandemie (in 2019 kwamen er 25 089 mensen uit de rest van België zich vestigen in het BHG).

In diezelfde periode vertrokken, in 2024, 43 102 personen uit het Brussels Gewest om zich elders in het koninkrijk te vestigen. Dit aantal, dat nog steeds veel hoger ligt dan de cijfers van vóór 2021, kent sinds de laatste drie jaar een lichte daling (de interne emigratie bedroeg 45 000 in 2021).

Het verschil tussen de interne immigratie en de interne emigratie is het interne migratiesaldo. Het bedroeg -17 993 eenheden in 2024. Dit interne migratiesaldo is tussen 2000 en 2021 steeds verder toegenomen. Maar sinds 2022 volgt het een omgekeerde trend en lijkt het af te nemen. Tussen 2021 en 2024 is het interne migratiesaldo immers met 3 058 eenheden of 14,5 % afgenomen. Het is van -21 051 eenheden in 2021 teruggelopen tot -17 993 eenheden in 2024.

Toch blijft het aantal mensen dat het Gewest verlaat duidelijk groter dan het aantal instromers. Daardoor blijft het interne migratiesaldo een negatieve bijdrage leveren aan de bevolkingsgroei in Brussel.

Daling van het aantal internationale immigraties

In de loop van 2024 immigrerden 54 267 personen vanuit het buitenland in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het aantal instromers is gedaald ten opzichte van 2023 (56 166) en is vergelijkbaar met het niveau van vóór de COVID-19-pandemie (54 317 instromers in 2019).

Volgens het rapport van 2023 is het aantal internationale emigraties stabiel gebleven. In 2024 emigreerden namelijk 34 869 Brusselaars naar het buitenland, wat slechts 143 meer is dan het jaar ervoor.

Het verschil tussen de internationale immigraties en emigraties levert een internationaal migratiesaldo op van +19 398 eenheden. Het saldo voor 2023 is met 9,5 % gedaald ten opzichte van het voorgaande jaar.

VI.2 BEVOLKING OP 1 JANUARI 2025

Een zeer hoge bevolkingsdichtheid

Op 1 januari 2025 bedroeg de bevolkingsdichtheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 7 732 inwoners per km², wat aanzienlijk meer is dan in België in zijn geheel (385 inwoners per km²). Dat wordt verklaard door het sterk verstedelijkte karakter van het Gewest.

Een verhouding tussen de geslachten die bijna in evenwicht is

Op 1 januari 2025 telde het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 615 345 mannen en 640 450 vrouwen, ofwel 49 % mannen en 51 % vrouwen.

Een leeftijdsstructuur die wordt gedomineerd door mensen in de actieve leeftijd

Zoals de voorgaande jaren is de bevolking van het Brussels Gewest op 1 januari 2025 relatief jonger dan die van de andere twee gewesten van het land. Het percentage 65-plussers bedraagt slechts 13,1 %, tegenover 21,7 % in Vlaanderen en 20,2 % in Wallonië. Anderzijds zijn er relatief meer jongeren onder de 18 jaar (21,4 %, tegenover respectievelijk 19,2 % en 19,9 % in Vlaanderen en Wallonië). Ten slotte onderscheidt het Brussels Gewest zich vooral door het hogere aandeel van personen tussen 18 en 64 jaar, die 65,5 % van de bevolking vertegenwoordigen, tegenover iets minder dan 60 % in de twee andere gewesten.

Een groter aandeel buitenlanders in het BHG

De buitenlandse bevolking, namelijk alle inwoners die niet de Belgische nationaliteit hebben, bedraagt 467 055 personen op 1 januari 2025, goed voor 37,2 % van de Brusselse bevolking. Dit percentage is stabiel ten opzichte van het voorgaande jaar. Het is meer dan driemaal hoger dan in het Vlaams Gewest (11,0 %) en in het Waals Gewest (11,1 %).

Onder de buitenlanders zijn Fransen veruit het talrijkst (71 600 op 1 januari 2025), gevolgd door Roemenen (46 500), Italianen (37 200) en Spanjaarden (33 300). Zes andere groepen buitenlandse onderdanen die de top 10 in het Brussels Gewest afsluiten, zijn : Marokkanen (32 700), Portugezen (18 900), die de Polen (17 500) hebben ingehaald, Oekraïners (16 900), Bulgaren (13 000), en Duitsers (11 600).

Een gestegen aantal particuliere huishoudens

Op 1 januari 2025 bedroeg het aantal particuliere huishoudens in het Brussels Gewest 581 970, een toename met 3 089 eenheden in de loop van 2024. Dit komt overeen met een relatieve groei van 0,53 %, wat licht hoger is dan de groei van de bevolking (+0,50 %). De gemiddelde grootte van de particuliere huishoudens blijft haar daling voortzetten die in 2019 is ingezet, en bedraagt 2,14 mensen in 2024.

VI.3 BEVOLKINGS-STABILISATIE IN DE KOMENDE JAREN

Volgens de bevolkingsvooruitzichten (Federaal Planbureau en Statbel, 2025), zou de Brusselse bevolking tot 2031 boven de 1 250 000 inwoners blijven.

Wat de interne migratie betreft, gaan de vooruitzichten uit van een aanhoudend overschot aan mensen die vanuit het BHG naar de rest van het land vertrekken ten opzichte van mensen die zich vanuit de rest van het land in het BHG komen vestigen. Daardoor zou het interne migratiesaldo zich tot 2070 stabiliseren rond -20 500 inwoners.

Dit fenomeen zou gecompenseerd worden door twee factoren: het natuurlijke saldo en het internationale migratiesaldo. Het Federaal Planbureau (FPB) en Statbel voorspellen:

- › een positief natuurlijk saldo tussen +6 000 en +8 000 tot 2042, dat daarna zou stabiliseren rond +6 000;
- › een internationaal migratiesaldo, dat, na een daling tot +10 800 in 2033, zich zou stabiliseren op +12 500 vanaf 2038.

De verdeling van de bevolking per leeftijdsgroep zou ook redelijk stabiel blijven voor mensen in de actieve leeftijd, waarbij het aandeel rond de 65,0 % zou blijven tot 2040. Ondanks de algemene vergrijzing van de bevolking, zorgt migratie ervoor dat het Brussels Gewest een relatief jonge bevolking blijft behouden.

Definities en methodologische opmerkingen

Natuurlijk saldo: Het verschil tussen het aantal geboorten en het aantal overlijdens dat gedurende een periode geregistreerd werd.

Migratiesaldo: Het verschil tussen het aantal personen dat het grondgebied is binnengekomen en het aantal personen dat het grondgebied tijdens een bepaalde periode heeft verlaten. Men spreekt van *internationaal migratiesaldo* voor personen die vanuit het buitenland binnenkomen en die naar het buitenland vertrekken, en van *intern migratiesaldo* voor personen die van en naar de rest van het land komen of gaan.

Bruto sterftecijfer: Het gemiddelde aantal overlijdens waargenomen in de bevolking voor een gegeven jaar, vaak uitgedrukt per duizend individuen.

Bruto geboortecijfer: Het gemiddelde aantal geboorten in de bestudeerde bevolking en voor een gegeven jaar, vaak uitgedrukt per duizend individuen.

BIBLIOGRAFIE:

Federaal Planbureau, Statbel (2025), Demografische vooruitzichten 2024-2070, FPB

HOOFDSTUK VII

INKOMENS VAN DE BRUSSELAARS

In het kort :

De koopkracht van de Brusselaars zou in 2024 zijn gedaald. Dit is te wijten aan een zwakkere groei van de werkende bevolking (en dus van het inkomen uit werk ontvangen door de werkende personen), door een minder gunstige ontwikkeling van het netto-inkomen uit vermogen en door het einde van de steunmaatregelen in verband met de crisis van de energieprijzen.

In 2025 zouden de Brusselaars meer koopkracht hebben, vooral door het groeiende aantal werkende personen. Bovendien zou de loonindexering, die hoger is dan de inflatie, hun loon doen stijgen.

De hervorming van de werkloosheidsuitkeringen, die vanaf 2026 voorziet in een geleidelijke vermindering van de uitkeringen, zou deze positieve dynamiek temperen. In 2026 zou de stijging van de koopkracht ook worden afgeremd door een vertraagde indexering van de lonen ten opzichte van de inflatie.

Tussen 2027 en 2030 zou de koopkracht van de Brusselaars opnieuw gaan stijgen. De stijging van de werkgelegenheid zou de inkomsten uit arbeid stimuleren, terwijl de gematigde inflatie het mogelijk zou maken om de koopkracht beter op peil te houden. Tegelijkertijd zou de voor 2026 geplande belastinghervorming, die de belastingvrije som verhoogt, op termijn de belastingdruk op de inkomsten verlagen, waardoor het beschikbare inkomen zou toenemen.

Uitgaande van het equivalent inkomen na belastingen lijkt de levensstandaard van Brusselaars over het algemeen lager te zijn dan die van Vlamingen en Walen. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is het aandeel van de bevolking met een laag equivalent inkomen dan ook groter dan in de twee andere gewesten. Omgekeerd is het aandeel van de Brusselse bevolking met een gemiddeld tot hoog inkomen kleiner dan in de rest van het land. Het percentage Brusselaars met een zeer hoge levensstandaard is dan weer vergelijkbaar met dat in Vlaanderen en Wallonië.

Er bestaan ook grote verschillen in levensstandaard tussen de verschillende wijken van het Brussels Gewest. Het merendeel van de minder welvarende wijken ligt rond het centrum van Brussel, in het zuidwesten van de *Vijfhoek* en in het noorden en westen van de *eerste kroon*, en vormen zo de *arme sikkel* van het Gewest. De meest welvarende wijken liggen voornamelijk in het deel van de *tweede kroon* dat zich uitstrekt van het zuiden naar het oosten ervan. De wijken in de rest van het Brussels Gewest hebben een tussenliggend profiel.

VII.1 REGIONALE VOORUITZICHTEN (BESCHIKBAAR INKOMEN VAN GEZINNEN)

In dit deel wordt de evolutie van de koopkracht van de Brusselaars geanalyseerd. Hierbij wordt gekeken naar het **beschikbaar inkomen per inwoner** in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) en de evolutie daarvan tot 2030¹⁵. Het beschikbaar inkomen is gelijk aan het totale inkomen van de Brusselaars (lonen, inkomsten uit kapitaal, werkloosheidsuitkeringen ...) verminderd met de verplichte inhoudingen (belastingen, sociale bijdragen ...). Dit resultaat wordt vervolgens gedeeld door het aantal inwoners van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Aan de hand van dit gemiddeld beschikbaar inkomen per inwoner kan dus de gemiddelde koopkracht van de Brusselaars worden geraamd. Het zegt daarbij nog niets over de individuele situaties binnen de bevolking. Opmerkingen over de evolutie van de koopkracht van de Brusselaars die hierna worden gemaakt, houden dan ook niet in dat ze op dezelfde manier van toepassing zijn op de hele bevolking. Een stijging van de gemiddelde koopkracht kan immers een daling van de koopkracht van een aanzienlijk aantal huishoudens maskeren.

Tenzij anders vermeld, zijn de waarden en groeicijfers uitgedrukt in reële termen, d.w.z. gecorrigeerd om het effect van de inflatie te neutraliseren. De inflatie komt overeen met een stijging van de prijs van goederen en diensten. Als de inkomens stijgen, maar de prijzen sneller stijgen, daalt de reële koopkracht. De inkomens corrigeren om de inflatie te neutraliseren geeft dus een betere benadering van de evolutie van de koopkracht van de Brusselaars (zie methodologisch kader voor meer uitleg).

¹⁵ De cijfers en analyses in dit deel zijn gebaseerd op de *Regionale economische vooruitzichten 2024-2029* (zie methodologische opmerkingen en definities aan het einde van het hoofdstuk).

België is een van de weinige Europese landen die een automatisch indexeringsmechanisme hanteert. Dit mechanisme is bedoeld om prijsstijgingen te compenseren en zo de koopkracht veilig te stellen. Automatische indexering compenseert inflatie evenwel nooit volledig en treedt met enige vertraging in werking.

De groeipercentages voor een jaar worden berekend ten opzichte van het voorgaande jaar. Enkele definities en de gebruikte gegevensbronnen worden verduidelijkt aan het einde van dit hoofdstuk.

Gemiddeld hebben Brusselaars een beschikbaar inkomen dat vergelijkbaar is met dat van Walen, en veel lager is dan dat van Vlamingen

Het beschikbaar inkomen per inwoner in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is **bijna gelijk aan dat in Wallonië, maar ligt veel lager in vergelijking met Vlaanderen**. In 2024 bedroeg het ongeveer 25 200 euro per jaar in Brussel, tegenover 25 500 euro in Wallonië en ongeveer 30 000 euro in Vlaanderen.

In de periode 2025-2030 wordt verwacht dat het beschikbaar inkomen per inwoner **in elk gewest zal toenemen**. Naar verwachting zal het in Brussel iets sneller stijgen dan in Vlaanderen en Wallonië (zie tabel VII.1.1).

In 2024 daalt de koopkracht van de Brusselaars

De **koopkracht van de Brusselaars zou in 2024 zijn gedaald** (reële groei van het beschikbaar inkomen per inwoner van -0,3%), in tegenstelling tot die van Vlamingen (+0,1%) en Walen (+0,4%).

De groei van de totaal loonmassa van Brusselse werknemers zou dat jaar met name zijn vertraagd, door **een lagere groei van de Brusselse werkende bevolking**. Dit gebeurt in een context waarin de werkgelegenheidscreatie in heel België, en in Brussel in het bijzonder, naar verwachting laag zal zijn (zie hoofdstuk II). Bovendien bleef de indexering van de lonen hoger dan de inflatie, maar het verschil tussen beide is sterk afgenomen ten opzichte van het voorgaande jaar. Hierdoor werd de reële groei afgeremd.

Bovendien zou **de stijging van de rente** – bankrente, obligatie-rente ... – die de Brusselaars ontvingen, lager zijn geweest dan voorheen, wat de stijging van hun inkomsten uit onroerend goed zou hebben afgeremd. Daartegenover zou **de stijging van de door de huishoudens verschuldigde belastingen en sociale bijdragen** een versnelling hebben gekend.

En tot slot zou de koopkracht sterk zijn aangetast door het **einde van de steunmaatregelen in verband met de crisis van de energieprijzen**. Dit zou zwaarder hebben gewogen op de koopkracht van de Brusselaars dan op die van de Vlamingen of de Walen.

In 2025 doen de werkgelegenheid en indexering de koopkracht van de Brusselaars stijgen

De Brusselaars **zien hun koopkracht in 2025 weer stijgen** (+1,5% voor hun gemiddeld beschikbaar inkomen). Deze stijging zou sterker zijn dan in de andere gewesten.

Met name de **opnieuw sterkere groei van de Brusselse werkende bevolking** (zie hoofdstuk V) zou de groei van de totale loonmassa en zo de koopkracht stimuleren. Ook zou **de indexering, die hoger is** dan de inflatie, de reële lonen van de Brusselaars doen stijgen.

De stijging van de koopkracht wordt dan weer afgeremd door de daling van de rente, die, net als in 2024, leidt tot een daling van het reële inkomen uit vermogen.

Tot slot **zou ook de stijging van de sociale uitkeringen vertragen**, maar niet in die mate dat de koopkracht daalt. Tussen 2021 en 2024 werd het minimumpensioen elk jaar verhoogd door de federale overheid. Het jaar 2025 is het eerste jaar zonder vergelijkbare stijging, wat een negatief effect zou hebben op de evolutie van de **pensioeninkomsten** van de Brusselaars.

In 2026 wordt de koopkracht afgeremd door de inflatie en de hervorming van de werkloosheid

De voor 2026 geplande **hervorming van de werkloosheid** en de beperking van de werkloosheidsuitkeringen in de tijd zouden een neerwaarts effect hebben op de sociale uitkeringen van de Brusselaars. De nieuwe bedragen voor werkloosheidsuitkeringen vanaf zes maanden werkloosheid zouden immers gemiddeld lager zijn. Bovendien zou het leefloon dat eventueel wordt ontvangen door personen die geen recht meer hebben op een werkloosheidsuitkering, gemiddeld ook lager zijn dan de werkloosheidsuitkeringen onder het oude systeem. Dit **zou een negatievere invloed hebben op de koopkracht van de Brusselaars** dan in de andere gewesten, gezien het aandeel van de door deze hervorming getroffen personen onder de Brusselse werkzoekenden (zie details van deze hervorming en de gevolgen ervan in hoofdstuk V).

TABEL VII.1.1: Inkomensrekeningen van de huishoudens voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Reële groei in %, prognoses)

	2024	2025	2026	Gemiddelde 2027-2030
Lonen	1,6	2,4	2,1	1,3
Gemengd inkomen	-1,6	1,8	1,9	1,4
Exploitatieoverschot ⁽¹⁾	7,0	0,9	0,0	0,0
Netto-inkomen uit vermogen ⁽²⁾	3,1	-0,1	1,7	0,6
Saldo primaire inkomens ⁽³⁾	1,7	1,9	1,4	1,1
Sociale uitkeringen, exclusief sociale overdrachten in natura	2,5	1,9	-1,6	0,5
Belastingen en sociale premies ten laste van de huishoudens	4,5	3,5	2,1	0,8
Inflatie	1,6	1,9	1,3	1,9
Bevolking	0,4	0,1	0,1	0,0
Beschikbaar inkomen per inwoner	-0,3	1,5	0,2	1,3

Bron: FPB, BISA, IWEPS, Statistiek Vlaanderen - HERMREG (2025)

(1) Komt hoofdzakelijk overeen met de huurgelden voor verhuurde gebouwen, inclusief fictieve huurgelden van de eigenaars die in hun eigen onroerend goed wonen.

(2) Omvat met name huurgelden uit verhuur van gronden, rente en dividenden.

(3) Exclusief sociale lasten ten laste van de werkgevers. Dit saldo is het verschil tussen de inkomsten en lasten die rechtstreeks verband houden met de economische activiteit. De inkomens worden primaire inkomens genoemd, in tegenstelling tot de secundaire inkomensverdelingsrekening, die voornamelijk bestaat uit sociale uitkeringen die door de overheid aan huishoudens worden uitbetaald enerzijds en sociale bijdragen en belastingen die door huishoudens worden betaald anderzijds. Deze rekening is niet volledig opgenomen in deze tabel.

Noot: Alleen de belangrijkste posten van de inkomensrekeningen van de huishoudens zijn in deze tabel opgenomen.

De stijging van de beroepsinkomsten zou ook worden afgeremd door de tragere loonindexering, ondanks de toename van het aantal werkende Brusselaars. De inkomsten uit onroerend goed zouden daarentegen licht stijgen.

De koopkracht gestimuleerd door de lonen en de belastinghervorming tussen 2027 en 2030

In de periode 2027-2030 zou de koopkracht van de Brusselaars toenemen, waarbij **de stijging in de laatste twee jaar het sterkst zou zijn**. De groei van het beschikbaar inkomen per inwoner in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zou +0,5 % bedragen in 2027, +1,0 % in 2028, +2,1 % in 2029 en +1,5 % in 2030.

De **hervorming van de werkloosheid** zou in 2027 nog steeds een **negatieve invloed hebben op de sociale uitkeringen** van de Brusselaars, hoewel in mindere mate dan in 2026, waarna de effecten ervan in de daaropvolgende jaren zouden afnemen.

De stijging van de loonmassa zou sterk bijdragen tot een toename van de koopkracht van de Brusselaars tegen 2030. Steeds meer Brusselaars zouden een baan hebben (zie hoofdstuk V), waardoor hun beroepsinkomsten zouden stijgen. Bovendien zou de inflatie zich stabiliseren op een niveau van ongeveer 1,7 %, waardoor deze loonstijging minder zou worden afgeremd.

Tot slot voorziet het akkoord van de regering in een belastinghervorming vanaf 2026, met een **geleidelijke verhoging van de belastingvrije som**.¹⁶ Dit moet de belastingdruk op het inkomen van huishoudens verminderen. Concreet betekent dit dat de Brusselaars **minder inkomstenbelasting zullen moeten betalen**, waardoor hun beschikbaar inkomen zal stijgen. Deze maatregel zou de koopkracht geleidelijk opdrijven, met een verwacht maximaal effect in 2029.

¹⁶ De belastingvrije som is het deel van het inkomen waarop geen belasting wordt betaald. Een verhoging ervan leidt dan ook tot een directe vermindering van het bedrag aan belastingen dat huishoudens betalen.

VII.2 VERSCHILLEN IN LEVENSTANDAARD IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST (EQUIVALENT INKOMEN NA BELASTINGEN)

De gegevens over het gemiddeld beschikbaar inkomen van de huishoudens in het vorige hoofdstuk bieden een algemene analyse van het inkomen en de koopkracht van de bevolking. De gewestelijke gemiddelden per inwoner voor het beschikbaar inkomen en de koopkracht maskeren zeer uiteenlopende situaties binnen de bevolking alsook op geografisch gebied.

Door gebruik te maken van statistieken op basis van administratieve gegevens uit het Rijksregister en de aangiften in de personenbelasting kunnen we een meer gedetailleerde analyse maken van de inkomensverdeling in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

De statistieken en indicatoren in dit deel zijn gebaseerd op het equivalent inkomen na belastingen van de inwoners, dat kan worden beschouwd als een indicator voor hun levensstandaard. Meer gedetailleerde definities en methodologische opmerkingen zijn te vinden in het kader aan het einde van het hoofdstuk.

Over het algemeen lagere equivalente inkomens in Brussel dan in de andere gewesten en grote steden

Volgens de meest recente gegevens **ligt het equivalent inkomen van de Brusselse bevolking in 2022 over het algemeen lager dan dat van de inwoners van het Vlaamse en Waalse Gewest**¹⁷ (zie tabel VII.2.1). Het mediaan equivalent inkomen na belastingen bedraagt 17 924 euro in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, tegenover 23 945 euro in Vlaanderen en 22 064 euro in Wallonië. Het ligt ook lager dan het mediaan equivalent inkomen van de inwoners van de vier grote Vlaamse en Waalse steden: Antwerpen, Gent, Charleroi en Luik.

TABEL VII.2.1: Equivalent inkomen na belastingen van de inwoners (in euro)

	2022 ⁽¹⁾
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	17.924
Antwerpen	19.465
Gent	22.708
Vlaams Gewest	23.945
Charleroi	18.377
Luik	18.942
Waals Gewest	22.064
België	22.846

Bron: BISA & Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium) (Rijksregister & Fiscale statistiek van de inkomens)

(1) Bevolking op 1 januari 2023 – Inkomsten ontvangen in 2022

De verschillen tussen de gewesten die hier worden waargenomen op basis van het mediaan equivalent inkomen na belastingen, verschillen van deze van het gemiddeld beschikbaar inkomen van de inwoners uit het vorige deel. Dit kan worden teruggevoerd op twee factoren.

- De indicatoren zijn fundamenteel verschillend. Het gaat hierbij om een gemiddelde enerzijds en een mediaan anderzijds; bovendien houdt het equivalent inkomen rekening met de samenstelling van de huishoudens, terwijl het beschikbaar inkomen per inwoner dat niet doet (zie kader "Definities en methodologische opmerkingen").
- De gegevensbronnen die worden gebruikt om het beschikbaar inkomen te berekenen, zijn vollediger dan alleen maar de belastingaangiften die worden gebruikt om het inkomen na belastingen vast te stellen. Een reeks inkomens die wel degelijk in aanmerking worden genomen voor het beschikbaar inkomen, ontbreken volledig of worden onderschat in de belastingaangiften.
- Dit is met name het geval voor de inkomens van personen die voor internationale organisaties werken, die niet onderworpen zijn aan de Belgische belastingen en dus niet vermeld worden in de aangiften in de personenbelasting. Een groot aantal werknemers van deze internationale organisaties is woonachtig in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest¹⁸.
- Andere niet-belastbare inkomsten die in aanmerking moeten worden genomen om de verschillen tussen Brussel en andere entiteiten te verklaren, zijn de kinderbijslag en het leefloon. Deze inkomsten hebben ook betrekking op een relatief groter deel van de bevolking in Brussel dan in Vlaanderen en Wallonië.

¹⁷ De woonplaats van de inwoners is gebaseerd op de situatie van de bevolking in het Rijksregister op 1 januari 2023. Het equivalent inkomen na belastingen wordt vastgesteld op basis van de inkomsten die in 2022 zijn ontvangen en in 2023 zijn aangegeven.

¹⁸ Volgens de gegevens die door het BISA zijn verzameld, woonden op 31 december 2022 37 473 personen die voor internationale organisaties in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werken, in een van de 19 Brusselse gemeenten.

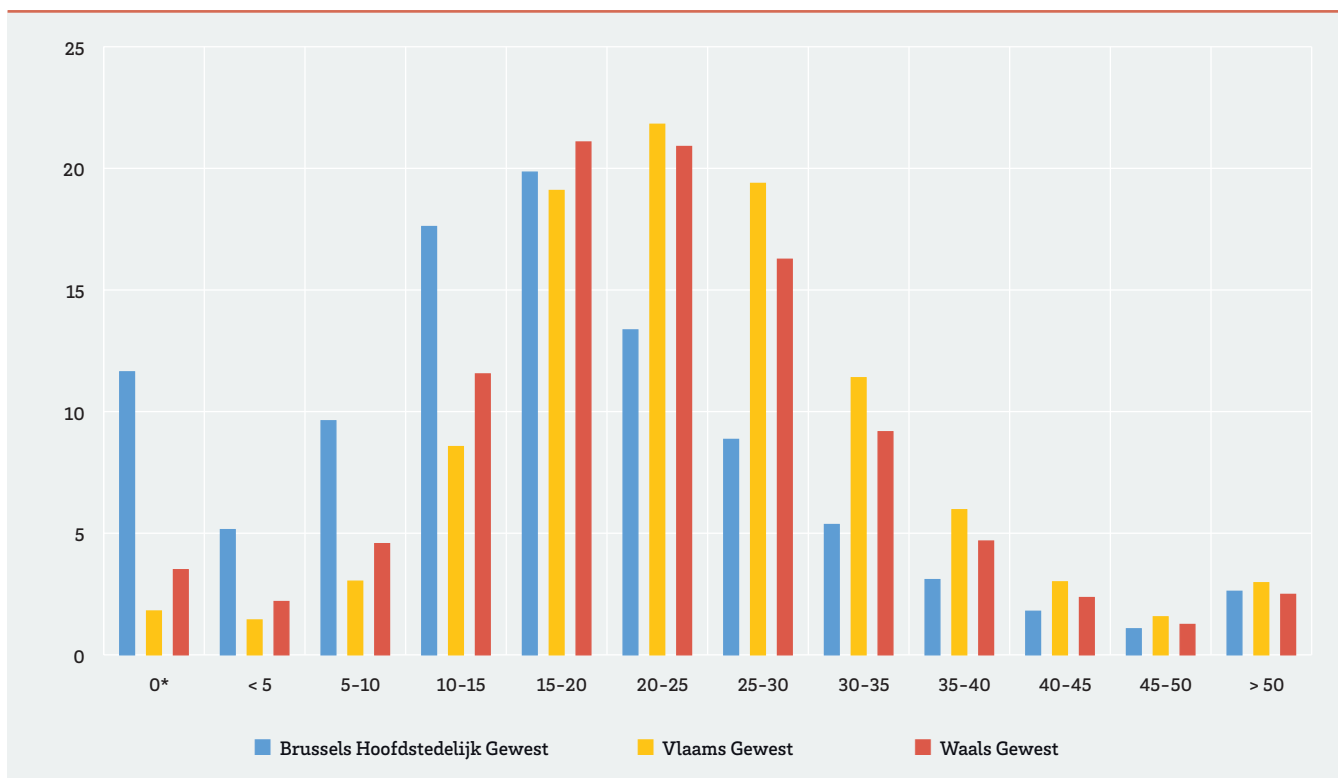
- Bepaalde soorten inkomsten, tot slot, zijn onderworpen aan bijzondere aangifte- en belastingregels en worden daardoor over het algemeen onderschat bij fiscale statistieken. Het gaat hier meer bepaald om inkomsten uit kapitaal en uit onroerend goed¹⁹. Dit zou ook een deel van de waargenomen geografische verschillen kunnen verklaren.

Uit de analyse van de verdeling van de inwoners naar equivalent inkomen blijkt dat in het Brussels Gewest het aandeel van de bevolking met een equivalent inkomen van minder dan 15 000 euro aanzienlijk groter is dan in de andere gewesten (zie grafiek VII.2.2). Personen met een equivalent inkomen tussen 20 000 en 50 000 euro zijn dan weer aanzienlijk minder vertegenwoordigd in Brussel in vergelijking met Vlaanderen en Wallonië. Boven 50 000 euro zijn de percentages in de drie gewesten vergelijkbaar.

Ook hier is het belangrijk rekening te houden met de eerder beschreven beperkingen van de gegevens. Een aanzienlijk deel van de verschillen in verdeling tussen Brussel en de andere gewesten is immers te wijten aan inkomens die niet worden meegeteld bij de berekening van het equivalent inkomen.

Deze methodologische elementen zouden deze belangrijke verschillen toch zeker niet volledig compenseren. Andere gegevensbronnen, zoals de EU-SILC-enquête over inkomsten en levensomstandigheden, gegevens over begunstigen van een OCMW-inkomen of over rechthebbenden op de verhoogde tegemoetkoming (RVT), bevestigen dat de Brusselse bevolking voor een groter deel bestaat uit personen met een laag inkomen (zie hoofdstuk VIII. Bestaansonzekerheid en sociale bijstand).

GRAFIEK VII.2.2: Verdeling van de bevolking naar equivalent inkomen na belastingen in 2022 ⁽¹⁾

Bron: BISA & Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium) (Rijksregister & Fiscale statistiek van de inkomens)

(1) Bevolking op 1 januari 2023 – Inkomsten ontvangen in 2022

*: In de inkomensklasse "0" worden alle inwoners opgenomen die deel uitmaken van huishoudens met een belastbaar inkomen gelijk aan 0.

¹⁹ Inkomsten uit kapitaal hoeven niet te worden aangegeven in de belastingaangifte wanneer ze aan bronheffing onderworpen zijn via de bevrijdende voorheffing. Inkomsten uit de verhuur van woningen aan particulieren worden belast op basis van het geïndexeerde kadastraal inkomen van de woning en niet op basis van de werkelijk ontvangen huur, die vaak veel hoger is dan het kadastraal inkomen.

De bevolking is over het algemeen welvarender in het zuidoosten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Uit de analyse van het mediaan equivalent inkomen na belastingen per wijk in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest komt een vrij gestructureerde geografie naar voren (zie kaart VII.2.3). Er zijn grote verschillen tussen de wijken in het zuidoostelijke *kwadrant* van de *tweede kroon* en de wijken die de *arme sikkkel* van het Gewest vormen (zie kader "Definities en methodologische opmerkingen" aan het einde van het hoofdstuk voor een glossarium met alle cursief gedrukte termen die verband houden met de geografie van het Brussels Gewest).

De meeste wijken met de laagste mediane inkomens liggen in het zuidwesten van de *Vijfhoek* en in het noorden en westen van de *eerste kroon*. Ze vormen zo de *arme sikkkel* van het Gewest, rond het stadscentrum.

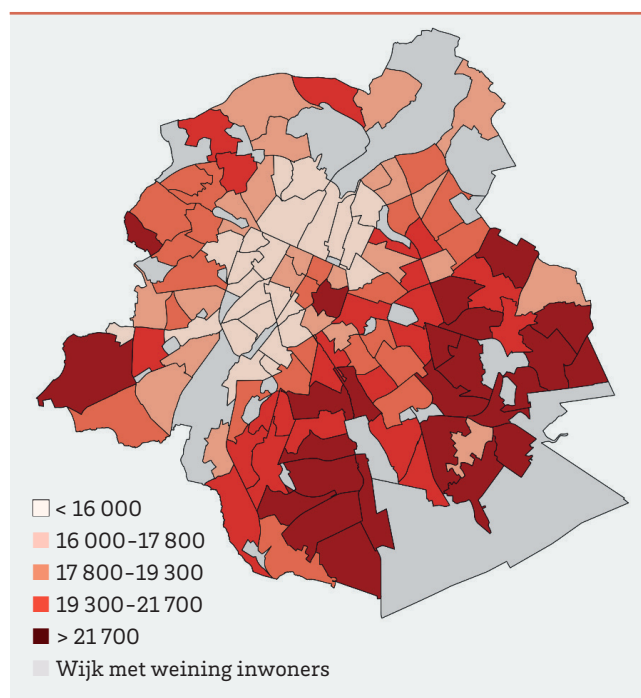
Enkele wijken in het westen van de *tweede kroon* hebben ook mediane inkomens die tot de laagste behoren. Drie daarvan grenzen rechtstreeks aan de wijken van de *eerste kroon* die de *arme sikkkel* vormen. Zo wordt de *arme sikkkel*, die historisch gezien beperkt was tot de grenzen van de *eerste kroon*, verder uitgebreid.

De wijken met de hoogste mediane equivalente inkomens in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn voornamelijk geconcentreerd in het zuidoostelijke *kwadrant* van de *tweede kroon*. In dit *kwadrant* behoren slechts enkele wijken niet tot de wijken met de hoogste mediane inkomens van het Gewest. Het gaat dan onder meer om wijken met een grote aanwezigheid van studenten en/of een aanzienlijk aandeel sociale woningen.

De mediane equivalente inkomens in de wijken van de rest van de *tweede kroon* zijn over het algemeen lager dan in het zuidoostelijke *kwadrant*, maar wel hoger dan in de *arme sikkkel*. Enkele wijken vormen een uitzondering met zeer hoge of zeer lage mediane inkomens.

Deze geografie van de inkomens is al vele jaren vrij stabiel²⁰. Het mediaan equivalent inkomen is over het algemeen evenwel iets minder gestegen in de wijken ten westen van het kanaal in vergelijking met de wijken ten oosten ervan.

KAART VII.2.3: Mediaan equivalent inkomen na belastingen van de inwoners per wijk in 2022 ⁽¹⁾ (in euro)

Bron: BISA & Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium)
(Rijksregister & Fiscale statistiek van de inkomens)

(1) Bevolking op 1 januari 2023 – Inkomsten ontvangen in 2022

²⁰ De eerste gegevens per wijk waarover we beschikken, hebben betrekking op het inkomstenjaar 2005.

Definities en methodologische opmerkingen :

Regionale vooruitzichten (*Beschikbaar inkomen van de huishoudens*)

Gegevensbron

De analyse in dit hoofdstuk is gebaseerd op de *Regionale economische vooruitzichten 2025-2030*. Ze werden gepubliceerd in juli 2025 en zijn het resultaat van het gezamenlijke werk van het Federaal Planbureau (FPB), het Brussels Instituut voor de Statistiek en de Analyse (BISA), Statistiek Vlaanderen en het Institut Wallon de l'évaluation, de la prospective et de la statistique (IWEPS). Dit werk werd uitgevoerd op basis van het macro-economische HERMREG-model.

De in dit hoofdstuk genoemde gegevens voor de jaren 2024 tot en met 2030 zijn **projecties**. **Dit zijn geen werkelijke waargenomen waarden**, zelfs voor het jaar 2024, dat toch al voorbij is. Dit komt doordat het verzamelen, samenstellen, verwerken en publiceren van economische gegevens voor een bepaald jaar door de statistische instellingen tijd kost. Het is daarom noodzakelijk een raming van deze gegevens te maken. Deze is nuttig zolang de precieze reële gegevens voor dit jaar niet bekend zijn. De cijfers voor de jaren 2025 tot 2030 zijn bovendien voorspellingen.

De gegevens van de jaren voorafgaand aan 2024 zijn afkomstig van de regionale rekeningen die in januari 2025 door het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) gepubliceerd zijn. Ze omvatten, op geaggregeerd gewestelijk niveau, de volledige scala aan inkomensbronnen van de inwoners naar gelang het gewest van de woonplaats.

Het beschikbaar inkomen

Het beschikbaar inkomen komt overeen met alle inkomsten die ontvangen worden door de huishoudens, verminderd met de verschillende verplichte heffingen die zij aan de overheid moeten betalen. Het komt dus overeen met het inkomen waarover de huishoudens werkelijk kunnen beschikken om aan consumptie te besteden of om te sparen.

Nominale waarde, nominale groei en reële groei

De nominale waarde is de waarde van een economische variabele op een bepaald tijdstip. Bijvoorbeeld, in 2023 bedraagt het inkomen van X 50 000 euro.

De nominale groei is de toename van de nominale waarde van een variabele van het ene op het andere moment. Bijvoorbeeld, van 2023 tot 2024 is het inkomen van X met 5 000 euro gestegen naar 55 000 euro.

Dat het inkomen van X met 10 % is gestegen, betekent niet dat zijn koopkracht met 10 % is toegenomen. De prijzen van de door het huishouden verbruikte goederen en diensten kunnen immers in dezelfde periode zijn gestegen. Om de evolutie van de koopkracht van X te kennen, moet de stijging van zijn beschikbaar inkomen worden gecorrigeerd voor de stijging van de prijzen, zodat de reële groei van het beschikbaar inkomen van X wordt verkregen.

Dit is waar het begrip **reële groei** wordt gebruikt. De reële groei van een variabele is de nominale groei van die variabele gecorrigeerd voor de prijsstijgingen. In ons geval kunnen wij hiermee de stijging van de koopkracht van jaar tot jaar berekenen.

Verschillen in levensstandaard (*Equivalent inkomen na belastingen*)

Gegevensbron

De gegevens in dit deel zijn afkomstig uit een combinatie van twee gegevensbestanden die door Statbel ter beschikking worden gesteld. Het eerste gegevensbestand bevat demografische informatie over de officiële bevolking op basis van gegevens uit het Rijksregister. Het tweede gegevensbestand verschaft informatie over het inkomen van de gezinnen zoals dat door hen is doorgegeven in hun aangiften in de personenbelasting.

Equivalent inkomen na belastingen

De in dit hoofdstuk gebruikte inkomensindicator is het equivalent inkomen na belastingen.

- › **Equivalent inkomen** : Om de levensstandaard van de inwoners op een meer eerlijke wijze te kunnen vergelijken worden verschillen in grootte en samenstelling van huishoudens geneutraliseerd. Bij deze methode wordt ervan uitgegaan dat alle leden van hetzelfde huishouden dezelfde levensstandaard hebben en dus wordt hen hetzelfde inkomen toegekend (het equivalent inkomen). Dat inkomen wordt berekend door rekening te houden met het totale inkomen van de leden van het huishouden, het aantal leden en hun leeftijd.
- › **Inkomen na belastingen** : dit is het inkomen dat wordt verkregen door het bedrag van de belasting af te trekken van het totale belastbare netto-inkomen. Dit laatste is het inkomen dat als basis dient voor de berekening van het belastingbedrag. Het komt overeen met de som van alle aangegeven belastbare inkomsten, waarvan de aftrekbare uitgaven worden afgetrokken. De belastbare inkomsten omvatten de meeste beroeps- en vervangingsinkomens, bepaalde inkomsten uit onroerend goed (kapitaal en vastgoed) en diverse inkomsten (onderhoudsgeld ...).

Mediaan inkomen

Het mediaan inkomen van de inwoners van een gebied is het inkomen van de inwoner in het midden van de reeks, wanneer de inwoners van dat gebied in oplopende volgorde van inkomen worden gerangschikt. In vergelijking met het gemiddeld inkomen maakt het mediaan inkomen mogelijk om de invloed van extreme waarden te beperken. Een klein aantal inwoners met zeer hoge inkomens heeft bijvoorbeeld minder invloed op het mediane inkomen van het gebied waarin ze wonen dan op het gemiddelde inkomen.

Beperkingen van de indicator

Naast de beperkingen inzake inkomensdekking die in de analyse worden uiteengezet, moet bij de interpretatie van de cijfers in dit hoofdstuk rekening worden gehouden met de volgende aandachtspunten :

- › De vergelijking van statistieken gebaseerd op de fiscale inkomens tussen twee jaren moet met de nodige voorzichtigheid gebeuren. Veranderingen in de fiscale reglementering of ontwikkelingen in de administratieve verwerking en de inkohiering van de aangiften kunnen een aanzienlijke invloed hebben op deze statistieken.
- › De methode die wordt gebruikt om een equivalent inkomen per persoon vast te stellen, gaat ervan uit dat alle leden van hetzelfde huishouden een identiek equivalent inkomen hebben, en dus dezelfde levensstandaard. Dat is een betwistbare hypothese.

Geografische termen

- › *Arme sikkel* : Gebied waar sinds meerdere decennia de op economisch vlak minder begunstigde bevolkingsgroepen zijn geconcentreerd. Het omvat de wijken in de eerste kroon noord en west die tot de armste van het Brussels Gewest behoren en een sikkel vormen rond het stadscentrum.
- › *Vijfhoek* : Zone van Brussel die binnen de lanen van de kleine ring ligt. Het is de stad die oorspronkelijk werd beschermd door de stadswallen. De naam van deze zone is afkomstig van de vorm die het traject van de oude stadswallen volgt.
- › *Eerste kroon* : Verwijst naar de wijken tussen de lanen van kleine ring en de middenring, gevormd door de Churchilllaan (in het zuiden), de militaire lanen (in het oosten) en de spoorlijnen (in het westen).
- › *Tweede kroon* : Deze term verwijst naar de wijken die aan de buitenkant van de stad liggen, voorbij de middenring, gevormd door de Churchilllaan (in het zuiden), de militaire lanen (in het oosten) en de spoorlijnen (in het westen).
- › *Kwadrant* : Een kwadrant duidt in het algemeen het resultaat aan van de verdeling van een oppervlakte in vier delen. Zo bestaat het zuidoostelijke kwadrant van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest uit de wijken in de oostelijke helft van de zuidelijke helft van het Gewest.

BIBLIOGRAFIE :

- Eurostat (2013), "Europees Systeem van Rekeningen. ESR 2010", Bureau voor publicaties van de EU
- Federaal Planbureau, BISA, IWEPS & Statistiek Vlaanderen (2025, juli), "Regionale economische vooruitzichten 2025-2030", Federaal Planbureau
- Federaal Planbureau (2025, 11 februari), "Bevolkingsvooruitzichten 2024-2070", Federaal Planbureau
- Instituut voor de nationale rekeningen (2025, januari), "Regionale rekeningen 2023", Nationale Bank van België
- Instituut voor de nationale rekeningen (2014, maart), "Regionale rekeningen. Toelichtingen van conceptuele en methodologische aard", Nationale Bank van België

HOOFDSTUK VIII

BESTAANSONZEKERHEID EN SOCIALE BIJSTAND

In het kort:

In 2024 telt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gemiddeld 55 000 begunstigden van een inkomen uitgekeerd door een OCMW (leefloon of equivalent leefloon). Deze vertegenwoordigen 28 % van het totale aantal begunstigden in België, terwijl de Brusselse bevolking slechts 11 % van de Belgische bevolking vertegenwoordigt. De begunstigden van een (equivalent) leefloon vertegenwoordigen bovendien 6,5 % van de Brusselse bevolking tussen 18 en 64 jaar. Dit percentage is veel hoger dan in de andere twee gewesten en is het hoogste wat tot nu toe in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is geregistreerd.

Het aantal begunstigden van een OCMW-inkomen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is tussen 2023 en 2024 met 2,2 % gestegen. Deze stijging is aanzienlijk lager dan die van de vier voorgaande jaren. De sterke stijgingen die tussen 2020 en 2023 ieder jaar werden opgetekend, waren grotendeels te wijten aan de gezondheidscrisis en vervolgens aan de komst van Oekraïense vluchtelingen. De stijging die in 2024 werd genoteerd, maakt deel uit van de algemene stijgende trend die sinds twintig jaar in Brussel wordt waargenomen.

Er wordt in 2026 een aanzienlijke stijging verwacht van het aantal personen dat een inkomen ontvangt van het OCMW vanwege de beperking van de werkloosheidsuitkeringen tot twee jaar, beslist door de federale regering. Een deel van degenen die zo van de werkloosheid worden uitgesloten, zal zich tot het OCMW wenden om het inkomensverlies te compenseren.

In 2024 leeft 27 % van de Brusselse bevolking in een huishouden met een inkomen onder de armoederisicodrempel. Dat is drie keer zoveel als in Vlaanderen en bijna twee keer zoveel als in Wallonië. Achter dit percentage voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest als geheel verschuilen zich grote ruimtelijke verschillen binnen het Gewest. Huishoudens met een laag inkomen zijn meer aanwezig in het westen en noorden van het Brussels Gewest, en nog meer uitgesproken in de arme sikkels²¹. Omgekeerd zijn deze huishoudens veel minder aanwezig in het zuiden en oosten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

VIII.1 INKOMENS UITGEKEERD DOOR DE OCMW'S

Het aantal begunstigden van een inkomen toegekend door de Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW's) is een belangrijke indicator om het aantal Brusselaars die in precare omstandigheden leven in kaart te brengen. De twee belangrijkste soorten inkomens die door de OCMW's toegekend worden zijn het leefloon en de financiële hulp (equivalent van het leefloon) (zie definities en methodologische opmerkingen aan het einde van dit deel).

Deze inkomens worden immers uitgekeerd aan personen die niet over voldoende middelen beschikken en die zich, vaak als laatste redmiddel, tot een OCMW wenden. Om een leefloon of equivalent leefloon toe te kennen aan personen die hierom verzoeken, voeren de OCMW's een onderzoek uit naar de verschillende inkomens van alle leden van het huishouden: inkomens uit arbeid, vermogen (onroerend, financieel...) of de sociale zekerheid (werkloosheid, pensioenen, invaliditeit...).

Meer dan 6 % van de Brusselaars tussen 18 en 64 jaar ontvangt een (equivalent) leefloon

In 2024 telt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gemiddeld 22 55 037 begunstigden van een (equivalent) leefloon. Deze Brusselse begunstigden vertegenwoordigen 28 % van het totale aantal begunstigden in België, terwijl de Brusselse bevolking slechts 11 % van de Belgische bevolking uitmaakt.

De personen die in 2024 een (equivalent) leefloon krijgen, vertegenwoordigen 6,5 % van de Brusselse bevolking van 18 tot en met 64 jaar²³ (zie tabel VIII.1.1). Dit percentage is veel hoger dan in de twee andere gewesten, namelijk 1,3 % in het Vlaams Gewest en 3,7 % in het Waals Gewest. Het is ook hoger dan in de twee grootste Vlaamse steden, Gent en Antwerpen, maar lager dan in Charleroi en Luik.

21 Gebied waar sinds meerdere decennia de op economisch vlak minder begunstigde bevolkingsgroepen zijn geconcentreerd. De arme sikkels omvat de wijken in het noorden en westen van de eerste kroon die tot de armste van het Brussels Gewest behoren en een sikkels vormen rond het stadscentrum, van Sint-Joost-ten-Node tot onder Vorst.

22 Dit jaargemiddelde wordt berekend op basis van de twaalf maandcijfers van het aantal personen dat een OCMW-inkomen ontvangt.

23 Enkel de personen van 18 tot en met 64 jaar worden hier in aanmerking genomen omdat vooral deze leeftijdsgroep inkomsten van de OCMW's ontvangt (meer dan 95 % van alle begunstigden).

TABEL VIII.1.1: Aantal begunstigden van een inkomen uitgekeerd door een OCMW (leefloon of equivalent leefloon) (jaargemiddelde)⁽¹⁾

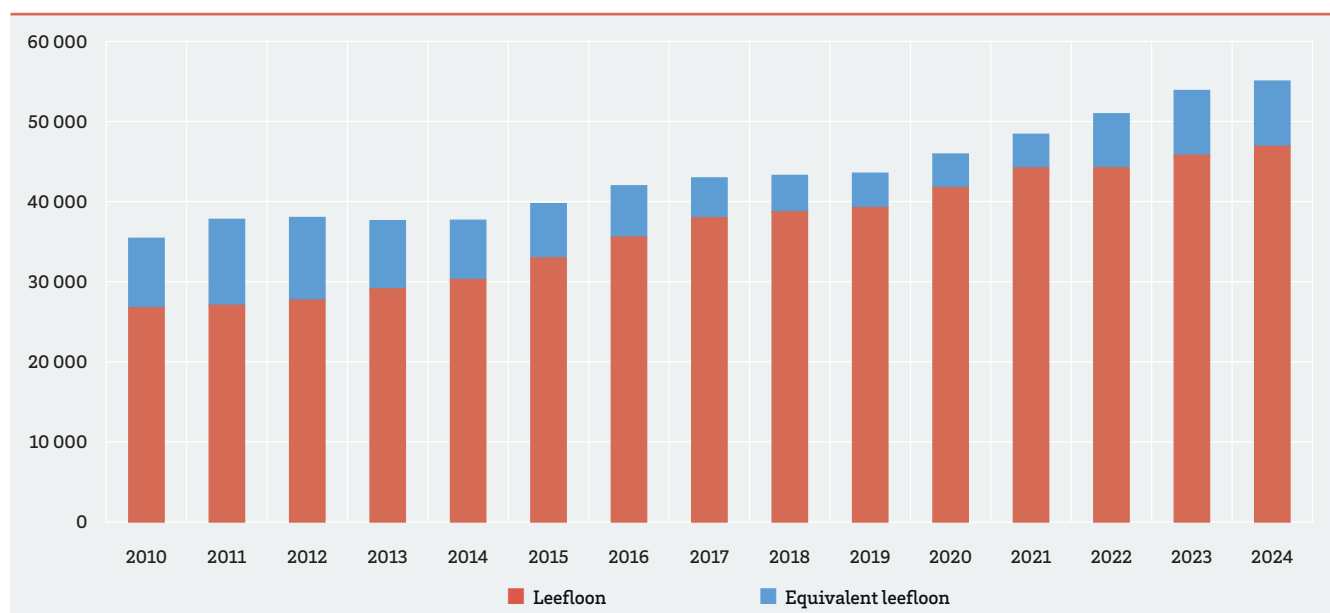
	2010	2021	2022	2023	2024	2024 % bevolking ⁽²⁾
Anderlecht	5.957	6.526	6.890	7.272	7.438	9
Brussel	6.795	7.116	7.582	8.274	8.811	6,3
Elsene	2.806	2.950	2.900	2.930	2.895	4,2
Etterbeek	1.621	1.699	1.907	2.007	2.070	5,5
Evere	1.670	1.804	1.914	1.918	1.969	6,7
Ganshoren	348	412	485	552	567	3,5
Jette	1.350	1.487	1.618	1.737	1.761	5
Koekelberg	698	770	845	973	1.057	7,1
Oudergem	564	608	700	779	869	3,7
Schaarbeek	7.387	7.533	7.692	8.086	7.981	8,9
Sint-Agatha-Berchem	534	522	528	544	606	3,7
Sint-Gillis	2.258	2.357	2.482	2.599	2.499	6,6
Sint-Jans-Molenbeek	6.406	6.723	6.730	7.041	7.126	11,4
Sint-Joost-ten-Node	1.619	1.679	1.730	1.869	1.962	10
Sint-Lambrechts-Woluwe	1.311	1.338	1.533	1.546	1.541	3,8
Sint-Pieters-Woluwe	399	415	524	543	519	1,9
Ukkel	1.337	1.474	1.731	1.866	1.940	3,5
Vorst	2.274	2.317	2.434	2.507	2.598	6,5
Watermaal-Bosvoorde	602	673	739	822	827	5,3
BHG	45.936	48.402	50.964	53.864	55.037	6,5
Antwerpen	6.790	6.677	7.941	8.425	8.855	2,5
Gent	5.284	5.232	5.464	5.937	6.324	3,4
Vlaams Gewest	42.012	42.028	49.702	54.830	57.614	1,3
Charleroi	8.610	8.800	8.827	9.218	9.751	7,8
Luik	12.496	12.331	12.139	12.574	12.955	10,2
Waals Gewest	76.564	76.418	78.431	81.625	84.656	3,7
België	164.511	166.847	179.097	190.318	197.307	2,7

Bron : POD Maatschappelijke Integratie, FOD Economie - Statistics Belgium (Rijksregister), berekeningen BISA

(1) Bij elke maandelijkse publicatie herziet de POD Maatschappelijke Integratie de reeds gepubliceerde cijfers, die meerdere jaren terug kunnen gaan. De gegevens in deze tabel komen uit de publicatie van juni 2025.

(2) Het percentage van de bevolking voor 2024 in de laatste kolom wordt berekend door het jaargemiddelde van het aantal begunstigden van 18 tot 64 jaar te delen door het bevolkingsgemiddelde van diezelfde leeftijd in het betreffende gebied in 2024.

GRAFIEK VIII.1.2: Evolutie van het aantal begunstigden van een OCMW-inkomen volgens inkomenstype (leefloon of equivalent leefloon) in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (jaargemiddelde)

Bron : POD Maatschappelijke Integratie, berekeningen BISA

Het aantal Brusselse begunstigden van een OCMW-inkomen stijgt in 2024, maar minder sterk dan in de voorgaande jaren

In 2024 is het gemiddelde aantal begunstigden van een OCMW-inkomen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest met 2 % gestegen ten opzichte van 2023 (zie grafiek VII.1.2).

Bijgevolg **bedraagt het aandeel begunstigden van een OCMW-inkomen in de bevolking tussen 18 en 64 jaar in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest het hoogste niveau dat ooit is opgetekend** (6,5 %, +0,1 procentpunten (pp) tegenover 2023) (zie grafiek VIII.1.3). Dit percentage stijgt op soortgelijke wijze tot recordwaarden in de twee andere gewesten.

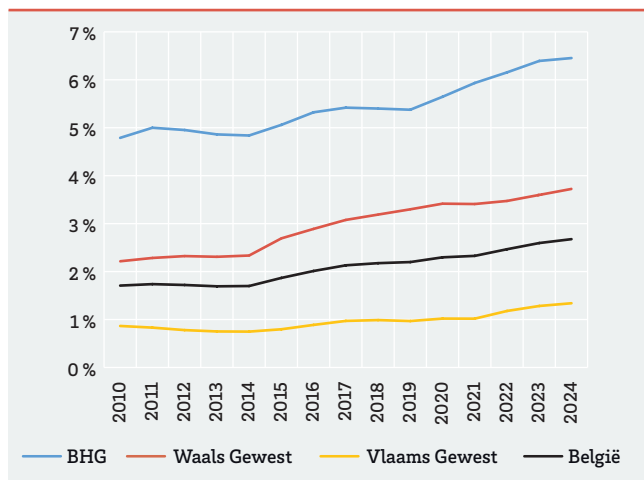
De stijging van het aantal Brusselse begunstigden van een OCMW-inkomen in 2024 is voornamelijk toe te schrijven aan de toename van het aantal begunstigden van een leefloon (+1 099 begunstigden), aangezien het aantal begunstigden van een equivalent leefloon nauwelijks veranderde (+74 begunstigden). Hoewel deze stijging aansluit bij de algemene trend die al meer dan 15 jaar in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt waargenomen, is er toch sprake van een zekere vertraging, aangezien deze stijging :

- › bijna twee keer lager is dan de gemiddelde jaarlijkse groei sinds 2005 (+4 %);
- › aanzienlijk lager is dan de sterke jaarlijkse stijgingen die in de vier voorgaande jaren werden waargenomen.

Na drie jaar van stabiliteit tussen 2017 en 2019 was de jaarlijkse groei van het gemiddelde aantal Brusselse begunstigden namelijk fors versneld, waarbij tussen 2020 en 2023 een jaarlijkse groei tussen +5 % en +6 % werd opgetekend (zie grafiek VIII.1.2).

- › In 2020 en 2021 hielden deze stijgingen verband met de COVID-19-crisis en de gevolgen daarvan voor de gezondheid en de economie.
- › In 2022 was de stijging, zowel in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest als in de rest van het land, volledig toe te schrijven aan het uitbreken van de oorlog in Oekraïne en de daaropvolgende instroom van Oekraïense vluchtelingen in België (zie hoofdstuk VI. Bevolking).
- › Tot slot was de stijging van het aantal begunstigden van een OCMW-inkomen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2023 het gevolg van de gecombineerde stijging van het aantal begunstigden van een leefloon en van het aantal begunstigden van een equivalent leefloon (zie grafiek VIII.1.2). Deze stijging van het aantal begunstigden van een equivalent leefloon was opnieuw voornamelijk toe te schrijven aan Oekraïense vluchtelingen die tijdelijke bescherming genoten.

GRAFIEK VIII.1.3: Evolutie van het aandeel begunstigden van een OCMW-inkomen in de bevolking tussen 18 en 64 jaar (in %)

Bron : POD Maatschappelijke Integratie, Statbel (Algemene directie Statistiek - Statistics Belgium) (Rijksregister), berekeningen BISA

Tot 2020 waren de belangrijkste factoren die de stijgende trend van het aantal begunstigden van een OCMW-inkomen konden verklaren, de wetwijzigingen op het gebied van werkloosheidsuitkeringen en de migratiecrises die gepaard gingen met een stijging van het aantal erkende vluchtelingen.

Toch verklaren deze verschillende factoren mogelijk niet volledig de stijging van het aantal begunstigden van een OCMW-inkomen op lange termijn. Naast deze factoren lijkt ook een algemener fenomeen van bestaansonzekerheid bij bepaalde bevolkingsgroepen een rol te spelen, bijvoorbeeld bij eenoudergezinnen en laaggeschoolden...²⁴

Daarnaast moet ook rekening worden gehouden met de zeer sterke stijging van het aantal jongeren onder de 25 jaar die voltijds onderwijs volgen en die een leefloon ontvangen. Tussen 2010 en 2024 is hun aantal meer dan verdrievoudigd in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, van 2 650 tot 8 750. Het aandeel van deze jonge studenten in het totale aantal begunstigden van een leefloon is gestegen van 7 % in 2010 tot 16 % in 2024.²⁵

²⁴ Volgens de cijfers die op basis van de EU-SILC-enquête door de POD Maatschappelijke Integratie in zijn Armoedebarmometer (<https://www.armoedecijfers.be/>) zijn gepubliceerd, is het armoederisico voor de categorieën "Alleenstaande ouder" en "Personen (18-64 jaar) met een laag opleidingsniveau" tussen 2005 en 2018 aanzienlijk gestegen: van 32 % tot 40 % voor de eerste categorie en van 19 % tot 33 % voor de tweede categorie. De cijfers vanaf 2019 zijn niet meer vergelijkbaar met de vorige cijfers vanwege een methodologische hervorming van de EU-SILC-enquête in België. Ze lijken echter op een lager niveau te liggen dan voorheen, wat erop zou kunnen wijzen dat het fenomeen van bestaansonzekerheid bij deze bevolkingsgroepen zich niet heeft doorgezet of zelfs is omgebogen. Toch blijft het armoederisico voor deze categorieën aanzienlijk hoger dan voor de rest van de bevolking.

²⁵ Deze cijfers zijn wellicht een onderschatting, omdat de geïndividualiseerde projecten voor maatschappelijke integratie (GPMI) van studenten na twee jaar niet langer noodzakelijk zijn als dusdanig door de OCMW's moeten worden aangegeven bij de POD Maatschappelijke Integratie, aangezien ze geen recht meer geven op dezelfde subsidies. Deze jongeren worden dus nog steeds als begunstigden van een leefloon meegeteld, maar niet langer als studenten, terwijl ze wel degelijk hun studie voortzetten. Meer informatie over jongeren en studenten die een leefloon ontvangen is te vinden in een artikel van de POD Maatschappelijke Integratie: <https://www.mi-is.be/nl/studies-publicaties-statistiek/focus-nr-34-jongeren-en-studenten-die-steun-ontvangen-van-het-ocmw> (POD MI – Maatschappelijke Integratie, 2024).

De evolutie van het aantal begunstigden van een OCMW-inkomen in 2025 zal onder andere afhangen van de evolutie van het aantal Oekraïense gezinnen onder tijdelijke bescherming dat een equivalent leefloon blijft ontvangen. Dat aantal kan aanzienlijk dalen als die mensen met succes geïntegreerd worden op de Belgische arbeidsmarkt of als een terugkeer naar Oekraïne mogelijk wordt.

In 2026 wordt een aanzienlijke stijging van het aantal begunstigden van een OCMW-inkomen verwacht als gevolg van de geleidelijke invoering van de beperking van de duur van de werkloosheidsuitkeringen tot twee jaar. Hiertoe heeft de federale regering in 2025 besloten (zie hoofdstuk V. Arbeidsmarkt – Kader over "De beperking van de werkloosheidsuitkeringen in de tijd"). Een deel van de personen die daardoor van de werkloosheid wordt uitgesloten, zal zich tot een OCMW wenden om het verlies van hun inkomen te compenseren. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt in het bijzonder getroffen door deze problematiek, omdat het een groot aantal langdurig werklozen huisvest²⁶.

Grote verschillen tussen Brusselse gemeenten

Binnen het Brussels Gewest verschilt de situatie sterk van gemeente tot gemeente (zie tabel VII.1.1). In 2024 heeft Sint-Jans-Molenbeek het hoogste aandeel begunstigden van een (equivalent) leefloon, namelijk 11 % van de bevolking van 18 tot en met 64 jaar in de gemeente. Ook Anderlecht, Sint-Joost-ten-Node en Schaarbeek tellen meer dan 8 % begunstigden van een (equivalent) leefloon. Daartegenover staat Sint-Pieters-Woluwe dat met 2 % het laagste aandeel begunstigden kent. De andere gemeenten met een percentage van minder dan 4 % zijn: Ganshoren, Oudergem, Sint-Agatha-Berchem, Sint-Lambrechts-Woluwe en Ukkel.

Terwijl het aandeel van de begunstigden van een (equivalent) leefloon onder de bevolking tussen 2005 en 2024 eerder stabiel is gebleven in sommige gemeenten (Elsene, Sint-Gillis en Ukkel) en in Sint-Pieters-Woluwe zelfs is gedaald, is het in andere gemeenten aanzienlijk gestegen. Anderlecht, Evere, Koekelberg, Schaarbeek, Sint-Jans-Molenbeek en Vorst kennen de grootste stijgingen (meer dan 3 procentpunten extra in 2024 in vergelijking met 2005).

²⁶ Schattingen van het aantal betrokken personen zijn gemaakt door het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad - Vivalis.brussels [2025]): <https://www.vivalis.brussels/nl/publicatie/beperking-duur-werkloosheidsuitkeringen>

VIII.2 ARMOEDERISICO EN BEGUNSTIGDEN VAN DE VERHOOGDE TEGEMOETKOMING

Hoewel het aantal begunstigden van een OCMW-inkomen een interessante indicator is van het aantal mensen dat een beroep moet doen op deze centra om in hun behoeften te voorzien, dekt het slechts gedeeltelijk het deel van de bevolking dat in moeilijke financiële omstandigheden leeft. **Volgens de enquête naar de inkomens en levensomstandigheden (EU-SILC), uitgevoerd in 2024, leeft 27 % van de Brusselse huishoudens van een inkomen onder de armoedegrens**, (zie definities en methodologische opmerkingen aan het einde van dit deel) terwijl de begunstigden van een OCMW-inkomen slechts 6 % uitmaken van de bevolking tussen 18 en 64 jaar in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Net zoals het percentage begunstigden van een OCMW-inkomen, is de armoederisicograad in het Brussels Gewest aanzienlijk hoger dan in de andere twee gewesten van het land, namelijk 8 % in het Vlaams Gewest en 14 % in het Waals Gewest. Het gaat hier echter om armoederisicocijfers op een zeer globaal geografisch niveau, waardoor lokale verschillen verborgen blijven. Deze kunnen niet nauwkeurig worden weergegeven via de EU-SILC-enquête, aangezien de steekproef van ondervraagde huishoudens niet is ontworpen om representatief te zijn op gemeentelijk niveau.

Het is daarom interessant om **een andere indicator te gebruiken om het aandeel van de bevolking met een laag inkomen te benaderen : het aantal rechthebbenden van de verhoogde tegemoetkoming in het kader van de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging**. Om aan de voorwaarden te voldoen die vereist zijn om van deze verhoogde tegemoetkoming te kunnen genieten, dienen de betrokkenen immers deel uit te maken van een huishouden met een laag inkomen (zie de definities en methodologische opmerkingen aan het einde van dit deel).

Meer dan één op vier personen leeft in een huishouden met een laag inkomen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Volgens de gegevens van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid ontvingen op 1 januari 2024 **352 839 personen de verhoogde tegemoetkoming in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest** (zie tabel VIII.2.1). **Zij vertegenwoordigen 27 % van de bevolking**. Dit percentage is aanzienlijk hoger dan in de andere twee gewesten van het land, namelijk 15 % in het Vlaams Gewest en 21 % in het Waals Gewest. Dit percentage is vergelijkbaar met dat in de stad Antwerpen (28 %), terwijl het lager is dan in de twee grootste Waalse steden, Charleroi en Luik (34 %).

TABEL VIII.2.1 : Rechthebbenden op de verhoogde tegemoetkoming in het kader van de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging (op 1 januari 2024)

	Aantal rechthebbenden 2024	Aandeel in de bevolking (%) 2024
BHG	352.839	27,5
Antwerpen	153.464	27,8
Gent	51.744	19,0
Vlaams Gewest	1.061.805	15,4
Charleroi	69.555	33,6
Luik	67.587	33,9
Waals Gewest	768.846	20,6
België	2.183.490	18,3

Bron : KSZ (Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming), berekeningen BISA

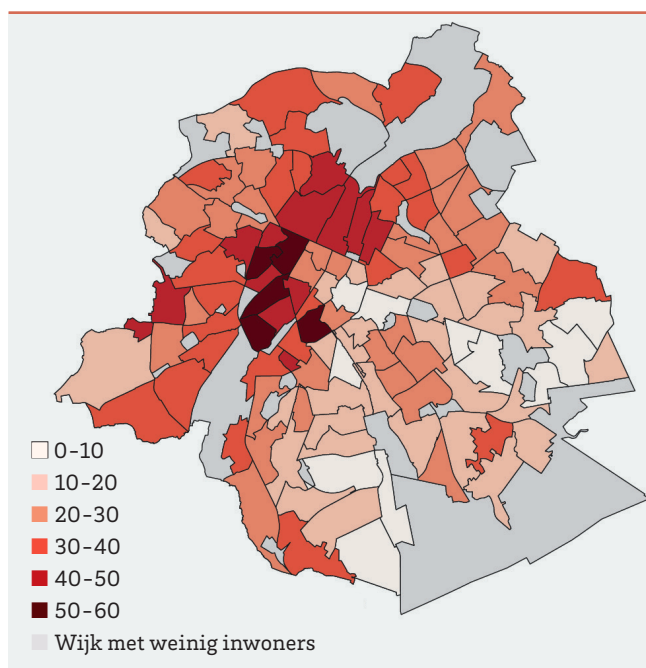
Grote verschillen binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Net als bij de begunstigden van een OCMW-inkomen verhuizen de algemene cijfers over de rechthebbenden op de verhoogde tegemoetkoming op het niveau van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest belangrijke geografische verschillen. Uit kaart VIII.2.2 blijkt dat **het aandeel rechthebbenden op de verhoogde tegemoetkoming in de bevolking sterk varieert van wijk²⁷ tot wijk**.

Terwijl het aandeel van de bevolking dat van de verhoogde tegemoetkoming geniet minder dan 10 % bedraagt in een tiental wijken, die allemaal in het zuidoostelijke kwadrant van het Gewest zijn gelegen, overschrijdt dit percentage de 40 % in de meeste wijken van de arme sikkel²⁸ en in enkele wijken in het westen.

In vijf wijken van de arme sikkel geniet meer dan één op twee personen van de verhoogde tegemoetkoming : Kuregem Veeartsenij (50 %), Marollen (53 %), Kuregem Dauw (54 %), Historisch Molenbeek (56 %) en Weststation (57 %).

KAART VIII.2.2: Aandeel van de rechthebbenden op de verhoogde tegemoetkoming in de bevolking per wijk (in % - op 1 januari 2024)

Bron : KSZ (Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming), berekeningen BISA

27 Voor observatie- en analysedoeleinden werd het Brussels Hoofdstedelijk Gewest opgedeeld in 145 wijken : 118 woonwijken; 6 industriegebieden of stations; 18 groene zones; 3 begraafplaatsen. Alleen de 118 woonwijken worden hier geanalyseerd. Meer informatie over deze geografische indeling is hier te vinden : <https://wijkmonitoring.brussels/indeling-brussels-hoofdstedelijk-gewest-in-wijken/>

28 Gebied waar sinds meerdere decennia de op economisch vlak minder begunstigde bevolkingsgroepen zijn geconcentreerd. De arme sikkel omvat de wijken in het noorden en westen van de eerste kroon die tot de armste van het Brussels Gewest behoren en een sikkel vormen rond het stadscentrum, van Sint-Joost-ten-Node tot onder Vorst.

Over het algemeen kan worden vastgesteld dat **het Gewest in twee delen lijkt verdeeld te zijn** :

- › In het noordwestelijke deel, van het zuidwesten van Ukkel tot Evere en Schaarbeek, zijn er maar weinig wijken waar de begunstigden van de verhoogde tegemoetkoming minder dan 20 % van de totale bevolking vertegenwoordigen.
- › In het zuidoostelijke deel, van het oosten van Ukkel tot Sint-Lambrechts-Woluwe, vertegenwoordigen de begunstigden van de verhoogde tegemoetkoming, daarentegen, zelden meer dan 20 % van de bevolking van een wijk.

BIBLIOGRAFIE :

- Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad - Vivalis. brussels (2025), Voorstel tot beperking van de duur van de werkloosheidsuitkeringen tot twee jaar : wat staat de uitgesloten werklozen te wachten en wat zijn de gevolgen voor de Brusselse OCMW's.
- POD MI – Maatschappelijke Integratie (2020), "Statistisch verslag n°26"
- POD MI – Maatschappelijke Integratie (2024), Focus nr.34 : jongeren en studenten die steun ontvangen van het OCMW

Definities en methodologische opmerkingen:

Inkomens uitgekeerd door de OCMW's

Het leefloon is één van de drie instrumenten die de OCMW's hebben ingevoerd om het recht op maatschappelijke integratie te garanderen, samen met de tewerkstelling en het geïndividualiseerd project. Het wordt toegekend aan personen die voldoen aan de toegangsvoorwaarden van dit recht²⁹ om hen in staat te stellen een menswaardig bestaan te leiden.

De financiële maatschappelijke hulp (equivalent leefloon) is bestemd voor personen die over onvoldoende middelen beschikken, maar niet voldoen aan de voorwaarden die toegang verlenen tot het recht op maatschappelijke integratie en het leefloon. Het gaat voornamelijk om vreemdelingen met een verblijfsrecht die echter niet ingeschreven zijn in het bevolkingsregister en, in mindere mate, om kandidaat-vluchtelingen.

De gegevens over de begunstigden van die inkomens zijn afkomstig van en worden gepubliceerd door de POD Maatschappelijke Integratie. Deze gegevens kunnen nog worden herzien, vooral voor de meest recente jaren, omwille van de relatief lange periode waarover de OCMW's beschikken om het aantal begunstigden mee te delen of te corrigeren.

Armoederisicograad

De armoederisicograad is het aandeel van de bevolking met een equivalent besteedbaar inkomen onder de armoeddrempel. Het wordt berekend op basis van de resultaten van de EU-SILC-enquête die jaarlijks door Statbel wordt uitgevoerd over de in het voorgaande jaar ontvangen inkomsten. De resultaten zijn pas sinds de enquête van 2019 op regionaal niveau bruikbaar. Een analyse van de evolutie van deze indicator door de tijd heen is momenteel niet relevant. Enerzijds heeft de COVID-19-crisis de resultaten op verschillende niveaus beïnvloed; anderzijds zijn de waargenomen variaties over de vijf jaar die tot nu toe beschikbaar zijn te klein om significant te zijn, gezien de foutmarges die inherent zijn aan de resultaten van dit type onderzoek.

De armoeddrempel is gelijk aan 60 % van het mediaan equivalent beschikbaar inkomen van de bevolking van het land. Mensen die in een huishouden leven met een equivalent inkomen dat onder deze drempel ligt, worden dus geacht een armoederisico te lopen.

Het equivalent beschikbaar inkomen is het totale inkomen van een huishouden dat beschikbaar is voor besteding of sparen, gedeeld door de equivalente grootte van het huishouden.

De equivalente grootte van een huishouden is een meeteenheid waarbij rekening wordt gehouden met de structuur van het huishouden en de leeftijd van de leden. Ze wordt gebruikt om de schaalvoordelen van het samenwonen als een huishouden te neutraliseren.

Begunstigden van de verhoogde tegemoetkoming

In België kunnen sommige personen die aangesloten zijn bij de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging, een hogere terugbetaling krijgen voor hun medische raadplegingen, ziekenhuisopnames, verzorging of geneesmiddelen : **de verhoogde tegemoetkoming**. Deze wordt, onder voorwaarden, op twee manieren toegestaan :

- › automatisch : voor alle personen die genieten van bepaalde sociale uitkeringen of statuten, zoals het leefloon (of equivalent), de IGO, de tegemoetkomingen voor personen met een handicap enz.
- › op aanvraag : voor huishoudens met inkomens onder de vastgestelde drempels, na onderzoek van deze inkomens.

In geval van automatische toekenning van de verhoogde tegemoetkoming hebben in sommige gevallen ook de personen ten laste van de rechthebbende hierop recht. In geval van toewijzing op aanvraag en na een onderzoek van de inkomens geldt het recht voor alle leden van het huishouden.

Gezien de voorwaarden waaraan moet worden voldaan, leven de mensen die voor deze verhoogde tegemoetkoming in aanmerking komen over het algemeen van een laag inkomen. Het percentage dat deze mensen vertegenwoordigen in de totale bevolking kan dus worden gebruikt als een indicator van het armoederisico.

Hoewel de historische gegevens over de begunstigden van een verhoogde tegemoetkoming beschikbaar zijn via de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid, is het niet relevant deze te gebruiken om analyses te maken van de evolutie ervan in de tijd :

- › Enerzijds is dit voordeel en de toekenningsmodaliteiten de afgelopen 20 jaar herhaaldelijk hervormd (VIPO, OMNIO, rechthebbende met voorkeurregeling, verhoogde tegemoetkoming), met name wat de toekenningsmodaliteiten betreft.
- › Anderzijds is de toekenning van deze verhoogde tegemoetkoming niet automatisch voor alle begunstigden, zodat deze evolutie ook afhangt van het aantal huishoudens dat daadwerkelijk van deze maatregel op de hoogte is en de nodige stappen onderneemt om deze te verkrijgen. De publiciteit rond dit voordeel werd de afgelopen jaren verhoogd bij de sociale diensten en daardoor zou de analyse van de waargenomen stijging wel eens een vertekend beeld kunnen geven.

²⁹ De Belgische nationaliteit hebben (of een in het bevolkingsregister ingeschreven vreemdeling, erkende vluchteling of staatloze zijn, of zich in een situatie van gezinshereniging met een Belg of een Europeaan bevinden), zijn woonplaats in België hebben, meerderjarig zijn of gelijkgesteld met een meerderjarige, onvoldoende bestaansmiddelen hebben en niet bij machte zijn die met eigen middelen te verwerven, bereid zijn om te werken en al zijn rechten op sociale zekerheid en onderhoudsgeld hebben uitgeput. Over het algemeen wordt ook met de inkomens van de andere leden van het huishouden rekening gehouden om deze middelen te berekenen.

HOOFDSTUK IX

SCHOOLBEVOLKING

In het kort:

In 2023-2024 waren er 261 000 leerlingen ingeschreven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Voor het eerst in twintig jaar daalt het totale aantal leerlingen in het Brussels Gewest. Hoewel het aantal leerlingen in het kleuter- en lager onderwijs is gedaald, is het aantal leerlingen in het secundair onderwijs, tussen 2022-2023 en 2023-2024, toegenomen.

In 2024 heeft 9,8 % van de Brusselse jongeren tussen 18 en 24 jaar voortijdig de school verlaten. Het aantal jongeren in deze situatie stijgt sinds 2022.

Onderwijs is een zeer belangrijke materie voor de Brusselse bevolking. Er geldt een leerplicht voor minderjarigen van 5 tot 18 jaar. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bestaan er twee hoofdstructuren voor onderwijs naast elkaar onder de respectievelijke leiding van de Vlaamse gemeenschap en de Franse gemeenschap. Er bestaan ook private, Europese en internationale onderwijsinstellingen die onafhankelijk zijn van de gemeenschappen.

In 2023-2024 waren er in totaal 260 844 leerlingen ingeschreven in het onderwijs dat de twee gemeenschappen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest organiseren, met 52 834 leerlingen in het kleuteronderwijs, 97 417 in het lager onderwijs en 110 593 in het secundair onderwijs (zie tabel IX.1.1). Daarbij dient men nog de ca. 20 500 leerlingen toe te voegen die onderwijs volgen buiten de gemeenschappen en bijna 957 leerlingen die thuisonderwijs volgen³⁰. Het Franstalig onderwijs is goed voor 72 % van de leerlingen en het Nederlandstalig onderwijs voor 20 %. Het overblijvende gedeelte van 8 % komt overeen met het onderwijs buiten de gemeenschappen (private, Europese en internationale scholen) en het thuisonderwijs.

IX.1 RECENTE EVOLUTIE VAN HET AANTAL LEERLINGEN IN HET BRUSSELS GEWEST

Tussen 2022-2023 en 2023-2024 is het aantal leerlingen in het Brussels Gewest voor het eerst in twintig jaar gedaald, respectievelijk van 262 136 leerlingen naar 260 844 leerlingen. Hierachter gaan echter verschillen tussen de niveaus schuil. Tussen 2022-2023 en 2023-2024 **daalde het aantal leerlingen in het kleuter- en lager onderwijs, terwijl het aantal leerlingen in het secundair onderwijs steeg**. Het secundair onderwijs vangt nu de bevolkingsgroei op die het gevolg is van de demografische boom in het Gewest tussen 2007 en 2012.

In de komende jaren zou het aantal leerlingen in de kleuter en lagere school moeten blijven dalen. Ook in het secundair onderwijs is de verwachting dat het aantal leerlingen zal dalen in de komende jaren.

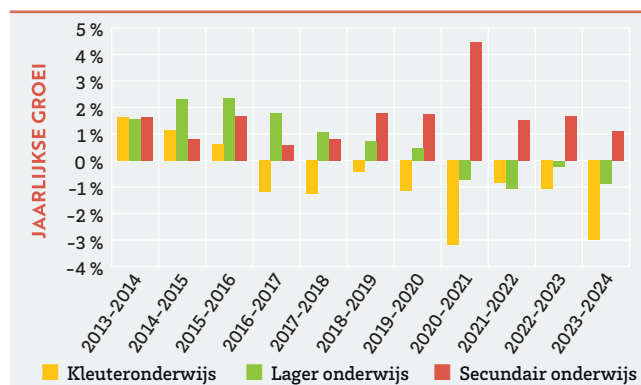
Het aantal leerlingen in het kleuter- en lager onderwijs in het Brussels Gewest ligt in 2023-2024 lager dan in 2018-2019, terwijl dit aantal in het secundair onderwijs hoger ligt. De daling tussen 2018-2019 en 2023-2024 bedraagt -9,8 % in het kleuteronderwijs en -2,5 % in het lager onderwijs, terwijl er een stijging is van 9,4 % in het secundair onderwijs voor het onderwijs dat door de gemeenschappen wordt georganiseerd. Ter vergelijking : voor het land als geheel en voor dezelfde periode is de daling in het kleuter- en lager onderwijs lager en is de stijging in het secundair onderwijs minder groot (respectievelijk -4,6 %, -2,3 % en +5,7 %).

³⁰ Bron : Hoge Raad voor Europese scholen, Franstalige Gemeenschap (Dienst voor controle van de schoolplicht), Vlaamse Gemeenschap (Agentschap voor Onderwijsdiensten)

Grafiek IX.1.2. toont de evolutie van de groei sinds 2013-2014 :

- De bevolking in het kleuteronderwijs is gegroeid, maar aan een steeds lager tempo tot 2015-2016. In 2016-2017 begon de bevolking in het kleuteronderwijs voor het eerst sinds het begin van de bevolkingsgroei in 2007 te dalen. Zij is sindsdien blijven dalen.
- De jaarlijkse groei van de bevolking in het basisonderwijs bereikte een piek in 2015-2016 (2,4 %). Sindsdien is de bevolking in het basisonderwijs blijven toenemen, maar aan een steeds lager tempo. In 2020-2021 daalde de bevolking in het lager onderwijs voor het eerst sinds het begin van de bevolkingsgroei van 2007. Ze is sindsdien blijven dalen.
- De bevolking in het secundair onderwijs blijft jaar na jaar stijgen. Het jaarlijkse groeipercentage is echter zeer variabel van jaar tot jaar. In 2023-2024 bereikt het groeipercentage 1,1 %.

GRAFIEK IX.1.2: Jaarlijkse groei van het aantal leerlingen in het kleuter-, het lager en het secundair onderwijs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (in percentages)

Bron : Franse Gemeenschap en Vlaamse Gemeenschap, berekeningen BISA

TABEL IX.1.1: Schoolbevolking in het kleuter-, lager en secundair onderwijs van de Franse en Vlaamse gemeenschap

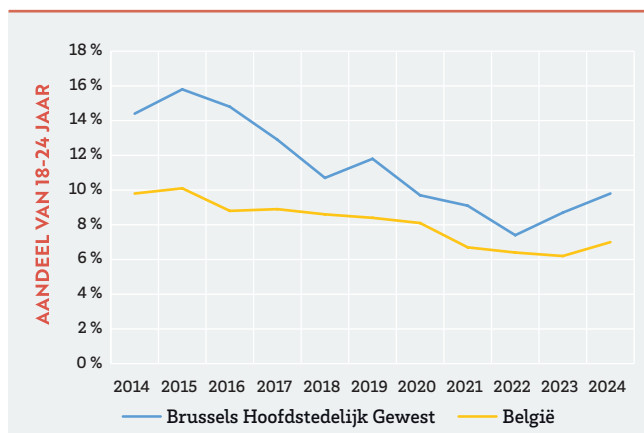
	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023	2023-2024
BHG						
Totaal	257.516	259.077	261.042	261.124	262.136	260.844
Jaarlijkse groei	0,86 %	0,61 %	0,76 %	0,03 %	0,39 %	-0,50 %
Kleuteronderwijs	58.023	57.365	55.544	55.074	54.485	52.834
Lager onderwijs	99.846	100.317	99.589	98.529	98.309	97.417
Secundair onderwijs	99.647	101.395	105.909	107.521	109.342	110.593
België						
Totaal	2.084.950	2.091.086	2.100.546	2.099.497	2.112.491	2.107.341
Jaarlijkse groei	0,29 %	0,29 %	0,45 %	-0,05 %	0,62 %	-0,24 %
Kleuteronderwijs	444.537	440.372	430.349	429.077	429.989	425.134
Lager onderwijs	809.863	810.390	805.254	798.538	799.461	791.918
Secundair onderwijs	830.550	840.324	864.943	871.882	883.041	890.289

Bron : Franse Gemeenschap en Vlaamse Gemeenschap, berekeningen BISA

IX.2 SCHOOLUITVAL NEEMT TOE IN HET BRUSSELS GEWEST

Op het vlak van onderwijs heeft de Brusselse Hoofdstedelijke Regering via haar Strategie Go4Brussels 2030 (BHR, 2021) het Brussels programma voor onderwijs en kinderopvang opgesteld (Doelstelling 2.4). De strijd tegen schoolverzuim is een van de uitdagingen van dit programma. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is 9,8 % van de jongeren tussen 18 en 24 jaar vroegtijdig schoolverlater, d.w.z. dat ze geen diploma hoger secundair onderwijs hebben en geen enkele vorm van onderwijs of opleiding meer volgen (Statbel, 2024). Het Belgische gemiddelde van jongeren die het onderwijs vroegtijdig verlaten ligt op 7,0 %. Tussen 2014 en 2022 is het percentage jongeren dat voortijdig de school verlaat, gedaald van 14,4 % in 2014 tot 7,4 % in 2022 voor het Brussels Gewest. Sinds 2022 stijgt het percentage Brusselse jongeren dat voortijdig de school verlaat opnieuw, van 7,4 % in 2022 tot 9,8 % in 2024. Er is nog een lange weg te gaan om de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen van de Verenigde Naties te halen, namelijk dat 0 % van de jongeren vroegtijdig het onderwijs of een opleiding verlaat.

GRAFIEK IX.2.1: Vroegtijdige schoolverlaters (jaargemiddelden)

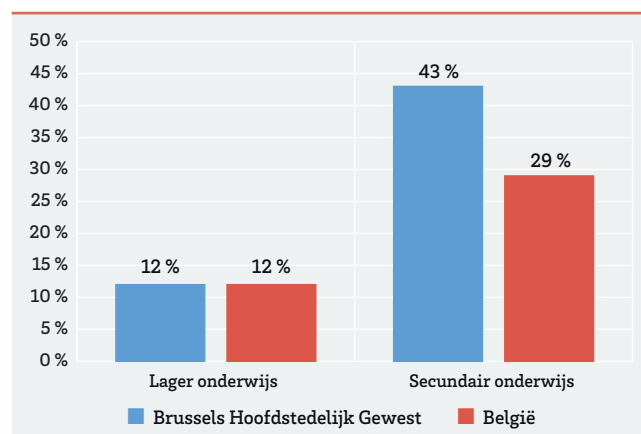

Bron : Enquête Arbeidskrachten, Statbel

Nota : % personen met een leeftijd van 18 tot 24 jaar die geen diploma hoger secundair onderwijs hebben behaald en geen enkele vorm van onderwijs of vorming meer volgen.

Schoolachterstand is een goede waarschuwingsindicator voor het risico op vroegtijdig schoolverlaten. Een kleine schoolachterstand betekent niet noodzakelijk dat het kind de schoolloopbaan niet succesvol zal voltooien. Een achterstand verhoogt echter het risico om geen diploma hoger secundair onderwijs te behalen (Visée-Leporcq, 2011). Schoolachters-tand meet de achterstand ten opzichte van de wettelijke schoolleeftijd : een kind heeft een 'achterstand' als het ouder is dan de wettelijke schoolleeftijd voor het leerjaar waarin het is ingeschreven. Schoolachterstand start reeds in de basisschool : 12 % van de Brusselse kinderen in het basison-derwijs heeft minstens één jaar schoolachterstand in 2023-2024. In het secundair onderwijs heeft 43 % van de Brusselse kinderen in 2023-2024 minstens één jaar schoolachterstand : 26 % heeft een vertraging van één jaar, 17 % heeft een vertra-ging van twee jaar of meer. Ter vergelijking : het Belgische gemiddelde ligt veel lager voor leerlingen in het secundair onderwijs (zie grafiek IX.2.2).

GRAFIEK IX.2.2: Aandeel leerlingen met minstens een jaar schoolachterstand in 2023-2024 volgens hun woonplaats en onderwijsniveau (in percentages)

Bron : Franse Gemeenschap en Vlaamse Gemeenschap, berekeningen BISA

BIBLIOGRAFIE :

- Regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (2021), "Strategie Go4Brussels 2030. Naar een economische, maatschappelijke en milieutransitie voor Brussel", Regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest
- Statbel (2023), "Huishoudbudgetonderzoek", Statbel
- Visée – Leporcq D. (2011), "Décrochage scolaire et pauvreté", ATD Quart Monde, collection 'Connaissance et Engagement : Analyses et études', geciteerd in : Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel (2020), "2020 - Welzijnsbarometer", Vivalis.brussels

HOOFDSTUK X

HUISVESTING

In het kort:

Van de drie Belgische gewesten is wonen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest het duurst.

De verkoopprijzen van appartementen blijven dalen in 2025, terwijl de huizenprijzen weer stijgen. Het eerste kwartaal van 2025 lijkt te wijzen op een herstel van de vastgoedactiviteit, met een stijging van 12 % van het aantal verkopen ten opzichte van het eerste kwartaal van 2024.

Op basis van cijfers van makelaarsfederaties zijn de gemiddelde huurprijzen van in 2024 afgesloten huurovereenkomsten voor appartementen identiek aan die van 2023, terwijl die voor rijtjeshuizen met 16 % zijn gestegen.

Op 31 december 2024 bedroeg het aantal sociale woningen 41 014 eenheden. Dit is in een jaar tijd met minder dan 1 % gestegen, terwijl het aantal huishoudens op de wachtlijst met 3 % is toegenomen tot 55 572 huishoudens. Het aantal nieuwe inschrijvingen is met 5 % gestegen ten opzichte van 2023.

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is het aandeel huishoudens dat in een overbezette woning of woning in slechte staat woont hoger dan in de andere twee gewesten. Volgens de telling van 2024 zijn bijna 10 000 mensen thuisloos³¹, dat is 25 % meer dan in 2022.

De Renovation-premies die in 2024 werden toegekend voor renovatiewerkzaamheden in verband met huisvesting bedroegen 130 miljoen euro, bijna het dubbele van de bedragen die in 2023 werden uitbetaald. In 2024 werden 975 aanvullende abbattements op de registratierechten toegekend om de energieprestaties van aangekochte goederen te verbeteren, wat neerkomt op een bedrag van 6,9 miljoen euro.

Toegang tot huisvesting is een basisbehoefte en heeft een grote invloed op vele andere gebieden van het leven, waaronder gezondheid en toegang tot rechten. Het recht op degelijke huisvesting is een grondwettelijk recht. **Het aantal woningen in het BHG wordt geraamd op 606 000**³² (Statbel 2024a), tegenover 579 000 Brusselse huishoudens op 1 januari 2024. Het aantal huishoudens blijft stijgen (zie hoofdstuk VI. Bevolking), waardoor de woningmarkt onder druk blijft staan.

De belangrijkste uitdagingen voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op het gebied van huisvesting blijven ongewijzigd :

- › het aanbod van betaalbare woningen op een krappe markt vergroten, en dit over het hele grondgebied van het Gewest, om de kloof tussen het oosten en het westen van het kanaal niet te vergroten ;
- › de renovatie van een verouderd woningbestand versnellen om slechte huisvesting tegen te gaan en de CO2-reductiedoelstellingen van het Brussels Lucht-Klimaat-Energieplan (LKEP) te halen.

In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens de verschillende segmenten van de woningmarkt behandeld : de koopmarkt, de particuliere huurmarkt en sociale huisvesting. Het hoofdstuk gaat vervolgens in op de kwestie van slechte huisvesting en de renovatie van het woningbestand.

³¹ Het concept 'thuisloosheid' is minder restrictief dan het concept 'dakloosheid' : het omvat alle mensen die geen stabiele leefsituatie hebben, of ze nu op straat slapen, in een opvangcentrum, bij familieleden ... (Bruss'help 2025).

³² Belangrijke beperkingen van de huisvestingsstatistieken worden vermeld in de methodologie van het thema "Ruimtelijke ordening en Vastgoed" op de website van het BISA.

X.1 DE KOOPMARKT

Gecorrigeerd voor inflatie blijven de prijzen van appartementen in het BHG dalen in 2025

Appartementen maken het grootste deel uit van de woningmarkt van het BHG : zowel in 2024 als in het eerste kwartaal van 2025, **betrof 80 % van de verkopen appartementen** (Statbel 2025a).

Gecorrigeerd voor inflatie blijft de mediane verkoopprijs van appartementen dalen in het BHG (zie tabel X.1.1). De mediane prijs van appartementen daalde met -1,7 % tussen het eerste kwartaal van 2024 en het eerste kwartaal van 2025, terwijl deze in Vlaanderen met 1 % stijgt en in Wallonië met 4,7 %. Over een iets langere periode, tussen het eerste kwartaal van 2021 en het eerste kwartaal van 2025, zijn de mediane prijzen in alle drie de gewesten gedaald, maar in het BHG is de daling het sterkst (-8,8 %, tegenover -3 % in Vlaanderen en -1,5 % in Wallonië).

De mediane huizenprijzen stijgen weer in de drie gewesten.

In het BHG en Vlaanderen bereiken de mediane huizenprijzen in het eerste kwartaal van 2025 weer een niveau dat gelijk is aan dat van het eerste kwartaal van 2021. In het Waals Gewest neemt de mediane huizenprijs sterker toe, met een stijging van 13 % ten opzichte van de mediane prijs in het eerste kwartaal van 2021. De sterkere stijging die tussen het eerste kwartaal van 2024 en het eerste kwartaal van 2025 in Wallonië wordt waargenomen, houdt waarschijnlijk verband met de inwerkingtreding op 1 januari 2025 van de vermindering van de registratierechten voor de aankoop van een enige en eigen woning.

Appartementen en huizen zijn over het algemeen duurder in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest dan in de andere twee gewesten.

In het eerste kwartaal van 2025 lag, in vergelijking met het Waals Gewest, de mediane prijs van een appartement in het BHG bijna 1,5 keer hoger en de mediane prijs van een huis meer dan 2 keer hoger. In vergelijking met het Vlaams Gewest is de mediane prijs van een appartement bijna identiek. De laatste vier jaar is de kloof tussen de mediane prijs in het BHG en het Vlaams Gewest kleiner geworden. Het verschil is gedaald van 10 % in het eerste kwartaal van 2021 tot 3 % in het eerste kwartaal van 2025. Voor woningen ligt de mediane prijs in het BHG meer dan 1,5 keer hoger dan in Vlaanderen.

TABEL X.1.1: Vastgoedprijzen op basis van de verkoopakten voor de jaren (2021-2025), eerste kwartalen (in constante euro 2025)

	Mediane prijs* volgens akte tijdens eerste kwartaal (jan-maart), uitgedrukt in constante prijzen (referentiejaar : 2025)					Prijsverandering** gecorrigeerd voor inflatie (in %)	
	2021	2022	2023	2024	2025	2025 vs 2024	2025 vs 2021
Appartementen							
BHG	290.701	284.836	270.309	269.490	265.000	-1,7	-8,8
Vlaams Gewest	264.273	263.101	259.744	253.943	256.406	1,0	-3,0
Waals Gewest	192.981	194.466	191.558	181.388	190.000	4,7	-1,5
België	258.127	257.382	250.089	248.760	249.000	0,1	-3,5
Huizen							
BHG	546.984	571.953	532.105	528.615	545.000	3,1	-0,4
Vlaams Gewest	350.316	354.615	351.189	342.045	349.000	2,0	-0,4
Waals Gewest	221.252	223.064	212.842	212.483	250.000	17,7	13,0
België	313.440	320.297	306.492	300.585	325.000	8,1	3,7

Bronnen : inflatie (algemene NICP-index³³) ; NBB, <https://stat.nbb.be>, prijzen van de verkoopakten ; Statbel, <https://statbel.fgov.be>, berekeningen BISA

* : De mediane prijs is de centrale waarde in de rangschikking van de woningprijzen van laag naar hoog. Door de mediane prijs te gebruiken, wordt de invloed van extreme waarden, die de gemiddelde prijs beïnvloeden, vermeden.

** : De prijsverandering tussen twee jaren wordt berekend door de prijzen in het eerste kwartaal van elk van de twee jaren te vergelijken.

33 Het nationale indexcijfer van de consumptieprijzen (NICP) is een economische indicator die de verandering op jaarbasis meet van de prijzen van een mandje van goederen en diensten die door een representatief huishouden worden gekocht. Het NICP houdt daarom ook rekening met prijsontwikkelingen voor meer volatiele producten, namelijk voedings- en energieproducten. Beide productcategorieën hebben in 2021 en 2022 grote prijsstijgingen gekend. Deze hoge inflatie vergroot het verschil tussen de courante prijzen en de constante prijzen.

De verkoopdynamiek trekt weer aan

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest neemt het aantal verkopen weer toe, voor alle woningtypen samen. In het eerste kwartaal van 2025 steeg het aantal verkopen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest met 12 % ten opzichte van het eerste kwartaal van 2024. In het Vlaams Gewest en het Waals Gewest was de stijging voor dezelfde periode nog meer uitgesproken (respectievelijk 37 % en 22 %) (Statbel 2025a).

X.2 DE PARTICULIERE HUURMARKT

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kent een groot aandeel huurders. Volgens Census 2021 wordt 62 % van de woningen bewoond door huurders, tegenover 30 % in Vlaanderen en 36 % in Wallonië (Statbel 2024b). Het aandeel Brusselse huishoudens dat op de particuliere markt huurt wordt geschat op 52 % (Census 2021 en tabel X.3.1, berekening BISA).

De huurprijzen van appartementen in Brussel volgen de inflatie

Tabel X.2.1 toont de cijfers van de huurbarometer van make-laarsfederatie Federia, in samenwerking met CIB en Korfine (Federia 2025, CIB 2025). Ze kunnen worden gebruikt om de prijzevolutie voor nieuwe huurcontracten te volgen. Deze cijfers hebben alleen betrekking op nieuwe huurovereenkomsten die via een immobiliënkantoor van deze federaties zijn gesloten. Ze zijn gecorrigeerd voor inflatie.

Voor appartementen, gecorrigeerd voor inflatie, is de gemiddelde huurprijs van nieuwe huurovereenkomsten die in 2024 in het Brussels Gewest werden afgesloten, bijna identiek aan die van 2022 en 2023. Tegelijkertijd is de gemiddelde huurprijs van in 2024 verhuurde rijtjeshuizen met 16 % gestegen ten opzichte van 2023.

Voor alle woningtypen samen, gecorrigeerd voor inflatie, zien we een **stijging van de gemiddelde huurprijzen van in 2024 afgesloten huurovereenkomsten met 1,7 % ten opzichte van 2023**. Deze stijging is lager dan die in Vlaanderen (2,7 %) en hoger dan die in Wallonië (0,7 %).

Sinds 1 mei 2025 verbiedt de Brusselse Huisvestingscode buitensporige huurprijzen. Een huurprijs wordt als buitensporig beschouwd wanneer deze 20 % hoger ligt dan de referentiehurprijs zonder dat dit door specifieke elementen (comfort, omgeving) gerechtvaardigd is, of wanneer de woning gebreken vertoont zonder dat de huurprijs 20 % hoger ligt dan de referentiehurprijs. Als dat het geval is, kan de huurder om een herziening van de huurprijs verzoeken.

TABEL X.2.1: Gemiddelde huurprijs van nieuwe huurovereenkomsten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (in constante euro 2024)

	Gemiddelde prijs van nieuwe huurwoningen, uitgedrukt in constante prijzen (referentiejaar : 2024)					Prijsverandering gecorrigeerd voor inflatie (in %)	
	2020	2021	2022	2023	2024	2024 vs 2023	2024 vs 2020
BHG							
Appartementen	1.222	1.218	1.258	1.257	1.255	-0,2	2,7
Huizen met 2 gevels	2.023	2.222	1.937	1.910	2.220	16,2	9,7
Studio's	735	741	824	833	854	2,6	16,2
Alle soorten huiving BHG	1.277	1.276	1.298	1.300	1.321	1,7	3,5
Andere gewesten							
Alle soorten huiving Vlaams Gewest	885	896	921	898	922	2,7	4,2
Alle soorten huiving Waals Gewest	825	836	859	821	827	0,7	0,2

Bronnen : Federia, CIB, berekeningen BISA

X.3 DE SOCIALE WONINGEN

In totaal bedroeg het aantal woningen dat tegen gereguleerde prijzen werd gehuurd of te koop werd aangeboden in 2024 62 000 eenheden, wat neerkomt op ongeveer 10 % van het woningbestand van het Gewest³⁴

Behoud en ontwikkeling van een aanbod van betaalbare woningen vormt een van de grote uitdagingen van het Gewest op het gebied van huisvesting. Aangezien de vraag veel sneller stijgt dan het aanbod, staat dit segment onder grote druk. Zo is de wachtlijst voor sociale huisvesting in tien jaar tijd met 39 % gestegen, terwijl het aantal sociale woningen met 4 % is toegenomen (BGHM 2025). De doelstelling om te "beschikken over 15 % woningen van sociale aard over het gehele gewestelijke grondgebied, evenwichtig verdeeld per gemeente en per wijk (Brusselse Hoofdstedelijke Regering 2019), die al op de agenda stond van de legislatuur 2009-2014³⁵, is nog niet bereikt. Het wordt concreet gemaakt via het Gewestelijk Huisvestingsplan (GHP) en Alliantie Wonen (AW), waarvan de voortgang wordt opgevolgd door de Brusselse referent Huisvesting (Perspective 2025).

Zoals tabel X.3.1 laat zien, beheert de Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij (BGHM) het grootste deel van de sociale woningen goed voor 41 110 woningen die bijna uitsluitend tegen een sociaal tarief worden verhuurd. Andere operatoren zoals sociale verhuurkantoren (SVK's), gemeenten, het Woningfonds, Citydev en Community Land Trust – Brussel (CLTB) verhuren of verkopen ook woningen tegen prijzen die onder de marktprijs liggen.

³⁴ De leningen van het Woningfonds worden niet langer meegeteld bij de woningen die tegen gereguleerde prijzen te koop worden aangeboden, wat de daling van het aantal woningen van sociale aard ten opzichte van voorgaande jaren verklaart.

³⁵ "De regering zal een norm vaststellen die in de komende tien jaar moet worden bereikt, namelijk 15 % kwalitatieve huisvesting onder openbaar beheer en van sociale aard op het grondgebied van alle gemeenten" (Brusselse Hoofdstedelijke Regering 2009).

TABEL X.3.1: Aantal woningen van sociale aard volgens beheerder zoals gekend in 2025 (verschillende peildata)

Aantal woningen	
Huursector	
BGHM (incl. onbezet)	
Sociale woningen	41.014
Middelmatige en matige huisvesting	96
Sociale verhuurkantoren	7.978
Lokale overheid en OCMWs (uitgezonderd categorie 'vrij')	5.348
Woningfonds	1.605
Duurzame Wijkcontracten (zonder lokale overheden en OCMW's) ³⁶	430
Totaal huursector	56.471
Koopsector	
Citydev (sinds 1991)	4.695
Woningfonds (sinds 2017)	828
CLTB (sinds 2015)	86
Totaal koopsector	5.609
Totaal	62.080

Bronnen : BGHM, Citydev, CLTB, Federatie van de SVK's, Perspective. brussels, Woningfonds
Referentiegegevens : BGHM (31/12/2024), SVK (30/9/2024), lokale overheid en OCMWs (31/12/2022, 31/12/2023 of 31/12/2024 afhankelijk van de gemeente), Woningfonds (31/12/2024), Wijkcontracten (1/8/2023), Citydev (4/7/2025), CLTB (1/7/2025).

De sociale woningen van de BGHM

In 2024 heeft de BGHM 346 nieuwe woningen opgeleverd, met een totaal van 41 110 sociale woningen en woningen voor bescheiden en middeninkomens op 31 december 2024, ofwel een stijging van 0,5 % ten opzichte van 31 december 2023. Op 31 december 2024 stond 12 % van de woningen leeg. De belangrijkste redenen voor leegstand zijn de noodzaak om het pand te renoveren (66 % van de leegstaande woningen) of het wachten op nieuwe huurders (33 % van de leegstaande woningen) (BGHM 2025).

Op 1 januari 2025 stond het aantal huishoudens op de wachtlijst voor een sociale woning op 55 572, wat een stijging is van 3 % ten opzichte van het voorgaande jaar. In 2024 waren er in totaal 6 674 nieuwe inschrijvingen voor de toewijzing van een sociale woning, een stijging van 5 % ten opzichte van het voorgaande jaar. In 2024 werden 1 062 woningen toegewezen aan nieuwe huurders, in volgorde van de wachtlijst, dat is 5 % meer dan in 2023 (BGHM 2025).

Huishoudens die op de wachtlijst voor sociale huisvesting staan en over voldoende voorkeurrechten beschikken, kunnen aanspraak maken op een tegemoetkoming in de huurprijs. **Op 31 december 2024 hadden 11 615 gezinnen toegang tot deze regeling**, een stijging van 11 % ten opzichte van het voorgaande jaar (Brussel Huisvesting 2025).

³⁶ Het gaat om woningen die zijn gebouwd in het kader van duurzame wijkcontracten en die zijn aangekocht door particuliere vastgoedmaatschappijen, met de verplichting om ze tegen een sociaal tarief te verhuren. De andere woningen die in het kader van duurzame wijkcontracten zijn gebouwd, worden beheerd door gemeentelijke overheden.

X.4 SLECHTE HUISVESTING EN THUISLOOSHEID

Slechte huisvesting is in Brussel een groter probleem dan in de twee andere gewesten

Slechte huisvesting is moeilijk te kwantificeren. Het wordt voornamelijk gemeten aan de hand van enquêtes. Uit de Europese enquête naar Enquête naar inkomsten en levensomstandigheden (SILC) van 2024 kunnen de volgende conclusies worden getrokken :

- › **de uitgaven voor huisvesting wegen zwaarder in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest dan in de twee andere gewesten** : in Brussel leeft 17 % van de mensen in een huishouden waar de kosten voor huisvesting³⁷ meer dan 40 % van het beschikbare inkomen vertegenwoordigen, tegenover 5 % in Vlaanderen en 7 % in Wallonië (Statbel 2025b) ;
- › 30 % van de Brusselse bevolking woont in een overbezette woning, tegenover 4 % in Vlaanderen en Wallonië (Statbel 2025b) ;
- › 22 % van de Brusselse bevolking woont in huizen met lekkende daken, vochtige muren, vloeren of funderingen, of rot in raamkozijnen of vloeren, tegenover 12 % in Vlaanderen en 17 % in Wallonië (SILC 2024, berekeningen BISA) ;
- › **10 % van de Brusselse bevolking bevindt zich in een situatie van 'ernstige huisvestingsdeprivatie'** (tegenover 1 % in Vlaanderen en Wallonië), d.w.z. huisvesting die overbezetting combineert met minstens een van de volgende problemen : lekkend dak, vochtige muur of vloer, rottend houtwerk, geen bad, douche en binnentoilet en/of te donker (Statbel 2025b).

In 2024 richtte de Gewestelijke Huisvestingsinspectie **389 aanmaningen** aan verhuurders die woningen verhuurden die niet voldeden aan de vereisten op het gebied van veiligheid, gezondheid en uitrusting. Er werden **302 huurverboden** uitgevaardigd. Brussel Huisvesting kende **2 403 herhuisvestingsvergoedingen** toe aan mensen die uit een situatie van dakloosheid kwamen of van wie de woning als niet-conform werd beschouwd (Brussel Huisvesting 2025).

In 2024 telt het Brussels Gewest bijna zes keer meer thuislozen dan in 2008

Bij de dak- en thuislozentelling van 2024 **werden 9 777 mensen geteld (onder wie 1 678 minderjarigen)**, een stijging van 25 % ten opzichte van de telling van 2022³⁸. Onder hen **waren er meer dan 3 527 dakloos**³⁹, ofwel 47 % meer dan in 2022. De andere getelde personen verbleven in opvangcentra, onaangepaste woningen (kraakpanden, ...), bij derden (onderschat), werden bedreigd met uitzetting of verbleven in medische instellingen. In vergelijking met de eerste telling van 2008 is het aantal thuislozen met een factor 5,7 toegenomen⁴⁰ (Bruss'help 2025).

In 2024 kenden de Brusselse OCMW's **1 593 installatiepremies toe** aan personen die uit een situatie van dakloosheid of onzekere woonsituatie kwamen (POD Maatschappelijke Integratie 2025).

37 De kosten voor huisvesting omvatten de intresten voor hypothecaire leningen, huur, kosten voor energievoorziening, onderhoud van gemeenschappelijke ruimten, brandverzekering, afvalophaling, onderhoud en kleine herstellingen, onroerende voorheffing (SILC, definities).

38 Op vergelijkbare basis, d.w.z. rekening houdend met dezelfde categorieën personen.

39 Met andere woorden dat ze de nacht doorbrachten in de openbare ruimte of in een noodopvang.

40 Op vergelijkbare basis, d.w.z. zonder rekening te houden met de nieuwe categorieën toegevoegd bij latere tellingen, namelijk personen die bij derden wonen en personen die met uitzetting worden bedreigd.

X.5 RENOVATIE VAN HET WONINGBESTAND

De renovatie van het woningbestand vormt een andere grote uitdaging voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Enerzijds is het woningbestand er ouder dan in de twee andere gewesten, met 62 % woningen die vóór 1960 zijn gebouwd, tegenover 36 % in Vlaanderen en 57 % in Wallonië (Statbel 2024c). Anderzijds nopen de doelstellingen van het Brussels Lucht-Klimaat-Energieplan (LKEP) op het gebied van energie-efficiëntie en vermindering van de uitstoot van broeikasgassen tot het opvoeren van het renovatieproces. De Renovation-strategie⁴¹ brengt deze doelstellingen in praktijk met een reeks concrete maatregelen, waaronder twee maatregelen voor financiële steun aan eigenaars die renovatiewerkzaamheden uitvoeren :

- › renovatiepremies ;
- › bijkomend abattement bij verbetering van de energieprestatie van de woning met minstens twee klassen binnen vijf jaar na de aankoop (Renolution 2025).

34 % van de in 2024 opgestelde EPB-certificaten voldoet niet aan de voor 2033 vastgestelde doelstelling

Het LKEP voorziet in een vermindering van het gemiddelde primaire energieverbruik van het totale woningbestand tot 100 kWh/m²/jaar tegen 2050. Er zijn twee tussentijdse doelstellingen vastgesteld :

- › 2033 : einde van 'energieverslindende woningen' die overeenkomen met de klassen F en G van de EPB-certificaten, die minimaal klasse E moeten bereiken, d.w.z. een maximaal verbruik van 275 kWh/m²/jaar ;
- › 2045⁴² : einde van de klassen D en E, die klasse C moeten bereiken, d.w.z. een maximaal verbruik van 150 kWh/m²/jaar (Leefmilieu Brussel 2023).

Op 1 januari 2025 beschikt 44 % van de Brusselse woningen over een geldig EPB-certificaat⁴³. Van de certificaten die in 2024 zijn afgegeven, behoort 12 % tot klasse "F" en 22 % tot klasse "G" (Leefmilieu Brussel 2025).

In 2024 bedroegen de Renolution-premies voor de residentiële sector 130 miljoen euro

In 2024 bedroegen de Renolution-premies voor de residentiële sector 130 miljoen euro, bijna twee keer zoveel als in 2023 (74 miljoen euro). Deze stijging is voornamelijk te wijten aan een toename van de aangevraagde bedragen, aangezien het aantal aanvragen slechts met 12 % is gestegen ten opzichte van 2023. Dit zou kunnen worden verklaard door de aankondiging dat de premieregeling in 2025 wordt beëindigd. De premies zijn toegankelijk voor iedere natuurlijke persoon of rechtspersoon die renovatiewerkzaamheden uitvoert, met verschillende subsidiepercentages, naargelang de status van de aanvrager of het bedrag van zijn inkomsten. Zoals blijkt uit tabel X.5.1 zijn natuurlijke personen de belangrijkste begunstigen : zij ontvangen 90 % van de in 2024 uitbetaalde bedragen.

975 in 2024 verworven goederen kwamen in aanmerking voor een bijkomend abattement om hun energieprestaties te verbeteren

Het bijkomend abattement is op 1 april 2023 in werking getreden. **In 2024 werden 975 bijkomende abattements toegekend voor een bedrag van 6,9 miljoen euro.** Dit betreft 13 % van de transacties met abattement in 2024 en 3 % van het totale bedrag aan abattements op registratierechten toegekend in 2024, namelijk 198 miljoen euro (FOD Financiën, berekening BISA). Deze 975 abattements komen overeen met het aantal eigendommen waarvoor de kopers van plan zijn om de energieprestatie binnen vijf jaar met minstens twee klassen te verbeteren (Brussels Fiscaliteit 2025).

⁴¹ Brusselse strategie om de milieu-impact van bestaande gebouwen te verminderen.

⁴² 2040 voor openbare woningen.

⁴³ EPB-certificaten zijn 10 jaar geldig. Bijgevolg zijn EPB-certificaten die tussen 2011 en 2014 zijn afgegeven, verlopen. Van de 406 785 EPB-certificaten die sinds 2011 zijn afgegeven, zijn er nog 278 742 geldig.

TABEL X.5.1: Aantal Renolution-aanvragen en toegekende bedragen (in euro) per type aanvrager voor de residentiële sector, jaar 2024*

	Aantal aanvragen	Totaal bedrag	Gemiddeld bedrag per aanvraag**
Natuurlijke personen			
Eigenaar-bewoner	7.347	63.211.001	8.604
Verhuurder-eigenaar			
Klassieke huurovereenkomst	2.046	18.875.745	9.226
Huurovereenkomst via SVK	104	1.156.370	11.119
Mede-eigendom ⁴⁴	1.629	31.666.528	19.439
Andere ⁴⁵	337	2.463.085	7.309
Totaal natuurlijke personen	11.463	117.372.730	10.239
Rechtspersonen			
Private onderneming	1.138	10.596.968	9.312
Vereniging	43	582.516	13.547
Sociale huisvestingsmaatschappij			
OVM's	134	846.548	6.318
SVK's	68	551.243	8.107
Woningfonds	19	238.765	12.567
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	34	441.072	12.973
Gemeente	4	57.134	14.284
Overheidsbedrijf	2	21.153	10.577
Totaal rechtspersonen	1.442	13.335.400	9.248
Totaal	12.905	130.708.129	10.128

Bronnen : Leefmilieu Brussel en Urban, berekeningen BISA

*Het gaat om het begrotingsjaar, d.w.z. het jaar waarin de premie is betaald. De aanvraag kan in het voorgaande jaar zijn ingediend.

**Het bedrag van een premie wordt beïnvloed door twee factoren : het bedrag van de uitgevoerde werkzaamheden (verschillende werkzaamheden komen in aanmerking) en het subsidiepercentage, dat afhankelijk is van de status van de aanvrager en in sommige gevallen van zijn inkomen.

⁴⁴ Mede-eigendommen vallen onder de categorie natuurlijke personen, zelfs wanneer ze worden vertegenwoordigd door een professionele syndicus. De bedragen van de aanvullende premies toegekend aan bepaalde mede-eigenaars die op basis van hun inkomenscategorie recht hebben op een gunstiger subsidiepercentage dan dat voor mede-eigendommen, vallen ook onder deze categorie.

⁴⁵ Tot deze categorie behoren huurders, erfpachthouders en eigenaars in onverdeeldheid.

BIBLIOGRAFIE :

Bruss'help (2025), "Dak- en thuislozentelling in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 8te editie, 6 november 2024", bruss'help.brussels

Leefmilieu Brussel (2023), "Gewestelijk Lucht-Klimaat-Energieplan", Leefmilieu Brussel

Leefmilieu Brussel (2025), "EPB-certificering van individuele woningen. Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Statistisch verslag. Gegevens 2024", Leefmilieu Brussel

Brussel Fiscaliteit (2025), "Abatement op de verkooprechten", website (geraadpleegd op 7 juli 2025), Brussel Fiscaliteit

Brussel Huisvesting (2025), "Jaarverslag 2024", Brussel Huisvesting

CIB (2025), "Huurbarometer 2024", Persbericht (19/2/2025), CIB

BGHM, Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij (2025), "Jaarverslag 2024", BGHM

Federia (2025), "Huurbarometer 2024", Persbericht (19/2/2025), Federia. immo

Brusselse Hoofdstedelijke Regering (2009), "Algemene beleidsverklaring 2009-2014", Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Brusselse Hoofdstedelijke Regering (2019), "Gemeenschappelijke algemene beleidsverklaring van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering en het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie. Legislatuur 2019-2024", be.gov.be.brussels

Perspective.brussels (2025), "Monitoring van de publieke woonprojecten in Brussel n°7", perspective.brussels

POD Maatschappelijke Integratie (2025), "Barometer voor maatschappelijke integratie", online statistieken (geraadpleegd 1/7/2025), POD Maatschappelijke Integratie

Renolution.brussels (2025), "De Renolution-strategie", website (geraadpleegd 4 juli 2025), Renolution.brussels

Statbel (2024a), "Gebouwenpark", Statbel

Statbel (2024b), "Type eigendom", Statbel

Statbel (2024c), "Bouwjaar", Statbel

Statbel (2025a), "Vastgoedprijzen", Statbel

Statbel (2025b), "Risico op armoede of sociale uitsluiting", Statbel

Woningfonds (2025), "Jaarverslag 2024", fonds.brussels

HOOFDSTUK XI

MOBILITEIT EN VERVOER

In het kort:

In 2024 is het aandeel van de verschillende vervoerswijzen in de verplaatsingen van de Brusselaars vrijwel gelijk verdeeld tussen de auto (29 %), het openbaar vervoer (29 %) en te voet (31 %). Deze aandelen worden berekend op basis van de belangrijkste vervoerswijze, waardoor het belang van te voet gaan echter vaak onderschat wordt.

Het gebruik van de auto blijft ook belangrijk, vooral voor lange of intergewestelijke verplaatsingen. Op korte termijn blijft het gebruik stabiel, maar op lange termijn neemt het af ten gunste van de fiets en het openbaar vervoer. Tegelijkertijd daalt het autobezit van huishoudens voortdurend, met uitzondering van bedrijfswagens, waarvan het aantal toeneemt. Daartegenover staat dat de verkeerscongestie toeneemt, vooral tijdens de avondspits.

Het openbaar vervoer wint terrein na de gezondheidscrisis (+4,8 pp sinds 2022). Het aantal reizigers van de MIVB is bijna terug op het niveau van 2019, dankzij een groter aanbod, vooral van bussen.

Ook de fiets maakt deel uit van deze omschakeling: deze neemt nu 8,5 % van het vervoer voor zijn rekening. Dit aandeel is stabiel sinds 2022, maar tweeënhalf keer zo hoog als in 2010. Deze ontwikkeling wordt mee bevorderd door de diversificatie van het gebruik, het type fietsen (vooral elektrische fietsen) en de ontwikkeling van fietsvoorzieningen.

Tot slot nemen nieuwe vormen van gedeelde mobiliteit, hoewel nog verwaarloosbaar qua modaal aandeel, een hoge vlucht: het gebruik van elektrische fietsen en deelauto's kent een explosieve groei. Dat geldt ook voor steps, waarvan het gebruik sinds 2024 weliswaar afneemt als gevolg van de invoering van strengere regelgeving.

Dit deel gaat over de mobiliteitsgewoonten van de Brusselaars, het aanbod van en de vraag naar personenvervoer in het Brussels Gewest.

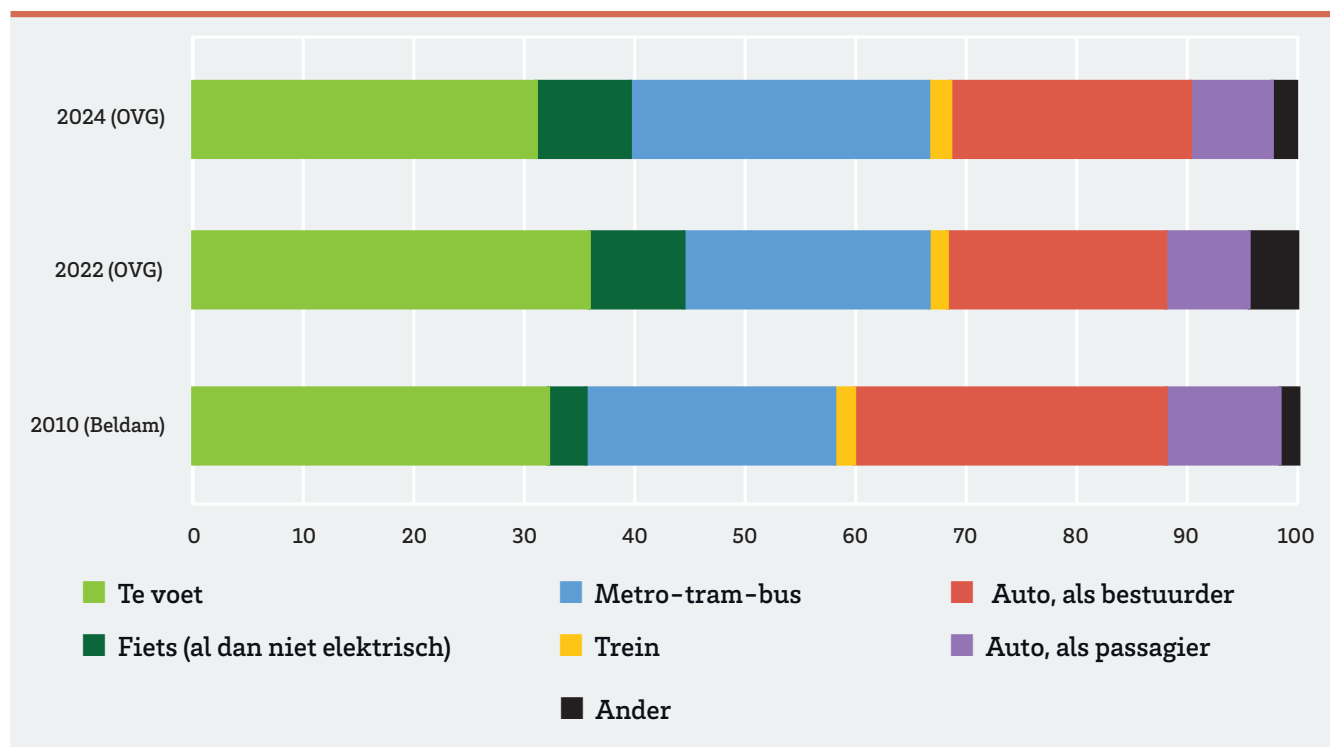
XI.1 BIJNA 40 % VAN DE VERPLAATSINGEN GEBEURT TE VOET OF MET DE FIETS, 29 % MET DE AUTO EN 29 % MET HET OPENBAAR VERVOER

Volgens de laatste enquête wordt in 2024 31,1 % van de **verplaatsingen van de Brusselaars** te voet en 8,5 % met de fiets gedaan, wat neerkomt op een modaal aandeel van 39,6 % voor 'actieve' verplaatsingen (Indiville, 2025). Daarnaast wordt 29,1 % van de verplaatsingen met de auto gedaan (21,7 % als bestuurder en 7,4 % als passagier) en 29,0 % met het openbaar vervoer (27,0 % met metro, tram of bus en 2,0 % met trein). De categorie 'andere' bestaat uit verplaatsingen met de bromfiets of motorfiets (0,9 %), taxi of soortgelijke dienst (0,4 %), of de step (0,3 %).

Een vergelijking met de gegevens van 2022 is niet vanzelfsprekend, omdat de waargenomen verschuivingen zowel het gevolg zijn van wijzigingen in de onderzoeksmethodologie als van werkelijke trends (Indiville, 2025: 8). Het is dan ook raadzaam om de ontwikkelingen voorzichtig te interpreteren en te toetsen aan externe informatie. De waargenomen daling van het aantal verplaatsingen te voet tussen 2022 en 2024 (-4,8 procentpunten (pp)) wijst daarom waarschijnlijk niet op een daadwerkelijke omslag in deze verplaatsingsgewoonte. De methodologische wijzigingen die zijn aangebracht bij de editie 2024 van het onderzoek verplaatsingsgedrag (OVG) zijn immers nadelig voor de registratie van korte verplaatsingen (minder dan 1 km)⁴⁶, die overwegend te voet worden afgelegd. De groei die wordt vastgesteld voor het aandeel van het openbaar vervoer tussen 2022 en 2024 (+4,8 pp) wijst duidelijk op een reële trend, wat wordt bevestigd door het herstel dat sinds het einde van de coronacrisis wordt waargenomen in de reizigersaantallen van de MIVB (zie sectie XI.4). De ontwikkelingen van het aandeel van het fietsverkeer (-0,1 pp) en van het autoverkeer (+1,9 pp) moeten worden geïnterpreteerd als relatief stabiel sinds 2022.

⁴⁶ Tijdens het OVG 2024 kon het ontbreken van persoonlijke contacten en vooral van telefonische follow-up om te controleren of de respondenten al hun verplaatsingen, zelfs de kortste, correct hadden ingevuld, het fenomeen van "zachte weigering" (Hubert & Castaigne, 2005) in de hand werken. Dit betekent het niet melden van bepaalde verplaatsingen door de respondenten vanwege vergeetachtigheid of enquêtevermoeidheid. In dit verband is het veelzeggend dat het gemiddelde aantal geregistreerde verplaatsingen per dag en per persoon tussen beide enquêtes eveneens is gedaald (2,68 in 2024 tegenover 2,92 in 2022).

GRAFIEK XI.1.1: Modale aandelen van verplaatsingen (%) volgens de belangrijkste verplaatsingswijze van de Brusselaars, in 2010, 2022 en 2024

Bron: FOD Mobiliteit en Vervoer (BELDAM) en Brussel Mobiliteit (OVG)

Op langere termijn, en met de nodige voorzichtigheid (IMOB – UHasselt, 2023: 23-24), wijst de vergelijking tussen de OVG's (2022 en 2024) en Belgian Daily Mobility (BELDAM) (2010) op een afname van het autogebruik (in het bijzonder het aandeel van verplaatsingen als bestuurder) ten gunste van te voet gaan, fietsen en, meer recentelijk, het openbaar vervoer.

XI.2 VERPLAATSINGEN TE VOET, CRUCIAAL ONDERDEEL VAN DE BRUSSELSE MOBILITEIT

64 % van de Brusselaars geeft aan zich dagelijks te voet te verplaatsen

Te voet gaan vormt bij 31,1 % van de verplaatsingen de belangrijkste vervoerswijze (Indiville, 2025) waardoor het **de meest voorkomende verplaatsingsgewoonte in Brussel is**. Te voet gaan is vooral populair bij relatief korte verplaatsingen: bij afstanden van minder dan 1 km wordt 83 % van de verplaatsingen te voet gedaan en bij afstanden tussen 1 en 2 km is dat 43 %.

Toch onderschatten deze cijfers het belang van te voet gaan bij de verplaatsingsgewoonten van Brusselaars. Wanneer er tijdens een verplaatsing op meerdere vervoerswijzen een beroep wordt gedaan, lijkt te voet gaan de meest aangehaalde vervoerswijze te zijn. Zo gaan Brusselaars in 87,2 % van de gevallen te voet vóór het transport en in 86,5 % van de gevallen te voet na het transport. Ook geeft **64 % van de Brusselaars aan iedere dag te voet te gaan** en 88 % verklaart minstens één keer per week te voet te gaan.

20 % van bovengrondse haltes van de MIVB zijn toegankelijk voor alle Brusselaars

De toegankelijkheid van de Brusselse wegen voor voetgangers, en meer bepaald van de stoepen, vormt dan ook een grote uitdaging op het gebied van mobiliteit voor de Brusselse bevolking. Er worden momenteel maatregelen genomen om de toegankelijkheid van stoepen te verbeteren. Dit moet leiden tot een situatie die in overeenstemming is met de principes voor inrichting zoals beschreven in het Cahier voetgangerstoegankelijkheid (Opzoekingscentrum voor de Wegenbouw, 2024).

De toegankelijkheid voor voetgangers is ook een aandachtspunt bij **bus- en tramhaltes op straatniveau**, die zich op het raakvlak bevinden tussen te voet gaan en openbaar vervoer. Van de 2 200⁴⁷ haltes van de MIVB (ongeveer 1 600 bushaltes en 600 tramhaltes) zijn er tussen 2019 en 2024 440 toegankelijk⁴⁸ gemaakt. In 2025 worden 400 bushaltes (25 %) en 60 tramhaltes (10 %) beschouwd als toegankelijk voor alle Brusselaars, wat neerkomt op ongeveer 20 % van de bovengrondse haltes.

Het **netwerk van voetgangersboulevards** is bedoeld om de belangrijkste Brusselse activiteitencentra met elkaar te verbinden. Dit via aantrekkelijke voetgangersroutes die mensen in staat moeten stellen om lange afstanden te voet af te leggen. Daarbij is ook rekening gehouden met rustzones. In 2025 zijn van het geplande netwerk van voetgangersboulevards van 16,1 km 3,1 km gerealiseerd (tegenover 2,6 km in 2019), moet 3,1 km worden verbeterd en moet 9,9 km nog worden aangelegd.

XI.3 FIETSEN WINT TERREIN

Fietsen wordt steeds populairder en diverser

Van alle verplaatsingen binnen Brussel blijft het **modale aandeel van de fiets** tussen 2022 en 2024 stabiel op 8,5 %. Om het aantal fietsverplaatsingen naar het werk te kwantificeren, kan gebruik worden gemaakt van de handmatige tellingen van fietsers tijdens het spitsuur, wat wordt uitgevoerd in het kader van het Fietsobservatorium. In 2024 is het **gemiddelde aantal fietsers** tussen 8 en 9 uur, ondanks het relatief regenachtige weer, met +4 % gestegen ten opzichte van 2023 (zie grafiek XI.3.1). Dit aantal blijft dus gestaag groeien (verdrievoudigd in tien jaar tijd), wat zich weerspiegelt in een **modale verschuiving**⁴⁹: het aandeel van de Brusselse bevolking dat in 2022 met de fiets naar het werk gaat⁵⁰ (14,4 %) is met 7 procentpunten gestegen ten opzichte van 2014.

Tegelijkertijd raakt fietsen steeds meer ingeburgerd: In 2024 fietst 36 % van de Brusselse bevolking minstens één keer per maand (+5 procentpunten ten opzichte van 2022), 22 % één keer per week en 9 % iedere dag. De helft van de Brusselse huishoudens bezit nu een fiets voor volwassenen (+3 procentpunten ten opzichte van 2022).

Bovendien worden het gebruik en de fietsen zelf steeds diverser. In 2024 is 23 % van de waargenomen fietsen uitgerust voor het **vervoer van kinderen** (+4 procentpunten ten opzichte van 2023) en bedraagt het aandeel bakfietsen 14 % (zie grafiek XI.3.1). Het gebruik van een **elektrische fiets** neemt nog sneller toe, zowel voor woon-werkverkeer als voor recreatieve verplaatsingen: ze vormen nu de helft (48 %) van de fietsen die tijdens de spits worden geteld (+7 pp ten opzichte van 2023), en op zondagmiddag zijn dat er bijna evenveel (40 %). In 2024 bezit 13 % van de huishoudens een elektrische fiets (+2 procentpunten ten opzichte van 2022).

⁴⁷ Het aantal haltes fluctueert dagelijks afhankelijk van markten, bouwwerkzaamheden of andere gebeurtenissen, waardoor het exacte aantal haltes onzeker is. Het aantal bovengrondse haltes wordt hier daarom afgerond op honderd.

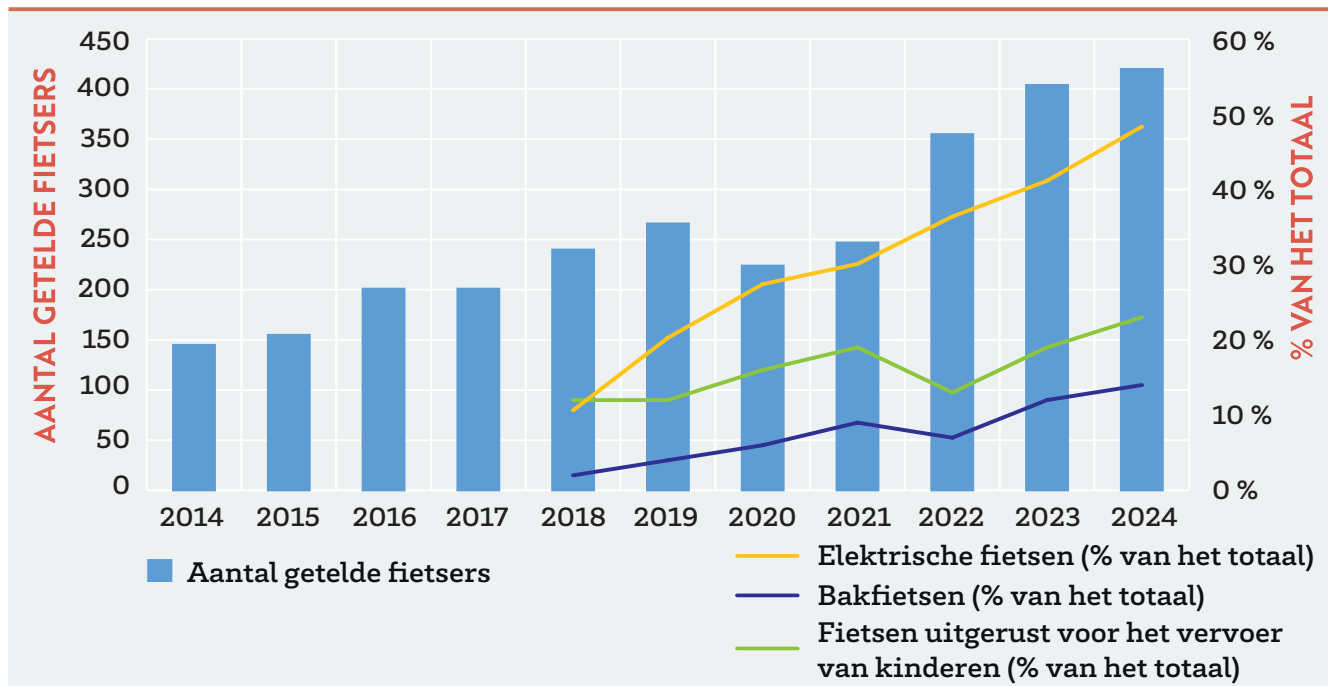
⁴⁸ Onder toegankelijk wordt verstaan dat iedereen zelfstandig kan insappen, inclusief personen met een beperkte mobiliteit (bijvoorbeeld rolstoelgebruikers of personen met een visuele beperking).

⁴⁹ Overdracht van een deel van de stromen van de ene vervoerswijze naar de andere.

⁵⁰ Volgens de diagnose van de Bedrijfsvervoerplannen (BVP), een driejaarlijkse verplichting voor ondernemingen met meer dan 100 werknemers op één locatie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

GRAFIEK XI.3.1: Gemiddeld aantal fietsers en soorten fietsen geteld op verschillende kruispunten in Brussel tussen 8 en 9 uur op weekdays

Bron: Pro Velo – Fietsobservatorium

Noot : Deze cijfers zijn gebaseerd op handmatige tellingen die Pro Velo sinds 2010 in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest organiseert. Ze vinden jaarlijks plaats op 26 kruispunten in Brussel, tussen 8 en 9 uur 's ochtends, op een werkdag (dinsdag of donderdag), in vier verschillende perioden (januari, mei, september en november). Deze methodologie is erop gericht om voornamelijk de trajecten tussen woonplaats en school en tussen woonplaats en werk in kaart te brengen.

De fietsvoorzieningen proberen gelijke tred te houden

Met het toenemende fietsgebruik ontwikkelt ook het gewestelijke **fietsnetwerk** zich, zowel op het gebied van continuïteit als kwaliteit. In 2024 zal het netwerk 565 km lang zijn (tegenover 288 km in 2014, ofwel een verdubbeling in 10 jaar): 189 km gemarkeerde fietspaden en 376 km vrijliggende fietspaden. De 40 km zogenaamde 'corona'-fietspaden, aangelegd in 2020, voornamelijk op het meest structurerende netwerk "velo PLUS", hebben de verbindingsmogelijkheden van het Brusselse netwerk bespoedigd. Vandaag voldoet 38 % van dit netwerk aan de gewestelijke kwaliteitsnormen (vrijliggende en comfortabele fietspaden langs grote verkeersassen met druk autoverkeer en waar de snelheid beperkt is tot 50 km/u). Er moet nog 35 % van het PLUS-netwerk worden aangelegd en 27 % moet nog worden verbeterd.

Tot slot worden de **fietsenstallingen** uitgebreid en gediversifieerd, zowel voor langdurig gebruik (beveiligde parkeerplaatsen) als voor **kortdurend gebruik** (fietsbeugels op de openbare weg): In 2020 telde het Gewest ongeveer 34 240 fietsbeugels (+ 300 % sinds 2014). Sindsdien zijn er op de gewestwegen meer dan duizend extra fietsbeugels geplaatst, vooral dicht bij zebrapaden, om illegaal parkeren van auto's te voorkomen. Het aanbod aan beveiligde parkeerplaatsen voor **langdurig gebruik** bedraagt vandaag 9 000 plaatsen (een toename met factor 15 sinds 2014), waarvan amper 3 % geschikt is voor bakfietsen, 'longtails' en andere opkomende fietsen met atypisch formaat. Deze plaatsen zijn voornamelijk verdeeld over fietsboxen (meer dan 6 000 plaatsen) en parkeergarages. Toch kan het groeiende aanbod aan beveiligde fietsenstallingen nauwelijks voldoen aan de vraag: eind 2024 stonden ongeveer 13 300 mensen op de wachtlijst voor een plaats (+8 % in één jaar tijd), een stijging die sterker is dan het toenemende aanbod.

Het aantal verhuurde Villo!-fietsen blijft dalen, terwijl het gebruik van elektrische fietsen in vrije vloot sterk toeneemt

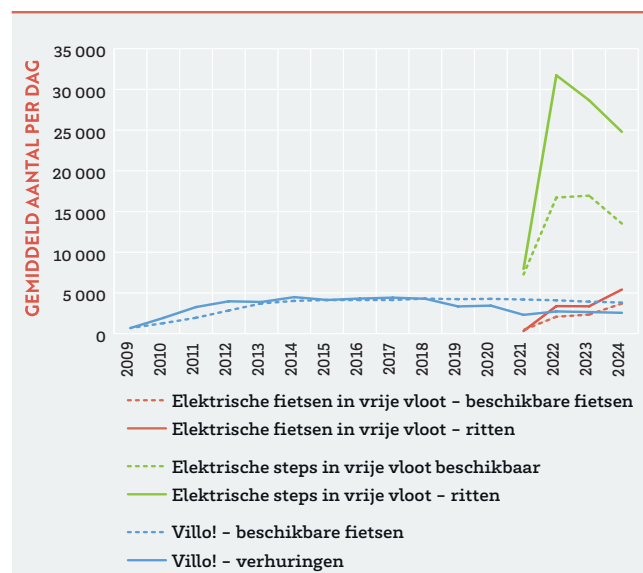
De bekende Brusselse **fietsdeel**operator Villo!, die werkt met 344 **vaste stations** waar fietsen kunnen worden opgehaald en achtergelaten, noteerde in 2024 2 565 dagelijkse verhueringen bij een beschikbare vloot van gemiddeld 3 828 fietsen. Dat zijn 94 dagelijkse verhueringen minder (-3,5 %) en 107 beschikbare fietsen minder (-2,7 %) dan in 2023. Deze daling past in een neerwaartse trend die in 2018 is ingezet (40,2 % minder verhuur tussen 2018 en 2024).

Het **aanbod en gebruik van vrije vloot fietsdelen** (gedeelde micromobiliteit⁵¹) neemt daarentegen sterk toe. Met gemiddeld 5 422 ritten per dag in 2024 bij een gemiddelde vloot van 3 698 fietsen per uur, neemt het gebruik van elektrische fietsen in vrije vloot aanzienlijk toe ten opzichte van 2023 (+2 055 ritten per dag, ofwel een groei van +61,1 %).

Het gebruik van vrije vloot steps blijft erg populair, ondanks een terugval tussen 2023 en 2024. Dit is toe te schrijven aan de invoering van wetgeving die het aanbod beperkt

Met 24 789 dagelijkse ritten en gemiddeld 13 528 beschikbare voertuigen in 2024 zijn er aanzienlijk meer **elektrische steps in vrije vloot** en worden deze ook veel vaker gebruikt dan de aangeboden deelfietsen (in vrije vloot). Zowel het aanbod (-20,2 % beschikbare steps ten opzichte van 2023) als de vraag (-13,5 % dagelijkse ritten ten opzichte van 2023) dalen echter tussen 2023 en 2024. Dit houdt ongetwijfeld verband met de invoering van strengere regelgeving op dit gebied sinds februari 2024: het aanbod is wettelijk beperkt tot twee operators en 8 000 steps. Bovendien is het parkeren van steps beperkt tot speciale parkeerzones, de zogenaamde dropzones. In maart 2025 waren er in Brussel in totaal 2 082 actieve dropzones.

GRAFIEK XI.3.2 : Evolutie van het gebruik (aantal ritten of verhuur) en het aanbod van steps en deelfietsen (aantal beschikbare voertuigen), al dan niet in vrije vloot, naar type operator, tussen 2009 en 2024

Bron : Brussel Mobiliteit (Vianova en Villo!)

⁵¹ In de geest van de Ordonnantie van 29 november 2018 omvat gedeelde micromobiliteit fietsen, steps en elektrische scooters die in vrije vloot worden gedeeld. In dit hoofdstuk hebben we het enkel over fietsen en steps, die uitsluitend in dropzones mogen (en kunnen) worden geparkeerd (voor scooters gelden de parkeerregels die van toepassing zijn op particuliere bromfietsen). Het 'vrije vloot'-deelsysteem maakt het in theorie mogelijk om een gehuurd voertuig overal achter te laten. In tegenstelling tot het 'stationaire' systeem, waarbij het voertuig alleen bij specifieke stations mag worden opgehaald en teruggebracht. Door de verplichting om voertuigen uit vrije vloot in dropzones te parkeren, vervaagt dit onderscheid echter, waardoor het vrije vlootsysteem meer op het stationsstelsel gaat lijken. Het netwerk van dropzones in het Brussels Gewest is bovendien veel fijnmaziger dan het Villo!-stationennetwerk. (2 082 dropzones tegenover 344 Villo!-stations).

XI.4 OPENBAAR VERVOER : ONVOLLEDIG HERSTEL VAN HET AANTAL REIZIGERS EN STRUCTURELE UITDAGINGEN

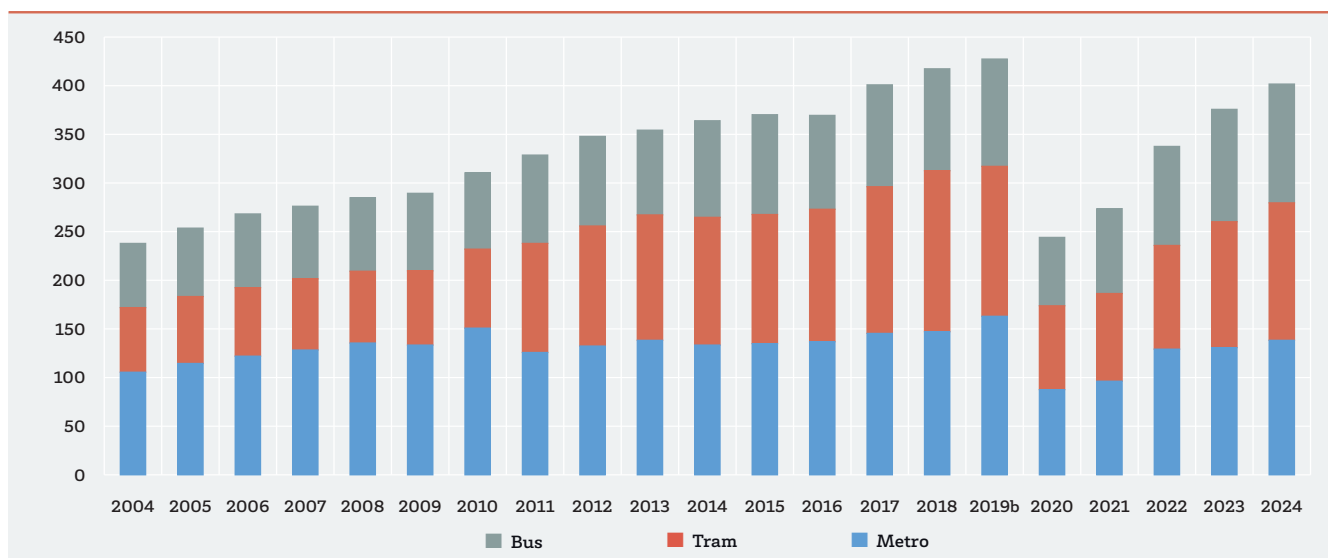
Het **aantal reizigers** van het MIVB-netwerk blijft verder toenemen na de coronacrisis met 376 miljoen ritten in 2023 (+11 % op jaarbasis), en 402 miljoen in 2024 (+7 %) (zie grafiek XI.4.1). Dit niveau ligt dicht bij de piek van 2019 (428 miljoen), wat wijst op een geleidelijke terugkeer van reizigers ondanks het toenemende telewerken en de sterke groei van het fietsgebruik. Het herstel verloopt sneller voor het busvervoer (+11 % ten opzichte van 2019) dan voor de tram (-8 %) en metro (-15 %). Voor het spoor is de evolutie uiteenlopend: de tellingen van oktober in het Brussel-Zuid, Brussel-Centraal en Brussel Noord blijven iets achter bij 2019, terwijl verschillende lokale stations hun niveau van vóór de coronacrisis overtreffen. Deze reizigersaantallen brengen het modale aandeel van het openbaar vervoer op hetzelfde niveau als dat van de auto, met in totaal 29 % van de verplaatsingen van de Brusselse bevolking in 2024 (+3 procentpunten ten opzichte van 2010). Daarvan is slechts 2 % met de trein, een laag cijfer gelet op de uitzonderlijke dichtheid van het Brusselse spoorwegnet.

Naast de stijgende passagiersaantallen neemt ook het **aanbod** van het openbaar vervoer voortdurend toe. Gemeten in plaatsen-km (aantal aangeboden⁵² plaatsen vermenigvuldigd met het aantal afgelegde kilometers) is het aanbod van de MIVB tussen 2004 en 2024 verdubbeld, van 4 955 tot 9 827 miljoen plaatsen-km. De voorbije jaren was het vooral het busaanbod dat voor de groei zorgde (+53 % tussen 2014 en 2024). De totale groei van het aanbod is in hoofdzaak te danken aan drie factoren :

De eerste betreft **de capaciteit per eenheid van de voertuigen**. Deze bedraagt in 2024 gemiddeld 724 plaatsen per voertuig voor de metro, 195 voor de tram en 84 voor de bus. Na een sterke stijging blijft deze capaciteit sinds 2015 licht groeien, wat zich vertaalt in de geleidelijke ingebruikname van voertuigen met een grotere capaciteit: gelede bussen, M6- en M7-metrostellen, T3000- en T4000-trams.

De tweede factor, **frequentie**, is de afgelopen tien jaar op de meeste lijnen van het net verbeterd, zowel tijdens de spits als in de daluren, 's avonds en in het weekend. Zo is de frequentie tussen twee metro's op gemeenschappelijke delen tijdens de spits van 6 naar 2,5 minuten gegaan. Ook buiten de spitsuren werd de frequentie teruggebracht van 20 naar 15 minuten (of beter) op vrijwel het hele tramnet, alsook op drukke buslijnen. De frequenties tijdens de spitsuren bereiken vandaag op vele lijnen hun limiet: het voertuigenpark wordt op volle capaciteit geëxploiteerd en de eindhaltes en gemeenschappelijke delen tussen verschillende trams zijn verzadigd.

GRAFIEK XI.4.1: Evolutie van het aantal reizigers op het MIVB-net per vervoerswijze (bus, tram en metro)
Miljoenen ritten

Bron : MIVB

b : Onderbreking in de reeks

⁵² Het gaat hier niet om zitplaatsen, maar om een verhouding volgens de geldende norm van 4 plaatsen/m².

De derde component houdt verband met **de uitbreiding van het net**. Dat kende een bescheidener groei, vooral door de aanleg van nieuwe tramlijnen. De lengte ervan is toegenomen van 133 km in 2009 tot 152 km in 2024 (+14 % in 15 jaar). Het Gewest beschikt vandaag over 4 metrolijnen, 19 tramlijnen en 50 MIVB-buslijnen die zich uitstrekken over 565 km (550 km in 2020). Het netwerk is zeer fijnmazig en bestrijkt het hele grondgebied: meer dan 99 % van de Brusselse bevolking woont in de buurt van een MIVB-halte (maximaal 6 minuten te voet van een bushalte, 8 minuten van een tramhalte of 10 minuten van een metrostation).

Het MIVB-net wordt aangevuld – weliswaar nog beperkt geïntegreerd zowel op functioneel gebied als wat betreft dienstregeling en tarieven – door 35 NMBS-stations, 54 De Lijn-lijnen die verbonden zijn met Vlaams-Brabant, voornamelijk via radiale routes, en 10 TEC-lijnen die verbonden zijn met Waals-Brabant en het zuiden van het Gewest bedienen. Er zijn maar weinig MIVB-lijnen die de gewestgrenzen overschrijden. De continuïteit van het net blijft dus beperkt tot een omtrek die niet goed aansluit bij die van de functionele mobiliteit in de metropool.

Bovendien stagneert of daalt **de commerciële snelheid** van voertuigen sinds de jaren 2000 licht. De gemiddelde wekelijkse snelheid van bussen, het vervoermiddel dat het meest gevoelig is voor verkeersopstoppen, is in 25 jaar tijd gedaald van 18 naar 15,8 km/u (-12 %). Trams halen slechts een snelheid van ongeveer 16,2 km/u, ondanks de aanleg van eigen rijbanen en maatregelen die het openbaar vervoer voorrang geven bij verkeerslichten. De metro rijdt sinds 2013 met een constante snelheid van ongeveer 27,9 km/u. Het is ook een achteruitgang ten opzichte van de jaren 2000, met name onder invloed van snelheidsbeperkende programma's (ecodrive). Daarnaast speelt ook de groei van het aanbod, met name de toename van de frequenties, een rol bij het langzamer rijden van voertuigen.

XI.5 VERPLAATSINGEN MET DE AUTO: EEN PRAKTIJK DIE AAN POPULARITEIT INBOET EN DIVERSEER WORDT DOOR DE OPKOMST VAN AUTODELEN

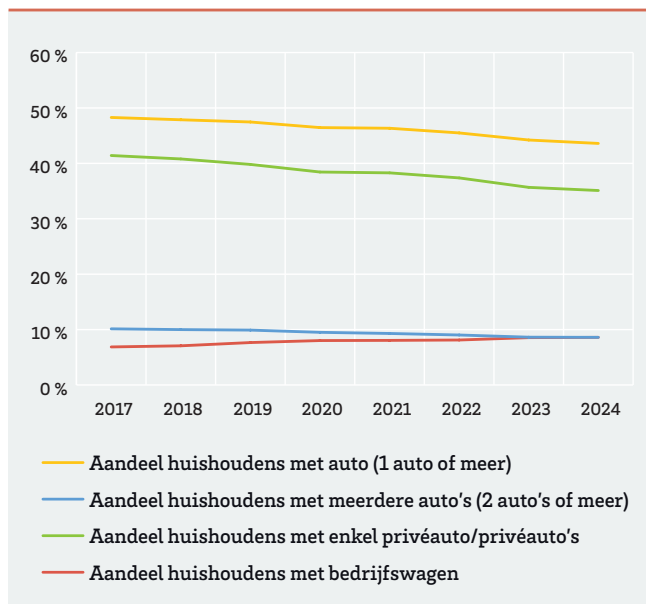
Autogebruik blijft belangrijk onder Brusselaars : 32,3 % geeft aan de auto vaak⁵³ te gebruiken als bestuurder en 30,2 % als passagier (Indiville, 2025). Bovendien zegt 4,9 % gebruik te maken van de auto via autodelen. Het autogebruik neemt toe naarmate de af te leggen afstand groter wordt. Het is dus het grootst voor verplaatsingen van meer dan 25 km (55 %), maar het blijft hoog, ongeacht de afstand. Zo bedraagt het modale aandeel van de auto tussen 1 en 2 km al 29 %. Het gebruik van de auto geniet ook de voorkeur voor verplaatsingen waarvan het vertrekpunt of de bestemming buiten Brussel ligt: in 2024 wordt 70 % van de verplaatsingen buiten het Gewest en 70 % van de verplaatsingen richting het Gewest met de auto gedaan.

Het aandeel huishoudens met een auto daalt, ondanks de toename van het aandeel huishoudens dat over een bedrijfswagen beschikt

Ondanks de groei van autodelen (zie hieronder), blijft autobezit een belangrijke manier om toegang te krijgen tot mobiliteit en dit gaat gepaard met een intensief dagelijks gebruik van de auto. In dit verband neemt **het autobezit van Brusselse huishoudens gestaag af** : het percentage huishoudens met minstens één auto bedraagt 43,6 % in 2024, tegenover 48,3 % in 2017, en het percentage huishoudens met minstens twee auto's bedraagt 8,6 % in 2024, tegenover 10,1 % in 2017. Het aandeel huishoudens dat over minstens één bedrijfswagen beschikt, bedraagt 8,6 % in 2024, tegenover 6,9 % in 2017, en is dus licht gestegen. Het aandeel huishoudens dat alleen over een privéauto/privéauto's beschikt, daalt dan weer licht en komt in 2024 uit op 35,1 %, tegenover 41,4 % in 2017.

⁵³ Frequent betekent hier ofwel "een tot meerdere keren per week", ofwel "iedere dag".

GRAFIEK XI.5.1: Evolutie van het autobezit van huishoudens in relatieve aandelen (%) in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tussen 2017 en 2023

Bron : Statbel

De vraag naar autodelen in stations stagneert in 2024, autodelen in vrije vloot blijft (zeer) sterk groeien

Er zijn drie **verschillende vormen van autodelen** in het Brussels Gewest: in gesloten circuit (gebruikers halen het voertuig op en zetten het terug in hetzelfde station), in vrije vloot (gebruikers halen het voertuig op de weg op en zetten het terug waar ze willen, op de weg, binnen een door de exploitant bepaald gebied) en tussen particulieren. We bespreken hier alleen de eerste twee vormen van autodelen.

Voor **autodelen in gesloten circuit** zijn er in 2024 twee exploitanten (Cambio en Getaround). In 2024 beschikt Cambio⁵⁴ over 1 068 locaties (976 in 2023), verdeeld over 311 stations (293 in 2023). Het aanbod groeit gestaag sinds het midden van de jaren 2000 en neemt tussen 2021 en 2024 in versneld tempo toe. Voor wat betreft de vraag, telt Cambio 22 725 actieve leden (met minimaal één reservering per jaar) die in 2024 976 reserveringen per dag hebben gemaakt. De vraag daalt dus licht ten opzichte van 2023 (22 905 actieve leden en 1 000 reserveringen per dag), terwijl deze sinds minstens 2016 ononderbroken was blijven toenemen.

⁵⁴ De gegevens voor Getaround zijn niet beschikbaar in 2024. Bij Getaround waren er in 2023 16 stations en 31 gereserveerde plaatsen. De hier weergegeven evolutie van de sector autodelen in gesloten circuit tussen 2023 en 2024 is dan ook uitsluitend gebaseerd op de gegevens van Cambio.

De eerste **erkende operatoren voor autodelen in vrije vloot** zijn sinds 2016 actief in het Brussels Gewest. Na een moeizame start kent dit vrije vloot-systeem vanaf 2021 een explosieve groei. In 2024 zijn er twee exploitanten, Poppy en Miles, aanwezig in het Brussels Gewest met een gezamenlijk aanbod van 3 716 voertuigen. Samen hebben ze 94 143 actieve leden die in 2024 4 751 reserveringen per dag maken, tegenover 22 512 actieve leden en 482 reserveringen per dag in 2021. Dit komt neer op een gemiddelde jaarlijkse groei van respectievelijk +61,1 % en +114,4 % tijdens deze periode. Het aanbod op het gebied van autodelen in vrije vloot blijft echter onstabiel, aangezien het sterk afhankelijk is van de activiteiten van een klein aantal exploitanten⁵⁵.

Het aantal parkeerplaatsen op straat neemt licht af en het aantal niet-gereguleerde plaatsen daalt aanzienlijk

In 2025 telt parking.brussels in totaal 271 000 **parkeerplaatsen**⁵⁶ **op de openbare weg** (met uitzondering van de plaatsen voor berijdbare toegangen) in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Parking.brussels, z.d.a). Daarvan zijn er 216 000 gereguleerde plaatsen (79,6 %) (blauwe, groene, grijze, oranje en rode zones), 34 000 niet-gereguleerde plaatsen (12,5 %) en 21 000 gereserveerde plaatsen (7,8 %) (leveringen, PBM, bussen en touringcars ...⁵⁷). In vergelijking met 2020 zijn er in 2024 4 000 parkeerplaatsen minder (-1,4 %). Bovendien daalt in dezelfde periode het aantal niet-gereguleerde parkeerplaatsen aanzienlijk (-16 000) ten gunste van gereguleerde plaatsen (+10 000) en gereserveerde plaatsen (+2 500).

⁵⁵ Miles heeft zich in 2025 teruggetrokken uit de Brusselse markt, wat zeker gevolgen zal hebben voor het aanbod en de vraag naar autodelen in vrije vloot.

⁵⁶ Het aantal parkeerplaatsen op de openbare weg wordt afgerond op 500 eenheden om rekening te houden met de onzekerheid die inherent is aan de meting. Vooral dan met het feit dat de onderzoekers het aantal plaatsen bij benadering moeten schatten wanneer die niet duidelijk op de grond zijn aangegeven (Parking.brussels, z.d.a). De evoluties en statistieken worden berekend op basis van de niet-afgeronde volumes, op basis van de gegevens over parkeren op de openbare weg die op 10 september 2025 werden gedownload uit de datastore van het Brussels Gewest.

⁵⁷ De parkeerplaatsen die bestemd zijn voor autodelen in stations worden opgenomen onder de gereserveerde plaatsen.

Daarnaast wordt het aantal **parkeerplaatsen buiten de openbare weg** in 2025 geschat op 620 500⁵⁸. Aangezien deze parkeerplaatsen zich voornamelijk op privéterreinen bevinden, is het moeilijk om ze met zekerheid te bepalen (Parking.brussels, z.d.b). Vanuit functioneel oogpunt zou 46 % van deze plekken onder woonfunctie vallen, 22 % onder kantoren, 8 % onder winkels en 6 % onder openbare gebouwen (administratieve gebouwen, politiebureaus, militaire gebouwen ...). Daarnaast is er ook een aanbod buiten de openbare weg dat rechtstreeks toegankelijk is voor het publiek: 24 500 plaatsen in openbare parkings en 2 000 "park & ride"-plaatsen in transitparkings. De overige plaatsen buiten de openbare weg zijn verdeeld over de functies industrie, onderwijs, cultuur, gezondheidszorg, enzovoort.

Verkeerscongestie tijdens de avondspits neemt sinds 2022 gestaag toe

Van juli 2024 tot juni 2025 bedroeg **de gemiddelde vertraging op het Brusselse wegennet tijdens de spits** 1,09 minuut per 10 minuten reistijd in de ochtend en 2,73 minuten per 10 minuten reistijd in de avond. In vergelijking met de periode van juli 2022 tot juni 2023⁵⁹, komt dit neer op een stijging tijdens de ochtendspits (8,1 %) en tijdens de avondspits (9,0 %).

Congestie tijdens de ochtendspits blijft dan weer veel lager dan tijdens de avondspits.

TABEL XI.5.2: Evolutie van de gemiddelde vertraging (in min.) voor een rit van 10 minuten op het grondgebied van het Brussels Gewest tussen april 2021 en maart 2025

Periode	Ochtendspits	Avondspits
Juli 2021 – juni 2022 (12 maanden)	0,89	2,20
Juli 2022 – juni 2023 (12 maanden)	1,01	2,50
Juli 2023 – juni 2024 (12 maanden)	1,02	2,63
Juli 2024 – juni 2025 (12 maanden)	1,09	2,73

Bron: Brussel Mobiliteit (Google)

⁵⁸ Het aantal parkeerplaatsen buiten de openbare weg is afgerond op 500 eenheden om rekening te houden met de onzekerheid die inherent is aan de meting (Parking.brussels, z.d.b). De evoluties en statistieken worden berekend op basis van de niet-afgeronde volumes, op basis van de gegevens over parkeren buiten de openbare weg die op 10 september 2025 werden gedownload uit de datastore van het Brussels Gewest.

⁵⁹ De periode van 12 maanden van juli 2021 tot juni 2022 (inclusief) wordt nog gekenmerkt door de gezondheidsmaatregelen die zijn genomen naar aanleiding van de COVID-19-crisis. Om deze reden wordt de congestie over 12 maanden van juli 2024 tot juni 2025 vergeleken met de situatie over 12 maanden van juli 2022 tot juni 2023.

Definities en methodologische opmerkingen:

Het meten van verplaatsingspraktijken via enquêtes over verplaatsingsgewoonten

Enquêtes over verplaatsingsgewoonten worden uitgevoerd om informatie te verschaffen over de verplaatsingspraktijken van de onderzochte bevolkingsgroepen en om de verplaatsingsstromen in een bepaald gebied te modelleren. Deze enquêtes onderscheiden zich doordat ze een verplaatsingsdagboekje bij hun vragenlijst opnemen. Het gaat om een boekje waarin deelnemers alle verplaatsingen noteren die ze tijdens een (of meerdere) referentiedag(en) hebben gedaan, ongeacht de reden of de verplaatsingswijzen. In 2021-2022 en 2023-2024 konden, dankzij de onderzoeken over verplaatsingsgedrag (OVG), respectievelijk 7 830 verplaatsingen (2 685 personen) en 15 826 verplaatsingen (5 914 personen) worden gedocumenteerd. Al deze verplaatsingen worden uitgevoerd door Brusselaars. Er gelden weliswaar geen beperkingen voor herkomst of bestemming van de verplaatsingen. Ze zijn dan ook niet beperkt tot het grondgebied van het Brussels Gewest.

Een *verplaatsing* is het zich van de ene plek naar de andere begeven om een activiteit uit te voeren (naar de dokter gaan, boodschappen doen, naar het werk of naar school gaan, vrienden bezoeken ...). Tijdens deze verplaatsing kan gebruik worden gemaakt van een of meer verplaatsingswijzen (te voet, fiets, step, openbaar vervoer, auto, taxi ...)

De belangrijkste *verplaatsingswijze* komt overeen met de wijze⁶⁰ die voor het grootste deel van de betrokken verplaatsing is gebruikt. Stel bijvoorbeeld dat iemand naar een vriend gaat en daarbij de volgende route aflegt: 300 meter te voet tussen huis en bushalte, 4 km met de bus en 200 meter te voet om bij de vriend te komen. In dat geval is de bus de belangrijkste vervoerswijze.

Het *aandeel van de verplaatsingen met een bepaalde vervoerswijze volgens de belangrijkste vervoerswijze* wordt dus gedefinieerd als het geheel van verplaatsingen waarbij deze vervoerswijze de belangrijkste vervoerswijze is in verhouding tot het geheel van verplaatsingen, ongeacht de (belangrijkste) gebruikte vervoerswijze. Dit is de meest gangbare definitie om het respectievelijke belang van de verplaatsingswijzen te meten. Deze definitie wordt standaard gebruikt in deze publicatie (wanneer het type indicator niet expliciet wordt vermeld).

In plaats van een hoofdvervoerswijze te definiëren, is het ook mogelijk om het aantal keren te tellen dat een vervoerswijze wordt vermeld. Deze manier van werken maakt de weg vrij voor indicatoren gebaseerd op het *aandeel vermeldingen*, die in twee types kunnen worden onderverdeeld:

- › Het *aandeel van vermeldingen van een bepaalde vervoerswijze ten opzichte van het totale aantal vermeldingen van alle vervoerswijzen samen geteld*. In dit geval is de som van de aandelen van vermeldingen van iedere vervoerswijze gelijk aan 100 %. In het bovenstaande voorbeeld omvat de verplaatsing twee vermeldingen voor te voet gaan en één vermelding voor de bus, wat neerkomt op een totaal van drie vermeldingen.
- › Het *aandeel van verplaatsingen waarbij een bepaalde vervoerswijze wordt vermeld*. In dit geval is de som van de aandelen van vermeldingen over het algemeen groter dan 100 %. In het bovenstaande voorbeeld worden te voet gaan en de bus elk één keer vermeld bij de verplaatsing. Het is deze definitie van de aandelen van vermelding die uitsluitend in deze publicatie wordt gebruikt.

Hoe wordt verkeerscongestie tijdens de spits berekend?

De *gemiddelde vertraging tijdens de spits* wordt iedere werkdag berekend door de reistijden tijdens de spits te vergelijken met referentiereistijden.

De reistijden worden door Google gemeten op 25 referentietrajecten in het Brussels Gewest. De indicator is dus representatief voor verkeerscongestie binnen het Gewest, ook al wordt deze uiteraard ook beïnvloed door het intergemeentelijke verkeer.

De reistijden tijdens de ochtendspits komen overeen met het gemiddelde van de reistijden tussen 7 en 10 uur; die van de avondspits worden gemeten tussen 15 en 19 uur. De referentiereistijden komen overeen met het 90ste percentiel van de reistijden gemeten tussen 10 en 15 uur.

De gemiddelde vertraging tijdens de spits wordt geïnterpreteerd als de extra reistijd die tijdens de spits op het Brusselse netwerk nodig is om een traject van 10 minuten af te leggen tijdens referentieperiode.

⁶⁰ Het criterium van reistijd kan ook worden gebruikt, maar in het kader van deze publicatie wordt altijd afstand gebruikt.

BIBLIOGRAFIE:

- Brussel Mobiliteit (z.d.), Thematisch observatorium, stappen, online, <https://be.brussels.nl/transport-mobiliteit/mobiliteitsvraagstukken/thematisch-observatorium/stappen>
- Brussel Mobiliteit (2022), Onderzoek verplaatsingsgedrag nr. 6
- Brussel Mobiliteit (2024), Onderzoek verplaatsingsgedrag nr. 7
- Brussel Mobiliteit (2024), "Cahier voor voetgangerstoegankelijkheid, Richtlijnen voor de inrichting van de openbare ruimte die voor iedereen toegankelijk is"
- Brussel Mobiliteit (2025), Online statistieken voetgangersboulevards, <https://public.tableau.com/app/profile/data.mobility/viz/volutionsdesrseauxVloPlusConfortetMagistrales/tatdeslieux2025-03-18durseauvloPLUSetprincipalesvolutions?publi-sh=yes>
- Brussel Mobiliteit (2017), "Gewestelijk Mobiliteitsplan – Diagnose: Vraag 4." Mobiliteitsdiagnose in het Brussels Gewest, beschikbaar op: https://data-mobility.irisnet.be/graph/media/filer_public/c2/a2/c2a21138-99a0-48b1-830c-5a502f1c7119/df4nL.pdf
- Brussel Mobiliteit (z.d.), Thematisch observatorium, fietsen, online, <https://be.brussels.nl/transport-mobiliteit/mobiliteitsvraagstukken/thematisch-observatorium/fietsen>
- Brussel Mobiliteit (z.d.), Thematisch observatorium, openbaar vervoer, online, <https://be.brussels.nl/transport-mobiliteit/mobiliteitsvraagstukken/thematisch-observatorium/openbaar-vervoer>
- Depoortere F. (2023), "De coronafietspaden: een terugblik", Gids van de mobiliteit en de verkeersveiligheid, nr.67, Brulocalis en Brussel Mobiliteit, beschikbaar op : <https://brulocalis.brussels/sites/default/files/2023-03/MOMO-67-NL.pdf>
- Hubert J.-P. & Castaigne M. (2005), "Comparaison des indicateurs de mobilité à partir des enquêtes nationales sur les emplois du temps et la mobilité des ménages, réalisées en 1999", Groupe de recherche sur les transports - FUNDP.
- IMOB UHasselt (2023), "Onderzoek verplaatsingsgedrag (2021-2022). Analyse-rapport: Brussels Hoofdstedelijk Gewest", Brussel Mobiliteit, op : https://data.mobility.brussels//media/publications/reports/etudes/ovg_6_analyserapport.pdf
- Indiville (2025), "Onderzoek verplaatsingsgedrag (2023-2024). Analyse-rapport: Brussels Hoofdstedelijk Gewest", Brussel Mobiliteit <https://data.mobility.brussels//media/publications/reports/etudes/RapportECD7.pdf>
- Lebrun K., Hubert M., Dobruszkes F., Huynen Ph. (2012). "Het vervoeraanbod in Brussel." Katernen van het kenniscentrum van de mobiliteit van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Nr. 1. Brussel Mobiliteit, Brussel, 91 p.
- Leefmilieu Brussel (2023), "Bedrijfsvervoerplannen. Balans 2021-2022", Leefmilieu Brussel
- MIVB (verscheidene jaren), "tastatieken, MIVB
- Mobigis (z.d.), Online kaartportaal van Brussel Mobiliteit, <https://data.mobility.brussels/mobigis/nl/>
- Parking.brussels (2017). "Autodelen, Evaluatie rapport de gewestelijke dekking"
- Parking.brussels (2018). "Autodelen, Evaluatie rapport de gewestelijke dekking"
- Parking.brussels (2019). "Autodelen, Evaluatie rapport de gewestelijke dekking"
- Parking.brussels (2020). "Autodelen, Evaluatie rapport de gewestelijke dekking"
- Parking.brussels (2021). "Autodelen, Samenvattend opvolgingsverslag van de evaluatie van de gewestelijke spreiding"
- Parking.brussels (2022). "Autodelen, Samenvattend opvolgingsverslag van de evaluatie van de gewestelijke spreiding"
- Parking.brussels (2023). "Autodelen, Samenvattend opvolgingsverslag van de evaluatie van de gewestelijke spreiding"
- Parking.brussels (2024). "Autodelen, Samenvattend opvolgingsverslag van de evaluatie van de gewestelijke spreiding"
- Parking.brussels (z.d.a). "Technische specificaties. Parkeeraanbod op de openbare weg"
- Parking.brussels (z.d.b). "Technische specificaties. Parkeeraanbod buiten de openbare weg Versie 1.0"

HOOFDSTUK XII

ENERGIEVERBRUIK

In het kort:

Op dit moment is de dominante energiebron voor het Brussels Gewest afkomstig van fossiele brandstoffen.

De belangrijkste energieverbruikers zijn de residentiële sector (huisvesting) en de diensten sector. Daarna volgt het vervoer.

Het totale eindverbruik, voor alle sectoren samen, is in 2023 met 12,8 % gedaald ten opzichte van 1990 (-15,5 % met klimaatnormalisatie). Deze trend op lange termijn is vooral te danken aan een daling van het energieverbruik van de woningen.

In 2023 waren de waarden het laagst sinds 1990. Ze zijn zelfs lager dan de laagsterecordwaarden in 2020, ten tijde van de gezondheidscrisis. Deze trend houdt verband met onderliggende trends, maar ook met cyclische ontwikkelingen zoals weersomstandigheden en de stijging van de energieprijzen (met name na de oorlog in Oekraïne).

XII.1 GEWESTELIJKE ENERGIEBALANS

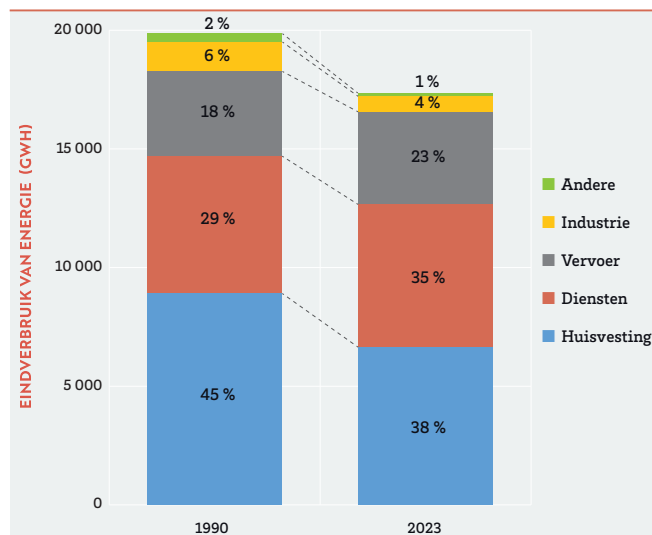
De energiebevoorrading van het Brussels Gewest bedroeg in 2023 20 493 GWh, waarvan 84 % afkomstig uit de import van energiebronnen. De energiebevoorrading van het Gewest bestaat hoofdzakelijk uit import van aardgas, olieproducten (incl. brandstoffen) en elektriciteit. De voornaamste energiebronnen die lokaal beschikbaar zijn in het Brussels Gewest zijn zonne-energie, huishoudelijk en gelijkgesteld afval.

Volgens de laatste beschikbare gegevens over het energieverbruik in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bedroeg het verbruik in 2023 17 330 GWh (Gigawattuur). (Gigawattuur). Het verbruik per energiedrager verdeelt zich als volgt: 39,5 % aardgas, 30 % brandstoffen en andere olieproducten en 26 % elektriciteit. Het saldo (4,5 %) omvat het energieverbruik uit steenkool, hout, warmtepompen en zonnethermische panelen. Het jaar 2023 vertoont de laagste waarden sinds 1990.

De grootste energieverbruikers in 2023 zijn de residentiële sector, d.w.z. woningen (38 %) de diensten sector (35 %) en de transportsector (23 %) (zie grafiek XI.1.1). Op vlak van de evolutie is het totale eindverbruik voor alle sectoren samen in 2023 met 12,8 % gedaald ten opzichte van 1990, referentiejaar voor het Kyotoprotocol (-15,5 % met klimaatnormalisatie).

Deze tendens is voornamelijk het gevolg van een structurele afname van het verbruik op het vlak van huisvesting, industrie en, in mindere mate, van de diensten sector. Het verbruik van de transportsector is relatief stabiel in de periode 1990-2023, maar in 2020 wordt een aanzienlijke daling vastgesteld tijdens de gezondheidscrisis. Deze daling wordt gedeeltelijk opgevangen tussen 2021 en 2023, zonder echter terug te keren naar het niveau van 2019 en de voorgaande jaren.

GRAFIEK XII.1.1: Verdeling van het totale energieverbruik in het Brussels Gewest per sector in GWh in 1990 en 2023

Bron : Leefmilieu Brussel, volgens de Energiebalans van het BHG 2023

De evolutie van het verbruik is het resultaat van fundamentele tendensen, zoals

- › de evolutie van de bevolking, haar levensstandaard en haar verbruiksgewoonten ;
- › de evolutie van het woningbestand ;
- › de evolutie van de economische activiteit (productie, kantorenpark...) en de eraan verbonden tewerkstelling ;
- › de evolutie van de belangrijkheid en de kwaliteit van de uitrusting van de huishoudens en de bedrijven (wagenpark, elektrische en elektronische toestellen...).

Ze is ook het resultaat van conjunctuurevoluties, met name diegene die verband houden met de prijs op de energiemarkten en de weersomstandigheden. In 2021 stegen de gasprijzen sterk, vooral in de laatste drie maanden.. In 2022 was de oorlog in Oekraïne en de daaruit voortvloeiende verskering van de stijging van de energieprijzen eveneens een factor die invloed had op de daling van het verbruik.

TABEL XII.1.2: Verdeling van het totale energieverbruik in het Brussels Gewest per sector in GWh tussen 2019 en 2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Huisvesting	7.626	7.490	7.800	6.734	6.645
Diensten	7.081	6.632	6.988	6.359	6.014
Vervoer	4.225	3.546	3.733	3.702	3.903
Industrie	770	685	749	677	653
Andere	131	118	129	130	114
Totaal	19.384	18.471	19.400	17.601	17.330

Bron : Leefmilieu Brussel, volgens de Energiebalans van het BHG 2023

XII.2 ENERGIE-INTENSITEIT

De energie-intensiteit komt overeen met de verhouding tussen de hoeveelheid verbruikte energie door een sector en een variabele die representatief is voor de grootte van deze sector (zie définities en aan het einde van de sectie).

In 2023 bedroeg de energie-intensiteit van de **residentiële sector**, met klimaatnormalisatie, in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gemiddeld 11 878 kWh (kilowattuur) per huishouden. **Sinds 2001 werd een vermindering van deze intensiteit met 45 % waargenomen**, wat toe te schrijven is aan een aanzienlijke vermindering van het brandstofverbruik per huishouden (vanwege een afname van de energiebehoeften voor de verwarming van de woningen).

Wat het elektriciteitsverbruik per huishouden betreft, wordt een stijging waargenomen tot in 2005, gevolgd door een daling tot in 2016 en een lichte stijging tot in 2019. Sinds 2020 is de trend weer dalend (Leefmilieu Brussel 2025a).

De energie-intensiteit van de **diensten sector**, met klimaatnormalisatie, was 8 845 kWh per betrekking in de dienstensector in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2023. Op vlak van de evolutie in de tijd was **deze energie-intensiteit (per betrekking) relatief stabiel tot in 2006, maar sindsdien vertoont het een neerwaartse tendens**. Het brandstofverbruik per betrekking daalt gestaag sinds 1998. Het elektriciteitsverbruik per betrekking is gestegen tot 2006 en is sindsdien gedaald.

In 2022 bedroeg de energie-intensiteit door de **industriële sector** in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gemiddeld 206 697 kWh per miljoen euro toegevoegde waarde in volume. **De energie-intensiteit van de industriële sector vertoont een stijgende trend van 1,8 % tussen 2010 en 2022**. De schommelingen die de afgelopen jaren zijn waargenomen houden verband met een toename van het verbruik van de industrie tussen 2011 en 2018 (behalve in 2014) gevolgd door een lichte daling in 2019 en 2020 ("COVID-jaar") en vervolgens weer een stijging in 2021. In 2022 daalde de energie-intensiteit opnieuw als gevolg van de structurele vermindering van het energieverbruik in de industriële sector.

Definities en methodologische opmerkingen :

Energie-intensiteit

De energie-intensiteit komt overeen met de verhouding tussen de hoeveelheid verbruikte energie door een sector en een variabele die representatief is voor de grootte van deze sector. In dit rapport worden de energie-intensiteiten als volgt berekend :

- › Energie-intensiteit van de residentiële sector = totaal energieverbruik van de residentiële sector gedeeld door het aantal huishoudens in het BHG ;
- › Energie-intensiteit van de diensten sector = totaal energieverbruik van de diensten sector gedeeld door het aantal banen van de diensten sector in het BHG ;
- › Energie-intensiteit van de industrie = totaal energieverbruik van de industriële sector gedeeld door de toegevoegde waarde in volume geproduceerd in het BHG.

Bijgevolg stemt een hogere energie-intensiteit overeen met een hoger energieverbruik per eenheid van de beoogde variabele.

De klimaatnormalisatie

Wat de verwarming betreft, hangt het energieverbruik af van de weersomstandigheden : in een strenge winter wordt meer energie verbruikt voor warmteproductie dan tijdens een zachte winter.

Om de langetermijntrends te bepalen, dienen de gegevens dan ook gecorrigeerd te worden om met die weersverschillen rekening te houden. Dit werd gedaan voor de residentiële sector (woningen), diensten sector (kantoren) en industrie sector, maar niet voor het transport, een sector die veel minder afhankelijk is van klimaatschommelingen.

Activiteitensector

De activiteitensector is onderverdeeld in vijf categorieën :

- › Residentieel (huisvestingssector) ;
- › Diensten : handel, openbare diensten en energie (vergelijkbaar met de tertiaire sector) ;
- › Industrie ;
- › Vervoer ;
- › Andere : land- en bosbouw, niet-energetisch gebruik (niet-energetisch verwijst naar het gebruik van energieproducten als grondstof voor de vervaardiging van andere materialen zonder verbranding [bv. vervaardiging van smeermiddelen en oplosmiddelen]).

BIBLIOGRAFIE :

- Leefmilieu Brussel (2025a), "Het leefmilieu, een stand van zaken, Thema energie", Leefmilieu Brussel
- Leefmilieu Brussel (2025b), "Energiebalans van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 2023", Leefmilieu Brussel

HOOFDSTUK XIII

UITSTOOT IN DE LUCHT

In het kort:

De algemene trend van de luchtmissies (van broeikasgassen, fijne stofdeeltjes, voorlopers van troposferisch ozon en verzurende stoffen) is sinds 1998 neerwaarts gericht.

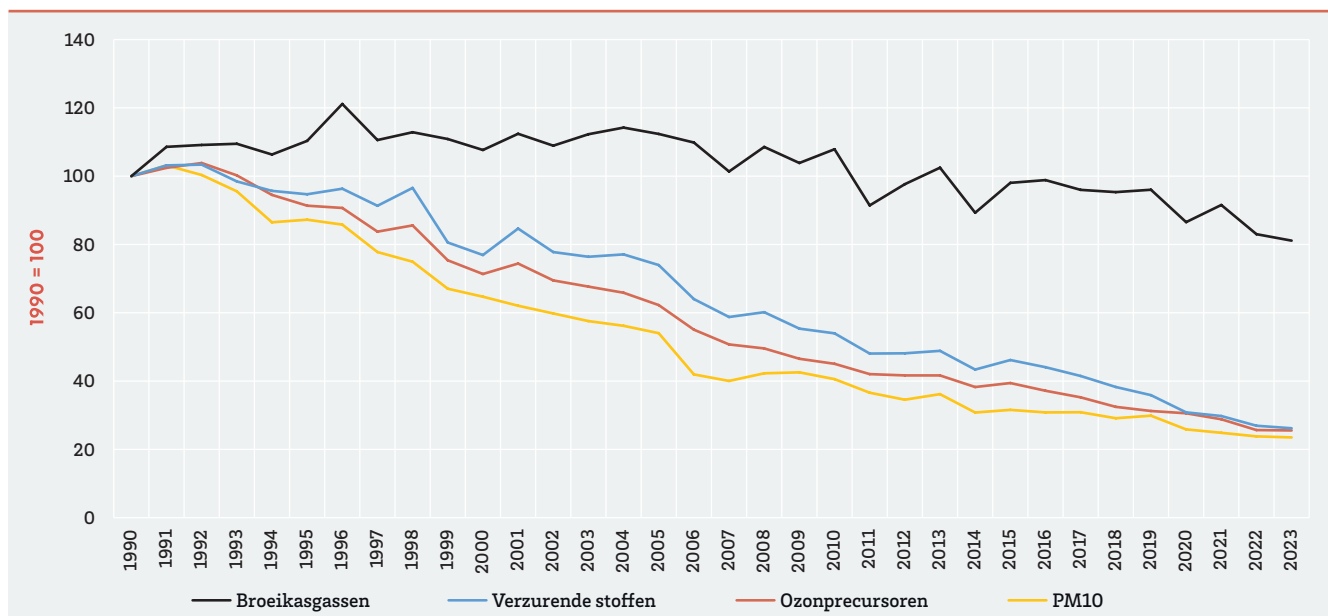
De verwarming van gebouwen en het vervoer zijn de belangrijkste bronnen van deze luchtmissies, hoewel het relatieve belang ervan varieert naar gelang van de onderzochte stoffen.

Het jaar 2023 kende de laagste niveaus sinds 1990 voor zowel broeikasgasemissies als luchtverontreinigende stoffen. Deze niveaus zijn zelfs lager dan de laagsterecordniveaus die in 2020 werden bereikt, tijdens de gezondheidscrisis.

Dit deel bespreekt de verschillende uitstootbronnen in de lucht: uitstoot van broeikasgassen en luchtvervuilende stoffen die de luchtkwaliteit in Brussel wijzigen. De evolutie wordt geïllustreerd in grafiek XIII.1.1 en besproken in de volgende paragrafen.

Globaal genomen **merken we de laatste 30 jaar een verbetering op**, maar de huidige situatie kan voor bepaalde vervuilende stoffen nog verbeterd worden.

GRAFIEK XIII.1: Relatieve evolutie (1990 = 100) van de uitstoot van broeikasgassen, van fijn stof (primaire PM10), van de voorlopers van ozon en verzurende stoffen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, tussen 1990 en 2023

Bron: Leefmilieu Brussel, Departement Planning lucht, energie en klimaat

XIII.1 BROEIKASGASSEN

De zes broeikasgassen (BKG's) die door het Kyoto-protocol worden geïdentificeerd zijn koolstofdioxide (CO₂), methaan (CH₄), lachgas (N₂O), fluorkoolwaterstoffen (HFK), perfluorkoolwaterstoffen (PFK) en zwavelhexafluoride (SF₆). In 2023 werd ongeveer 3 315 kt CO₂ (kiloton CO₂-equivalent) aan broeikasgassen geproduceerd op het grondgebied van de regio.

In 2023 **was de verwarming van gebouwen (woningen, commerciële gebouwen en openbare diensten) op zich al verantwoordelijk voor 55 % van de rechtstreekse uitstoot** van BKG's. Het wegtransport vertegenwoordigt voor hetzelfde jaar 25 % van de uitstoot. Andere emissies zijn voornamelijk te wijten aan energieproductie en industrie.

De algemene uitstoottrend van broeikasgassen daalt sinds 2005 ondanks enkele lichte stijgingen (zie grafiek XIII.1.1). Tussen 2004 en 2023 is de uitstoot door gebouwen afgenomen, terwijl

- het residentiële woningbestand is gegroeid met 5,5 % (Statbel, 2025)
- de kantoorvoorraad is nog steeds hoger dan in 2004 ondanks een daling sinds 2013 (Perspective, 2024).

Een ont koppeling lijkt bijgevolg te zijn gestart : de groei van het woningbestand gaat niet gepaard met een evenredige toename van de broeikasgasemissies in deze sector. Echter zoals ook de hernieuwde toename van de totale uitstoot aan BKG's in 2010, 2013, 2016 en 2021 aantoont, staat deze evolutie ook in verband met die van de weeromstandigheden (slechter in die jaren).

Naast de broeikasgassen die in Brussel worden uitgestoten (dit zijn de "directe emissies" die hierboven worden geanalyseerd), is het Gewest ook de bron van "indirecte" emissies die door de activiteiten van het Gewest worden gegenereerd, maar die niet op zijn grondgebied worden uitgestoten. Deze houden met name verband met de productie buiten het Gewest van een aanzienlijk deel van de elektriciteit die in het BHG wordt verbruikt, evenals met de productie van consumptiegoederen die in het BHG worden ingevoerd (voeding, huishoudelijke apparaten, bouwmaterialen, textiel, enz.) In combinatie met directe emissies geven indirecte emissies een nauwkeuriger en vollediger beeld van de werkelijke totale impact van het BHG op het vlak van klimaatverandering.

Leefmilieu Brussel heeft een eerste raming gemaakt van deze indirecte emissies voor 2019. Volgens deze schatting vertegenwoordigen de indirecte emissies bijna 90 % van de totale broeikasgasemissies van het gewest. Het transport van goederen en de aankoop van consumptiegoederen door Brusselse gezinnen zijn de belangrijkste bronnen van deze indirecte emissies (Leefmilieu Brussel, 2025a).

XIII.2 FIJN STOF

De fijne stofdeeltjes die in de lucht aanwezig zijn hebben een impact op de gezondheid. Deze impact hangt af van de grootte van de deeltjes (de fijnste stofdeeltjes dringen dieper binnen in de luchtwegen) en van hun scheikundige aard. Ze hebben ook een impact op het milieu (op het klimaat, op de flora of op het vastgoedpatrimonium).

In 2023 werd rond 440 ton primaire PM10-emissies (fijne stofdeeltjes met een diameter kleiner dan 10 µm – micrometer) uitgestoten op het Brussels grondgebied. **De sector van het wegtransport is een belangrijke bron voor de lokale emissie van PM10** en zou 30 % van de rechtstreekse emissies vertegenwoordigen (via de uitlaatgassen, waarbij PM10 wordt gevormd door de verbranding van de brandstof van de voertuigen). De verwarming van gebouwen (woningen, commerciële gebouwen en openbare diensten) is de andere belangrijke bron (37 % van de rechtstreekse emissies in 2023).

De primaire uitstoot van PM10 is sterk gedaald tussen 1990 en 2006, waarna de afname trager verloopt. Tussen 1990 en 2023 is de uitstoot van PM10 met 76 % gedaald (zie grafiek XIII.1.1).

XIII.3 VOORLOPERS VAN TROPOSFERISCH OZON

Wanneer het in abnormaal hoge hoeveelheden aanwezig is, kan troposferisch ozon – d.w.z. de ozon die aanwezig is in de onderste laag van de atmosfeer van de aarde – ernstige gezondheidsproblemen veroorzaken, de gewassen en de bossen wijzigen of tal van materialen aantasten. Verschillende stoffen (NO_x , VOS (vluchtige organische stoffen), CH_4 en CO) worden beschouwd als de voorlopers van troposferisch ozon. Deze stoffen liggen met andere woorden aan de oorsprong van de vorming van troposferisch ozon als gevolg van een chemische reactie. De hoeveelheid troposferische precursoren die in de lucht wordt uitgestoten, wordt gemeten in ton VOS-equivalent.

In 2023 werd in Brussel ongeveer 8 730 ton VOS-equivalent uitgestoten. **Industriële processen en productgebruik** (verbranding, verwerking, energieproductie en vluchtige emissies) zijn verantwoordelijk voor 50 % van de emissies, het wegvervoer voor 25 %, en de verwarming van gebouwen (woningen, commerciële gebouwen en openbare diensten) voor 22 %.

Tussen 1990 en 2023 is de uitstoot van ozonprecursoren met 74 % gedaald (zie grafiek XIII.1.1). De Europese Richtlijn (EU) 2016/2284 (de zogenaamde NEC-richtlijn) legt emissiereducties voor vluchtige organische stoffen (VOS) en stikstofverbindingen (NO_x) op. Die verminderingen worden uitgedrukt als percentage van de totale gegenereerde emissies in het referentiejaar (2005) en worden voor elk land berekend. Volgens een intergewestelijke overeenkomst over de verdeling van de inspanningen zijn de algemene emissieplafonds die voor het Brusselse Gewest moeten worden bereikt respectievelijk

- 4,6 kt voor VOS en 5,4 kt. VOS-equivalent voor NO_x vanaf 2020,
- 4,0 kt voor VOS en 4,2 kt VOS-equivalent voor NO_x vanaf 2030.

In 2023 heeft het Gewest het gewestelijk plafond niet overschreden wat betreft de NO_x en de VOS.

XIII.4 VERZURENDE STOFFEN

Het natuurlijk verzuringsfenomeen⁶¹ wordt versterkt door de uitstoot van verzurende en potentieel verzurende stoffen (SO_2 , NO_x en NH_3), die het gevolg zijn van menselijke activiteiten (verwarming, wegtransport, verbranding in de industrie...). Deze versterking ligt aan de oorsprong van een accentuering van de verzuring van de bodem en de oppervlaktewateren, van de achteruitgang van de vegetatie en van de aantasting van bepaalde bouwmaterialen van gebouwen.

In 2023 werd rond 92 ton zuurequivalent uitgestoten op het Brussels grondgebied. **Het wegtransport is op zich verantwoordelijk voor 33 % van de uitstoot van verzurende en potentieel verzurende stoffen.** De verwarming van gebouwen (woningen, commerciële gebouwen en openbare diensten) vertegenwoordigt datzelfde jaar 45 % van de uitstoot.

Tussen 1990 en 2023 is de uitstoot van verzurende en potentieel verzurende stoffen met 74 % afgenomen (zie grafiek XIII.1.1). Zoals voor de ozonprecursoren legt de NEC-richtlijn aan België doelstellingen voor emissiereducties op. Voor het Brusselse Gewest leidt de intergewestelijke overeenkomst tot de volgende plafonds : 13 ton zuur-equivalent (Zeq), 74 ton Zeq en 6 ton Zeq voor respectievelijk SO_x , NO_x en NH_3 vanaf 2030 (Leefmilieu Brussels, 2025b).

De voor 2023 berekende NO_x - en NH_3 -emissies zijn al gelijk aan of lager dan de voor 2030 vastgestelde plafonds. De SO_x -emissies naderen dit niveau, maar zijn sinds 2016 gestabiliseerd rond de 20 ton Zeq. Er zijn dus extra inspanningen nodig om tegen 2030 onder het plafond te komen.

BIBLIOGRAFIE:

Leefmilieu Brussel (2025a), "Het leefmilieu, een stand van zaken, Thema klimaat", Leefmilieu Brussel

Leefmilieu Brussel (2025b), "Het leefmilieu, een stand van zaken, Thema lucht", Leefmilieu Brussel

Perspective (2024). Overzicht van het kantorenpark. Stand van zaken 2021 en 2022 / Pipeline, Perspective

Statbel (2025). Online statistieken, <https://statbel.fgov.be/nl/themas/bouwen-wonen/gebouwenpark>, Statbel

⁶¹ Toename van de zuurgraad van het milieu, bijvoorbeeld door zwaveluitstoot van vulkanen, door de activiteit van bepaalde bodembacteriën tijdens de afbraak van organisch materiaal, enz.

HOOFDSTUK XIV

WATERVERBRUIK

In het kort:

In 2024 bedraagt het totale waterverbruik door de abonnees (of klanten) iets meer dan 60 miljoen m³. Dit cijfer blijft relatief stabiel over de periode 2000-2024.

Het totale waterverbruik door de abonnees wordt voor- namelijk opgesplitst tussen huishoudens (73 %) en de tertiaire sector (23 %) (gebaseerd op gegevens van 2021, het laatste jaar waarvoor deze uitsplitsing beschikbaar is).

Omerekend naar het aantal inwoners komt dit neer op een dagelijks verbruik van 132 liter per inwoner in 2024. Dit dagelijkse verbruik is tussen 2004 en 2012 sterk gedaald, gevolgd door een minder sterke daling tot 2020, waarna het verbruik zich heeft gestabiliseerd.

De totale drinkwaterbevoorrading van het Brussels Gewest bedraagt in 2024 67,2 miljoen m³. Ongeveer 3 % van deze bevoorrading is afkomstig uit het gewest, de rest is afkomstig van buiten het gewest. Het aan abonnees gefactureerde verbruik bedraagt 60,5 miljoen m³ voor datzelfde jaar (zie grafiek XIV.1.1).

Het verschil tussen de totale bevoorrading en het verbruik door de abonnees⁶² stemt overeen met de "niet-geregistreerde volumes". Deze bedragen 6,7 miljoen m³ in 2024 (10 % van de bevoorrading). Ze omvatten de verliezen die te wijten zijn aan lekken op het distributienet, maar in mindere mate ook het waterverbruik door de brandweerdiensten en de gemeentediensten (reiniging van de wegen ...). Dankzij een reeks maatregelen om lekkage te beperken, zijn de niet-geregistreerde volumes sinds 2021 aanzienlijk afgenomen en bedragen ze minder dan of gelijk aan 10 % van de leveringen.

Na een piek van 61,3 miljoen m³ in 2004 is het totale verbruik van abonnees, alle sectoren bij elkaar, tot 2008 gedaald, ondanks een aanzienlijke bevolkingsgroei in die periode (-3,5 % voor het waterverbruik, maar +4,9 % wat de bevolking betreft tussen 2004 en 2008). Sinds 2008 schommelt het totale verbruik van jaar tot jaar, en ligt het rond de 60 miljoen m³, met een minimum van 58 miljoen m³ in 2010 en een maximum van 61 miljoen m³ in 2014.

Het totale verbruik omvat zowel huishoudelijk (huishoudens) als niet-huishoudelijk (industrie, tertiaire sector ...) verbruik. De uitsplitsing van het totale verbruik per sector is niet beschikbaar voor de jaren 2022 tot en met 2024, maar kan worden benaderd aan de hand van de gegevens voor 2021. In 2021 was het totale gefactureerde waterverbruik hoofdzakelijk verdeeld tussen huishoudens (73 %) en de tertiaire sector (23 %), waarbij de resterende 4 % werd toegewezen aan de industrie. In de tertiaire sector waren de belangrijkste verbruikers :

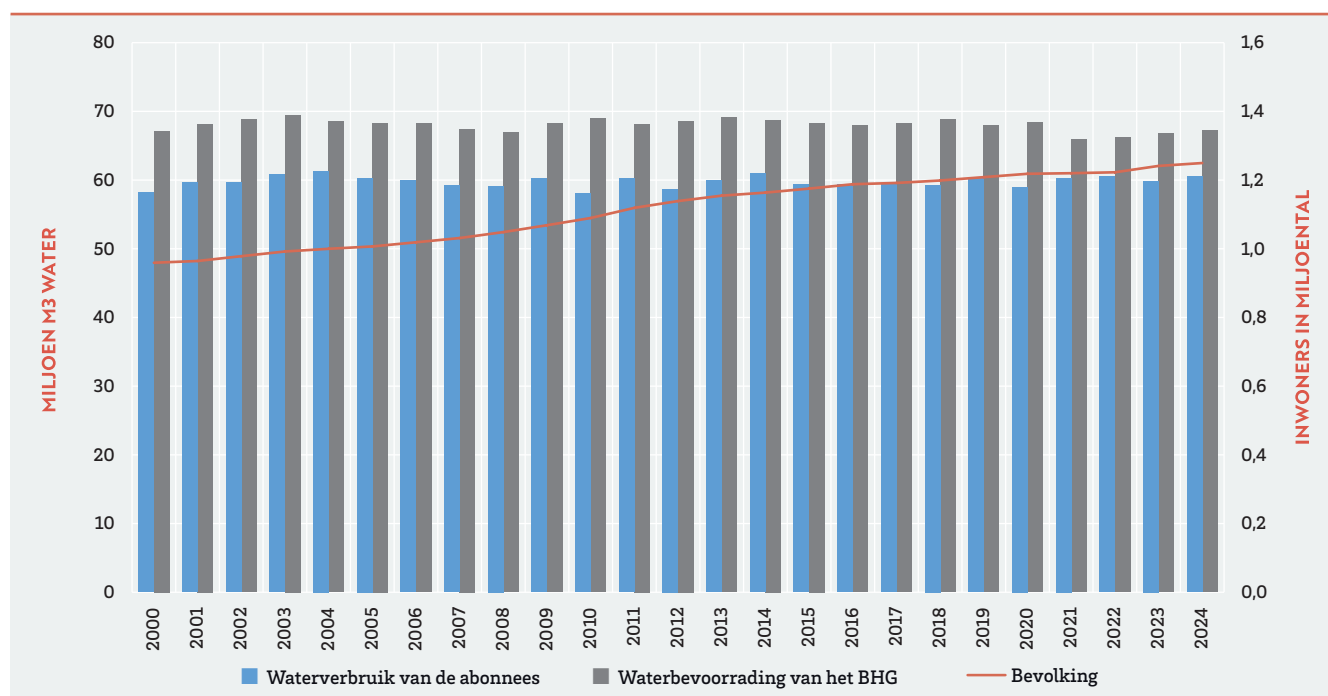
- › de sociale activiteiten voor de menselijke gezondheid en de rusthuizen (4,3 %) ;
- › de horeca (4,0 %) ;
- › de detail- en groothandel (2,6 %) ;
- › de overheidsadministraties (2,4 % indien men de Europese Commissie meetelt) ;
- › en het onderwijs (2,3 %).

Omerekend naar dagelijks verbruik en aantal inwoners bedraagt het totale verbruik in 2024 gemiddeld 132 liter per Brusselaar per dag. Dit dagelijkse verbruik is aanzienlijk gedaald tussen 2004 (167 liter/inwoner/dag) en 2012 (140 liter/inwoner/dag), en vervolgens in mindere mate tot 2020 (133 liter/inwoner/dag), om daarna te stabiliseren.

⁶² Een abonnee is een referentiepersoon (natuurlijke persoon of rechtspersoon) die een recht heeft op een gebouw dat is aangesloten op het waterdistributie- en/of rioleringsnet en aan wie de water- en rioleringsdiensten voor een specifiek gebouw worden gefactureerd. In geval van mede-eigendom zijn de regels van de mede-eigendom van toepassing. Dit geldt zowel voor huishoudelijk verbruik (huishoudens) als voor niet-huishoudelijk verbruik (kantoren, winkels, bedrijven ...).

Als we enkel kijken naar het huishoudelijk verbruik, waarvoor alleen gegevens beschikbaar zijn tot 2021, zien we een logischerwijs lager verbruik per inwoner en licht andere trends : de dalende trend is ook waarneembaar tussen 2004 (113 liter/inwoner/dag) en 2012 (96 liter/inwoner/dag), maar het verbruik stagneert vervolgens tot 2019, om dan opnieuw toe te nemen tijdens de coronapandemie in 2020 en 2021 (101 liter/inwoner/dag) (Leefmilieu Brussel, 2025). Deze stijging is a priori het gevolg van de verschuiving van het waterverbruik van de werkplek (voorheen opgenomen in het niet-huishoudelijk verbruik) naar thuis (opgenomen in het huishoudelijk verbruik). Aangezien er geen gegevens beschikbaar zijn voor de jaren 2022 tot 2024, zijn de recente trends niet bekend.

GRAFIEK XIV.1: Bevoorrading van het Brussels Gewest inzake waterdistributie en verbruik van de abonnees (2000-2024)

Bron : VIVAQUA (gegevens water), BISA & FOD Economie – Statistics Belgium (Rijksregister)

BIBLIOGRAFIE:

Leefmilieu Brussel (2020), "Kwaliteit van het leidingwater, Factsheet", reeks "Water in Brussel", nr.10, Leefmilieu Brussel

Leefmilieu Brussel (2025), Het leefmilieu, een stand van zaken, Thema "Water en aquatisch milieu", artikel "Leidingwater : waterbevoorrading en verbruik", Leefmilieu Brussel

HOOFDSTUK XV

STEDELIJK AFVAL IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

In het kort :

In 2023 produceerde het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 676 406 ton stedelijk afval, waarvan 45 % afkomstig was van huishoudens, 42 % van gelijkgesteld afval uit economische activiteiten en 13 % van andere afvalstoffenhouders, zoals gemeenten.

Het gemeentelijk afval bestaat voornamelijk uit afval dat niet aan de bron is gesorteerd, met 56% restafval en 6% grofvuil. Van het gescheiden ingezamelde afval zijn papier en karton, bioafval en glas het belangrijkste, omdat deze materialen het meest worden gerecycleerd. Een deel van het grofvuil wordt bovendien achteraf gesorteerd.

De hoeveelheid huishoudelijk afval per inwoner is door de jaren heen gedaald tot 243 kg/inwoner in 2023, wat wijst op een lichte verbetering van individuele afvalbeperkende praktijken.

Het restafval van huishoudens (witte zakken) bevat bijna 2/3 recyclebare materialen, voornamelijk organisch afval en PMD. Dit benadrukt het potentieel voor verdere vermindering door sortering en compostering.

Wat verwerking betreft, werd in 2023 35 % van het stedelijk afval hergebruikt of gerecycleerd en werd 65 % van het afval verbrand met energietेरugwinning. Deze cijfers tonen aan dat het noodzakelijk is om sortering bij de bron te verbeteren met het oog op meer hergebruik en recycleren.

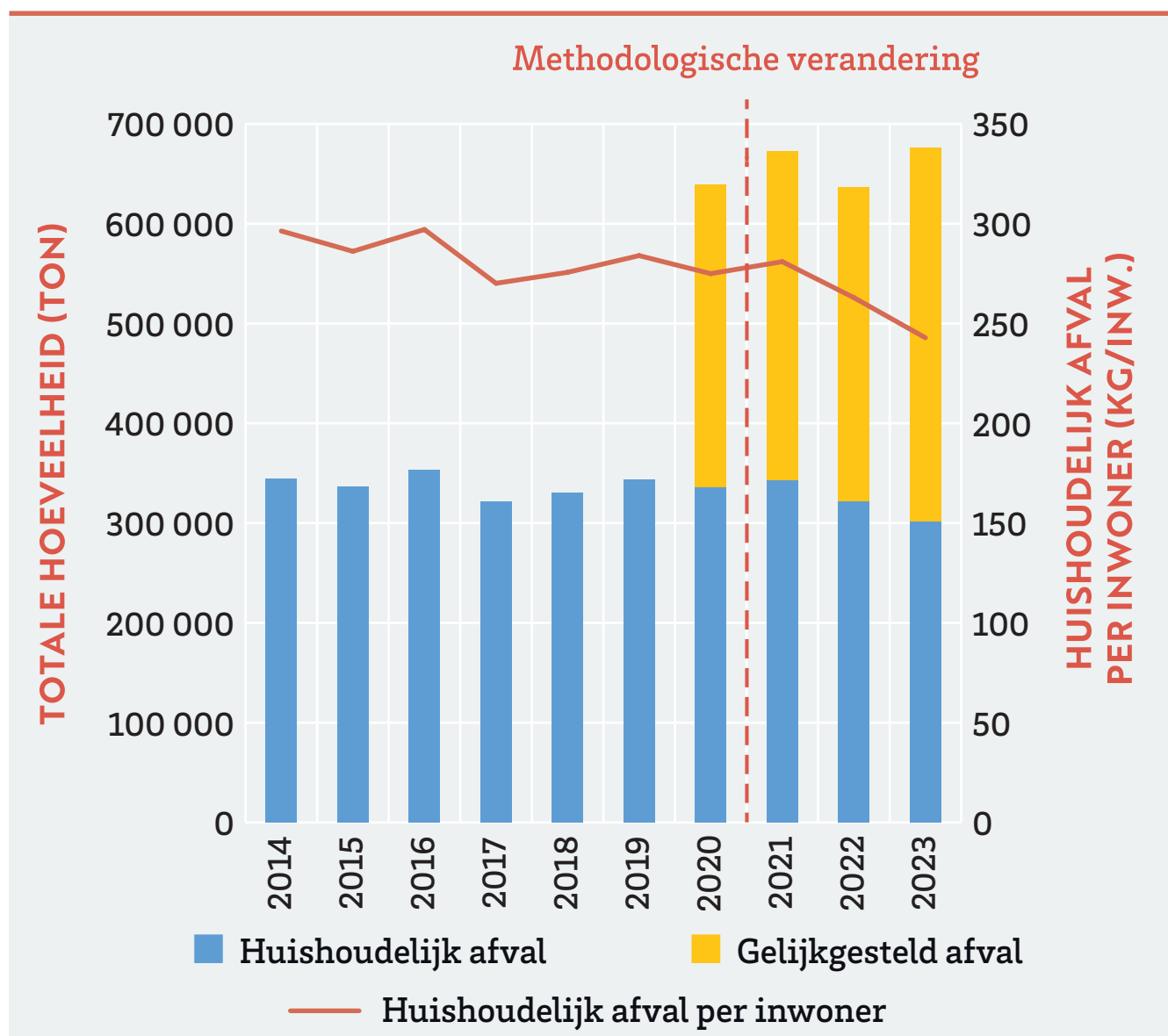
XV.1 EVOLUTIE VAN HET STEDELIJK AFVAL

In het Brussels Gewest zijn verschillende actoren verantwoordelijk voor de inzameling van huishoudelijk afval (zie definities en methodologische opmerkingen op het einde van het hoofdstuk) :

- › de openbare operator Net Brussel via de ophalingen aan huis, de gewestelijke en mobiele containerparken, de glasbollen of de inleverpunten voor klein gevaarlijk afval.
- › de gemeenten (via de gemeentelijke containerparken, de mobiele containerparken en de ophalingen van grof huisvuil).
- › de bedrijven uit de sociale economie (voor afgedankte elektrische en elektronische apparatuur, grof huisvuil, textiel ...).
- › de organisaties die het afval inzamelen en verwerken dat onder de terugnameplicht valt (Recupel, Bebat, Fost Plus, Valorfrit ...) ⁶³;
- › de wijkcomposten.
- › Privéoperators verantwoordelijk voor bedrijfsinzameling.

In 2023 zamelden al deze actoren in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 676 406 ton stedelijk afval in (zie grafiek XV.1.1). Bijna de helft is afkomstig van huishoudens, namelijk 301 464 ton (45 %). Dit komt overeen met een gemiddelde van 243 kg huishoudelijk afval per inwoner. De rest (374 942 ton) bestaat uit gelijkgesteld afval, waarvan 42 % afkomstig is van economische activiteiten en 13 % afkomstig is van andere afvalbeheerders, voornamelijk gemeenten.

⁶³ De terugnameplicht, die is vastgelegd in het principe Uitgebreide Producentenverantwoordelijkheid (UPV), komt erop neer dat producenten wettelijk verplicht zijn om inzameling en verwerking van afval, afkomstig van producten die zij op de markt brengen, te organiseren of te financieren.

GRAFIEK XV.1.1: Productie van stedelijk afval in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (2014-2023)

Bron : rapportering door alle afvalinzamelingsactoren en Statbel (Directoraat-generaal Statistiek - Statistics Belgium)

Noot : door een methodologische wijziging vanaf het rapportagejaar 2020 in het berekenen van de hoeveelheden stedelijk, huishoudelijk en gelijkgesteld afval, kunnen de gegevens van voor en na deze wijziging niet met elkaar kunnen worden vergeleken.

Tussen 2014 en 2019 bleef de totale hoeveelheid ingezameld huishoudelijk afval in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest relatief stabiel, tussen 320 000 en 350 000 ton per jaar (zie grafiek XV.1.1). In dezelfde periode is de hoeveelheid huishoudelijk afval per inwoner iets gedaald, van ongeveer 296 kg naar 284 kg per inwoner.

De resultaten van de deelnemers aan de "Zero Waste Challenge" (Leefmilieu Brussel, 2021) tonen aan dat **er nog veel ruimte voor verbetering is inzake vermindering van huishoudelijk afval**. Door 'zero waste'-praktijken toe te passen zoals hergebruik, reparatie, composteren, bewust consumeren en beter sorteren, slaagden de 154 huishoudens (die samen 366 personen vertegenwoordigen) die in 2021 deelnamen aan het initiatief erin om tot vijf keer minder restafval ('witte zakken') te produceren dan het Brusselse gemiddelde. Gemiddeld bedroeg hun restafval 35 kg/capita/jaar, terwijl het Brusselse gemiddelde voor huishoudelijk restafval ongeveer 143 kg/capita/jaar bedraagt in 2023.

XV.2 SAMENSTELLING VAN HET STEDELIJK AFVAL

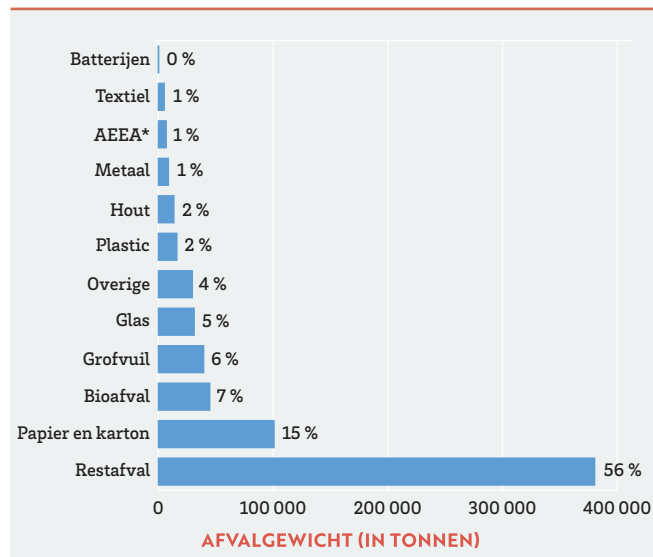
Het stedelijk afval van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bestaat voornamelijk uit afval dat niet bij de bron wordt gesorteerd. Het gaat om 56 % restafval (opgehaald in witte zakken of kleine containers) en 6 % grofvuil (zie grafiek XV.2.1).

De selectief ingezamelde afvalstromen bestaan voornamelijk uit papier en karton (15 %), bioafval (7 %) en glas (5 %). Chemisch afval, straatreinigingsafval, marktafval, geneesmiddelen en verpakkingen met gevaarlijke stoffen vormen 4 % van het stedelijk afval en worden samengevoegd in de categorie "overige". Plastic (2 %) en hout (2 %) volgen met kleinere aandelen. Metalen, elektrisch en elektronisch afval en textiel, tot slot, nemen elk 1 % van het stedelijk afval voor hun rekening.

De vermelde percentages hebben betrekking op het gewicht van het afval. Zo hebben plasticmaterialen bijvoorbeeld een groot volume, maar een lage dichtheid. Dit verklaart hun lage gewichtspercentage in vergelijking met andere materialen zoals glas of metaal.

Deze verdeling benadrukt het belang van selectief sorteren bij recycleerbare stromen en wijst op het nog steeds grote aandeel van restafval.

GRAFIEK XV.2.1: Samenstelling van stedelijk afval in Brussel in 2023 (in tonnen en percentages)

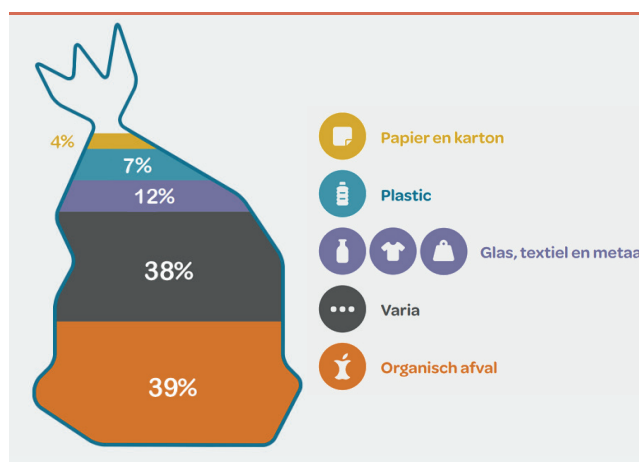
Bron : rapportage van alle actoren voor afvalinzameling

* AEEA : Afgedankte elektrische en elektronische apparatuur.

Huishoudelijk restafval kan nog verder dalen

Huishoudelijk restafval (witte zakken) bevat ongeveer twee derde recyclebaar materiaal in gewicht. Het gaat voornamelijk om bio afval (39 %), glas, textiel en metaal (12 %), plastic (7 %) en papier en karton (4 %). Ook "divers" afval vormt een groot deel van het restafval (38 %). Het gaat voornamelijk om sanitaire textielproducten en afval kleiner dan 20 mm, maar bevat ook elektrisch en elektronisch afval en batterijen (zie grafiek XV.2.2).

GRAFIEK XV.2.2: Samenstelling van stedelijk afval ("witte zakken") in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2023 (in percentages)

Bron : Net Brussel

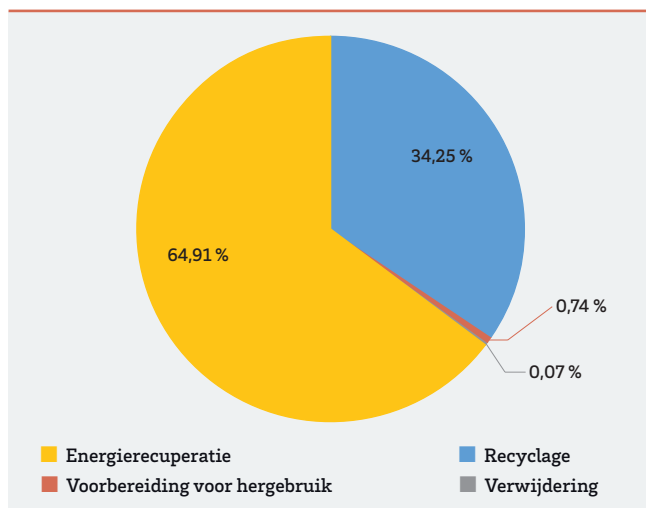
Om de hoeveelheid recyclebaar afval in de witte zak te verminderen, werd in mei 2023 verplichte sortering van bioafval voor huishoudens ingevoerd. Tussen 2022 en 2023 is de inzameling van bioafval bij huishoudens (oranje zakken) met 68 % gestegen. Dit wijst op de doeltreffende werking van deze maatregel om afval bij de bron te sorteren. Ook composteren wordt extra aangemoedigd, onder andere door middel van 200 nieuwe wijkcomposten verspreid over het Brussels Gewest.

Sinds 2021 mogen er trouwens meer soorten verpakkingen in de blauwe zak, zodat nu bijna alle plastic verpakkingen worden aanvaard. Door het uitbreiden en vereenvoudigen van het gamma aanvaarde PMD-verpakkingen hoopt men het recyclingpercentage van plastic verpakkingen te verhogen.

XV.3 VERWERKING VAN HET STEDELIJK AFVAL

De Europese doelstellingen inzake voorbereiding voor hergebruik en recycling⁶⁴ houden in dat tegen 2025 55 % van het gewicht van het stedelijk afval in elke lidstaat moet worden voorbereid voor hergebruik en recycling.

GRAFIEK XV.3.1: Verwerking van stedelijk afval geproduceerd in het Brussels Gewest in 2023

Bron : rapportage van alle actoren voor afvalinzameling

In 2023 werd 5 038 ton van het stedelijk afval in het Brussels Gewest voorbereid voor hergebruik (0,7 %) en 231 672 ton werd gerecycled (34,3 %), voor een totaal van 236 710 ton hergebruikt en gerecycled afval. Het hergebruik- en recyclingpercentage voor stedelijk afval bedraagt dus 35 %. We merken op dat de gerecycleerde hoeveelheden ook de metalen en het glas omvatten die na verbranding in het restafval achterblijven. Het vaste restafval afkomstig van deze verbranding, ook wel slakken genoemd, wordt via *downcycling* teruggewonnen. Dit betekent dat het wordt omgezet in materialen van mindere kwaliteit of voor secundaire toepassingen (bijvoorbeeld in de bouw), in plaats van in grondstoffen van gelijkwaardige kwaliteit.

Een groot deel (439 028 ton of 64,9 %) van het stedelijk afval in het Brussels Gewest wordt echter nog steeds verbrand met energierugwinning. Een relatief klein deel (0,07 %) wordt verwijderd, dat wil zeggen verbrand zonder energierugwinning of gestort (zie grafiek XV.3.1).

Definities en methodologische opmerkingen

Stedelijk afval

Stedelijk afval wordt gedefinieerd in Richtlijn (EU) 2018/851 van het Europees Parlement en de Raad van 30 mei 2018 tot wijziging van Richtlijn 2008/98/EG betreffende afvalstoffen. Het omvat zowel huishoudelijk afval als gelijkgesteld afval (inclusief afval van openbare netheid). Huishoudelijk afval is afval dat afkomstig is van normale activiteiten van huishoudens. *Gelijkgesteld afval* is afval van dezelfde aard en samenstelling als huishoudelijk afval, maar wordt geproduceerd door andere actoren dan huishoudens (kantoren, scholen, besturen, kleine handelszaken, gemeenschappen, horecazaken ...)

Bij stedelijk afval hoort niet het afval van industrie, landbouw, bosbouw, visserij, septische tanks, riolerings- en zuiveringsstelsel, inclusief zuiveringsslib, afgedankte voertuigen of bouw- en sloopafval.

Schatting van het aandeel huishoudelijk afval

Elk jaar voert Net Brussel een "stortingsanalyse" uit om het respectievelijke aandeel van huishoudelijk afval en soortgelijk afval in haar inzamelingen te schatten.

De analyse bestaat uit het wegen van het afval dat is ingezameld bij 5 000 huishoudens die representatief zijn voor de Brusselse bevolking. Het gewogen volume wordt vervolgens geëxtrapoleerd naar het hele Gewest om de afvalproductie van de huishoudens te schatten. Het verschil tussen deze hoeveelheid en de totale door de ingezamelde hoeveelheid is toe te schrijven aan soortgelijk afval.

Grof huisvuil

Dit is afval dat niet bij specifieke inzamelingsstromen kan worden ondergebracht : tapijten, oude matrassen, behangpapier, meubilair,... Het begrip grof huisvuil verandert mettertijd naarmate de specifieke inzamelingen steeds gediversifieerder worden.

BIBLIOGRAFIE :

- Leefmilieu Brussel (2021), "Zero Waste Challenge. Resultaten - editie 2021", Leefmilieu Brussel
- Leefmilieu Brussel (2025), "Het milieu : stand van zaken, Thema Afval", Leefmilieu Brussel
- Net Brussel (2023), "Analyse van de samenstelling van het huishoudelijke restafval", Net Brussel

⁶⁴ Vastgesteld door Richtlijn 2008/98/EG.

